

Tiina Aihos-Määttä

**PÄIVÄHOIDON ASEMOINTIA JA SUBJEKTIIVISEN
PÄIVÄHOITO-OIKEUDEN MÄÄRITTELYÄ
SANOMALEHTITEKSTISSÄ**

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Savonlinnan opettajankoulutuslaitos
Joensuun yliopisto
Kasvatustieteen maisteri
Varhaiskasvatuksen maisterikoulutus
2006

JOENSUUN YLIOPISTO

Savonlinnan opettajankoulutuslaitos

Tekijä :	Tiina Aihos-Määttä
Pro gradu –tutkielma :	Päivähoidon asemointia ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden määrittelyä sanomalehtitekstissä
Tutkinto :	Kasvatustieteen maisteri
Oppiaine :	Varhaiskasvatus
Valmistusvuosi :	2006
Sivumäärä:	99

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella julkista päivähoitoa (kunnallinen ja yksityinen päiväkotij ja perhepäivähoito) ja subjektiivista päivähoito-oikeutta sanomalehtitekstistä. Tutkimuksen aineisto perustuu kymmeneen suomalaiseseen sanomalehteen ja niissä käytyyn keskusteluun subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta 15.8.2004–31.10.2004. Tutkimuskysymys jakautuu pienempiin osiin, joissa tutkitaan ketkä määrittävät päivähoito-oikeudesta käytävää keskustelua ja miltä näkökannalta, mitä puhutaan ja mihin keskustelulla pyritään.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä toimii konstruktionismi. Sen mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisesti ja keskeisenä rakenteena toimii kieli. Konstruktionistisen näkökulman mukaan medialla on yhteiskunnallisesti merkittävä asema kielen käyttäjänä ja sitä kautta ideologiaan ja valtaan vaikuttavana tekijänä. Media on osa todellisuutta ja konstruoii sitä. Tutkimus on laadullinen ja päämääränä on dekonstruoida, purkaa näkyviin, sanomalehden rakentamaa todellisuutta diskurssianalyttisilla metodeilla. Aineisto koostuu teksteistä, joiden aiheena joko kokonaan tai osittain on subjektiivinen päivähoito-oikeus.

Tutkimuksen perusteella määrittelijöinä uutisteksteissä toimivat poliitikot ja valtion viranhaltijat. Lapsi asemoidaan teksteissä mykäksi objektiksi. Aineistosta rakentuu kolme diskurssia: moralisoiva, legitimoiva ja politisoiva diskurssi, jotka kehystävät subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta käytävää keskustelua. Moralisoivassa diskurssissa päivähoitoa kuvataan perheen tarpeena ja päivähoito-oikeuden rajoittaminen nähdään ratkaisuna moraaliiseen kysymykseen. Legitimoivassa diskurssissa päivähoitoon kuvaksi rakentuu yksi perheen hoitoratkaisu. Legitimoivassa diskurssissa pohditaan perheen asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa. Politisoivassa diskurssissa asemoidaan päivähoito osaksi hyvinvointipalveluja ja pohditaan sen asemaa kustannusten ja säästöjen kautta.

Päivähoidon kuva muotoutuu sosiaalipalveluksi, jonka tarpeen määrittävät kunnan viranhaltijat yhteiskunnan määrittämien merkittävien syiden perusteella. Muunlaisesta päivähoito-oikeuden käytöstä rakennetaan teksteissä uhkakuva, moraalinen paniikki. Uhkakuvaksi koetaan tilanne, jossa vanhemmat ovat kotona päivähoitopäivän aikana. Tekstit sisältävät hyvä-paha-vanhemmuus –asetelmaa. Päivähoidon yhteiskunnallisesti merkittävä käyttö saa oikeutusta, ja teksteissä tuetaan kunnan viranhaltijoiden pyrkimystä toteuttaa käytännössä harkinnanvaraista päivähoitoa, subjektiivisen oikeuden sijaan.

AVAINSANOJA:	Päivähoito Subjektiivinen päivähoito-oikeus Diskurssianalyysi Konstruktionismi
---------------------	---

THE UNIVERSITY OF JOENSUU

Savonlinna Department of Teacher Education

Tiina Aihos-Määttä

Master Work: Defining Finnish public day care and the privilege to it in newspapers.

Examination: Master of Education
Subject: Early Childhood Education
Year: 2006
Pages: 99

ABSTRACT

This purpose of this study is to contemplate the media coverage of the Finnish public day care system and the privilege to it. In this study the public day care system includes municipal day care centres and family day care and also private day care centres and family day care. The privilege to have the public day care in Finland means, that parents of all children under school age have the authorized right to have a place in public day care for their child.

The data have been collected from ten Finnish newspapers between Aug 15th and Oct 31st 2006 and it consists of news and other journalistic items. The theoretical frame of reference is based in the thought of social construction of reality, according to which says that the truth is constructed in interaction with the surrounding world. One of the main structures is the language. The methodological approach is combined of qualitative methods within the framework of critical discourse analysis.

The analysis allocates that politicians and civil servants have participated in defining the public day care and the privilege to have it. Using the discourse analysis three discourses of different representations are being constructed. According to the moralizing discourse the day care is a social service to parents, who work or do their studies and the privilege to have day care have to be circumscribed. According to the legitimizing discourse says that the day care is one of the today's solutions to take care of children under school age. Politicizing discourse is defining the day care system as a part of the welfare society of Finland and the part of the national economy.

The privilege to have day care resulted as emotional mediated social reaction, which can be interpreted as a moral panic. The symbolic threat posed by the situation, where parents use the public day care without absolute necessity (work, studies), against the moral rules of the society.

KEY WORDS:

Day care
The privilege to have day care
Discourse analysis
Social construction of reality

SISÄLLYS

<u>1 JOHDANTO</u>	6
<u>2 PÄIVÄHOITO: PALVELUA JA VARHAISKASVATUSTA</u>	9
<u>2.1 Päivähoito hoitoratkaisuna</u>	9
<u>2.2 Päivähoito subventoituna varhaiskasvatuspalveluna</u>	12
<u>2.2.1 Määritelmiä varhaiskasvatuksesta</u>	12
<u>2.2.2 Julkisen varhaiskasvatuksen pedagogiikka</u>	13
<u>2.3 Päivähoidon yhteiskunnallisia kuvia</u>	15
<u>2.3.1 Päivähoito subjektiivisena oikeutena</u>	15
<u>2.3.2 Päivähoito sosiaalipalvelua</u>	16
<u>2.3.3 Päivähoito lisää hyvinvointia</u>	17
<u>2.3.4 Lapsen subjektiivinen oikeus päivähoidon</u>	18
<u>2.4 Subjektiivinen oikeus luo edellytyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseen</u>	20
<u>3 SOSIAALISTA TODELLISUUTTA MEDIASSA</u>	22
<u>3.1 Kieli todellisuuden rakentajana</u>	22
<u>3.2 Sanomalehtitodellisuuden moninaisuus</u>	24
<u>3.3 Sanomalehden uutinen: agenda moraaliseen paniikkiin</u>	26
<u>3.4 Mediatutkimusta</u>	28
<u>4 DISKURSSI – TEORIASTA METODIIN</u>	31
<u>4.1 Diskurssin ulottuvuuksia</u>	31
<u>4.2 Diskurssianalyysi: teoria vai metodi</u>	33
<u>4.3 Diskurssianalyysi metodisena valintana</u>	36
<u>5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ</u>	40
<u>6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN</u>	42
<u>6.1 Tutkimusaineisto</u>	42
<u>6.2 Aineiston analyysitapa</u>	44
<u>6.2.1 Toimijat sanomalehden uutistekstissä</u>	45
<u>6.2.2 Analyysissä sisällöt ja diskurssit</u>	46
<u>7 PÄIVÄHOITO-OIKEUS SANOMALEHTITEKSTISSÄ</u>	48
<u>7.1 Keskustelu päivähoito-oikeudesta alkaa</u>	48
<u>7.2 Päivähoito-oikeus - uutisesta yleisöosastoon</u>	50
<u>7.2.1 Päivähoito-oikeus sanomalehti uutisessa</u>	51
<u>7.2.2 Moraalinen päivähoito-oikeus pääkirjoituksissa</u>	52
<u>7.2.3 Yleisönosastokirjoitukset: vastuulliset ja vastuuttomat vanhemmat</u>	54
<u>7.2.4 Kolumnien ja pakinoiden syylliset</u>	56
<u>7.3 Päivähoidon määrittelijöitä sanomalehdessä</u>	59
<u>7.4 Sanomalehtitekstien agenda päivähoito-oikeudesta</u>	64
<u>7.5 Päivähoito-oikeuden diskurssit</u>	65
<u>7.5.1 Moralisoiva diskurssi: vastuuttomat vanhemmat</u>	67
<u>7.5.2 Legitimoiva diskurssi: yhteiskunta muuttuu</u>	70
<u>7.5.3 Politisoiva diskurssi: päivähoito hyvinvointiyhteiskunnassa</u>	74
<u>7.6 Päivähoito-oikeus moraalisenä paniikkina</u>	77
<u>8 POHDINTA</u>	81
<u>8.1 Harkinnanvarainen päivähoito-oikeus</u>	81
<u>8.2 Tutkimuksen kuvan luotettavuus</u>	83
<u>8.3 Päivähoito-oikeus vai päivähoidon tarve</u>	85

LÄHTEET	89
LIITTEET	95

TAULUKOT

Taulukko 1. Lehtien levikki- ja ilmestymismäärät	43
Taulukko 2. Sanomalehtitekstien genret ja niiden jakautuminen aineistossa	50
Taulukko 3. Päivähoidon agenda sanomalehdessä	64
Taulukko 4. Päivähoito-oikeudesta rakentuvat diskurssit	66

KUVIOT

Kuvio 1. Diskurssijärjestys Faircloughin (1992, 73; 2002, 82) mukaan	35
Kuvio 2. Päivähoito-oikeuden toimijat sanomalehden uutistekstissä	61
Kuvio 3. Toimijoiden positiot uutistekstissä	62

1 JOHDANTO

Vuodesta 1996 subjektiivinen päivähoito-oikeus on kuulunut Suomessa kaikille alle kouluikäisille lapsille. Siitä lähtien päivähoito-oikeus on noussut aika ajoin julkiseksi keskustelunaiheeksi. Valtiosihteeri Raimo Sailas nosti aiheen kertaalleen esiin 15.8.2004 UP-uutispalvelulle antamassaan haastattelussa. Haastattelu uutisoitiin sanomalehdissä laajemmin maanantaina 16.8.2004.

Mitä mahtoivatkaan vanhemmat, varsinkin äidit, mieltä, kun he lukivat sanomalehdestä uutisen 16.8.2004. Siinä kyseenalaistettiin subjektiivista päivähoito-oikeutta provosoivasti: *Valtiovarainministeriön ylin virkamies kritisoi sitä, että esimerkiksi vauvaa hoitava äiti voi lähettää yhden tai kaksi vanhempaa lasta kunnan päivähoitoon. ”Onko itsestään selvää, että perhe, jonka asiat ovat kunnossa, voi viedä vauvan tieltä vähän vanhemman lapsen päivähoitoon”, hän kyselee.*” (Satakunnan Kansa 16.08.04, 8.)

Mikä vastaavasti oli valtiovarainministeriön tarkoitus, kun keskustelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta aloitettiin voimakkaasti? Oliko tarkoituksena syyllistää suomalaisia vanhempia hyvinvointiyhteiskunnan vapaamatkustajuudesta? Oliko tarkoitus unohtaa, kuka päivähoidossa fyysisesti on läsnä? Vai oliko todella tarkoitus aloittaa tasapuolinen, yhteiskunnallinen keskustelu yksilön vastuusta hyvinvointiyhteiskunnan säilymiseksi? Toisaalta provosoiva uutisointi saattoi olla median, ei valtiovarainministeriön, aikaansaama ilmiö. Haastattelusta nostettiin esille median kannalta tarkoituksenmukaiseksi koettuja asioita median tahtomalla tavalla. Keskustelun jyrkkä aloitus on voinut olla median intressien mukainen, sillä uutinen koskettaa useita suomalaisia lapsi-perheitä ja heidän läheisiään eli useita median kuluttajia.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden käyttöön ei – lain kirjaimen mukaan – vaikuta esimerkiksi perheen työllisyystilanne tai kunnan resurssit tarjota päivähoitoa. Subjekttiivinen oikeus kuuluu kaikille alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Sanomalehdissä käydessä keskustelussa kyseenalaistettiin tätä oikeutta.

Sanomalehti on nyky-yhteiskunnassa edelleen säilyttänyt asemansa uutisten välittäjänä: sanomalehden rooli viestimenä on Suomessa edelleen vahva. Sen uutistekstillä on yhteiskunnassamme institutionaalinen asema: sen tehtäväksi oletetaan objektiivisen tiedon välittäminen ympäröivästä maailmasta. (Esim Fairclough 2002, 1992; Juppi 2004; Väliaverron 1996.)

Tämä tutkimus kohdistuu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta käytävään julkiseen keskusteluun. Tutkimuksessa keskitytään tämän päivän päivähoitoon. Siinä pohditaan sitä kuvaa, mikä keskustelussa julkisesta päivähoitosta, sen käyttäjistä ja kehittäjistä rakentuu. Samalla kun sanomalehtitekstit rakentavat kuvaa päivähoitosta, ne asettavat sille jonkinlaisen yhteiskunnallisen aseman; niissä voidaan puhua väärinkäyttäjistä, julkisista menoista, vanhemmuudesta, lapsen edusta. Tekstit arvottavat ihmisiä ja heidän tekemisiään moraalisesti ja kuvaavat samalla kulttuurisia ja yhteiskunnallisia odotuksia – piilosääntöjä. Sanomalehden tekstit sisältävät oletuksia käyttäjistä ja kohdentavat teksteissään subjektiivisen oikeuden aikuisiin tai lapsiin. Julkinen keskustelu sisältää sitä sosiaalista todellisuutta, mikä päivähoitoon yhteydessä olevista tekijöistä ja toimijoista rakentuu.

Sanomalehtitekstit eivät ole pelkkää kieltä, kielenkäyttötapaa, vaan ne ovat osa sekä todellisuutta että todellisuuden rakentajia. Näkemys perustuu yhteiskuntatieteissä vallitsevaan konstruktionistiseen ja nykyisin sosio-konstruktionistiseen näkemykseen sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta. Siinä kielen asema todellisuuden kuvaajana ja rakentajana korostuu. Kielen funktioksi katsotaan sen seuraamukset, jotka todentuvat konkreettisimmin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Uutisteksti todentuu samalla tavalla kuin muut tekstit (sanomalehden pääkirjoitukset, kolumnit ja mielipidekirjoitukset) kontekstissaan. Tekstit ovat yhteydessä ympäröivään kulttuuriin ja rakentuu ympäröivästä arvomaailmasta sekä tekstin kirjoittajan omasta sosiokulttuurista käsin. Sama asia pätee päivähoitosta käytävään keskusteluun. Keskustelijat tuovat esille elämänsä maailmansa arvojen ja intressien kannalta heille relevantteja aiheita ja totuutta. Sanomalehden teksteissä puhuvat pääsevät määrittelemään asiaa tai aiheita omalta kannaltaan. Sanomalehden lukijan olisi siksi hyvä tiedostaa, kuka yhteiskunnallisista asioista keskustelee (politiikko, valtion tai kunnan viranhaltija, vanhempi, lapsi) ja kenen tai minkä ideologian kannalta he keskustelua käyvät. Sitä kautta lukijan on mahdollista tulkita tekstiä kriittisesti.

Sanomalehti on yksi tietokanava, jota kautta päivähoitossa mukana olevat vanhemmat saavat tietoa päivähoitosta ja sen sisällöstä: hoidosta, opetuksesta ja kasvatuksesta. Samalla päivähoiton kuva sanomalehdessä kertoo siitä ideologisesta kontekstista, miten päivähoito nähdään yhteiskunnallisesti sanomalehdessä. Koska ideologialla ajatellaan olevan yhteys yhteiskunnalliseen valtaan ja sen päätäntäprosesseihin, päivähoiton ja siinä toteutettavan hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kehittymisen kannalta ei ole samantekevää, millainen kuva siitä joukkotiedotusvälineissä muodostuu.

2 PÄIVÄHOITO: PALVELUA JA VARHAISKASVATUSTA

Päivähoidolla on useampia tehtäviä yhteiskunnassamme. Ensisijaisesti sen ajatellaan tarjoavan alle kouluikäisille lapsille hoitopaikan ja tätä kautta mahdollistavan lasten vanhempien tai huoltajien työssäkäynnin ja opiskelun (Kajanoja 1998 1, 9-10). Lapsille päivähoito tarjoaa ympäristön toimia vertaisryhmässä, saada varhaiskasvatusta tai esiopetusta. Päivähoidon ajatellaan tukevan kotien kasvatusta ja tarjoavan lastensuojelupalvelua (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen, & Vartiainen 1999 6-7; Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 3). Päivähoidon yhteiskunnalliset tehtävät sijoittuvat sosiaalipolitiikan, koulutuspolitiikan ja työllisyyspolitiikan piiriin (Hujala ym. 1999; Rauhala 1996b, 113-117; 1996c, 145-155).

2.1 Päivähoito hoitoratkaisuna

Laajan julkisen päivähoiton synnyn kahtena tärkeänä motiivina voidaan pitää elinkeinoelämän intressejä ja lapsen aseman turvaamista yhteiskunnan järjestämässä hoidossa. Sodan jälkeen alkoi ansiotyössä käyvien äitien lapsista kehittyä yhteiskunnallinen ongelma. 1960-luvulla pienten lasten äidit siirtyivät enenevässä määrin kodin ulkopuolelle töihin ja tarve kodin ulkopuolelta saatavaan hoitopalveluun kasvoi (Kajanoja 1998, 7-9; Salmi & Lammi-Taskula 2004, 3-5). 1972 Väestöliiton ja Mannerheimin lastensuojeluliiton tutkimuksessa havaittiin, että runsaat puolet alle kouluikäisistä lapsista oli päivähoiton tarpeessa, koska huol-

taja tai huoltajat olivat ansiotyössä kodin ulkopuolella. Hoitopaikkoja oli silloisessa tilanteessa runsaalle kymmenelle prosentille ja hoitopaikoista kaksi kolmesta oli kunnallisia. (Välimäki 1998, 167.) Päivähoidon tarjonnan ja tarpeen välillä voitiin havaita ristiriitaa. Samanaikaisesti työnantajille oli tärkeää, että heille turvattiin työvoiman saanti.

Laki lasten päivähoitosta (36/73) muutti päivähoiton kehittymistä valtion tuen, päivähoiton saatavuuden sekä päivähoiton suunnittelun osalta. Lain tavoitteena oli saada päivähoitosta kaikkien tarvitsevien saatavissa oleva, hoito- ja kasvatustehtävää palveleva sosiaalipalvelu. Organisoitun päivähoiton haluttiin leviävän kaupunkien ja teollisuusalueiden ulkopuolelle. Edelleen lailla haluttiin taata päivähoitopalvelu myös alle 3-vuotiaille. 1970-luvulta lähtien julkisiksi päivähoitopalveluiksi on katsottu kunnallinen ja yksityinen päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä lasten leikin ja toiminnan ohjaus. Lain mukana lastentarhat ja -seimet muuttuivat päiväkodeiksi. (Auvinen 1980, 48-52; Heikkinen 1998, 23-25; Kröger 67-70; Laki 36/73.)

Kajanoja (1998, 9) tuo esille, että päivähoito on sekä seuraus että edellytys. Toisaalta laajeneva päivähoito on seurausta naisten osallistumisesta kodin ulkopuoliseen työhön, toisaalta päivähoito antaa mahdollisuuden osallistua työelämään. Yhtenä näkökulmana päivähoitopaikkojen kasvuun voidaan pitää edellisten lisäksi naisten yhteiskunnallista tasa-arvoa. Koulutetut naiset haluavat hyödyntää koulutustaan työelämässä. Naiset eivät halua valita äitiyden tai työelämän välillä, vaan he haluavat molemmat. Päivähoitojärjestelmä vastaa elinkeinoelämän ja naisten tasa-arvopyrkimykseen, sillä molempien kannalta on hyödyllistä turvata oikeus äitiyteen ja ansiotyöhön. (Hujala & Kyrönlampi-Kylmänen 2003, 55; Kajanoja 1998, 7-10.)

Välimäki (1998) tutki päivähoiton muotoutumista 1800-luvun lopusta 1990-luvulle hyvinvoinnin näkökulmasta. Hänen tarkoituksenaan oli selvittää päivähoiton käsitettä päivittäin konkreettisesti ratkaistavana hoitojärjestelynä syntymäavuttomalle lapselle. Lähtökohtana oli näkemys, jonka mukaan syntyvä lapsi ei kykene huolehtimaan hoitotarpeestaan ilman aikuista: työssä käyvän vanhemman on järjestettävä lapselle huolenpitoa työpäivän ajaksi. Välimäen tutkimuksen tulokseksi rakentui neljä lastenhoitokäsitystä. *Perinteinen* hoitokäsitys perustuu perheeseen ja kotona hoitamiseen, hoitajina toimivat yleensä naiset nuoresta tytöstä isoäitiin. *Kasvatuksellis-opetuksellisen* hoitokäsityksen ytimeen kuuluvat lastentarhat ja *sosiaalishoidollinen* käsitys konkretisoituu lasten seimissä. *Valtion lastenhoitokäsitys* konkretisoituu erilaisissa komiteamietinnöissä ja kasvatussuunnitelmissa, joita toteutetaan yhteiskunnan tarjoamassa lasten varhaiskasvatuksessa.

Perinteinen hoitokäsitys perustuu perheessä tapahtuvaan hoitoon ja kasvatukseen. Perhe on lapsen lähin kasvuympäristö. Perheissä äidin ensisijaisuus kasvatuksessa ja hoidossa tulee esille Alasuutarin (2004, 160) tutkimuksen yhtenä tulkinnallisena kehystenä: se tulee esiin vanhempien käyttämissä puhetavoissa ja haastattelutilanteissa. Äidin erityisyys heijastuu tutkimuksessa ennen kaikkea äidin ja lapsen emotionaalisessa suhteessa, esimerkiksi lapsen tarpeiden ja tunnetilojen tunnistamisessa. Samoin Seppälän (2000, 16) tutkimuksessa äidin tehtäviksi perheessä rakentuivat lapsen suojaan ja turvaan liittyvät asiat, esimerkiksi sairaan lapsen hoitaminen.

Ansiotyössä käyvään äitiin liitetään itsekkyyttä ja itsensä toteuttamisen halua, enemmän itsekkyyttä kuin itsellisyyttä (Hujala & Kyrönlampi-Kylmänen 2003, 5). Äidit ovat kaksoisroolissa ja joutuvat useammin perustelemaan ansiotyötään kuin isät. Edellisten tutkimuksissa esiin tulleiden näkökulmien perusteella voisi todeta, että äidin rooli lapsen kasvatuksessa on sosiokulttuurisesti ensisijainen. Huolimatta äidin ensisijaisuudesta kasvatuksessa tutkimuksissa (esim. Alasuutari 2004; Hujala & Kyrönlampi-Kylmänen 2003; Kajanoja 1998) on tullut esille, että vanhemman osallistuminen työelämään ei välttämättä enää ole ainoa perustelu päivähoitolle. Päivähoito koetaan yhä enenevässä määrin osaksi alle kouluikäisen lapsen kasvattamista ja opettamista. Alasuutarin (2004, 162) mukaan joskus kulttuurisesti niin voimakkaasti, että kotona lapsiaan kasvattavat joutuvat perustelemaan ratkaisuaan. Vanhemmat kokevat päivähoiton tukevan perusturvallisuutta ja hyvinvointia. He tuntevat myös, että päivähoito tukee vanhempia heidän kasvatustyössään. (Heikkinen 1998, 25; Salmi & Lammi-Taskula 2004, 3-5; Seppälä 2000, 37-40). Voidaan jopa sanoa, että alle kouluikäisen lapsen kotikasvatuksen rinnalle on asettunut julkinen varhaiskasvatus luonnollisena osana lapsen kasvatusta.

Tutkimuksessa päivähoito-käsite rakentuu hallinnolliseksi termiksi. Se on yhteiskunnallinen ratkaisu tarjota julkista päivähoitoa alle kouluikäiselle. Vaikka päivähoiton piiriin kuuluu myös koululaisille järjestettävä iltapäivähoito, keskitytään tutkimuksessa alle kouluikäisiin. Julkisia päivähoitopalveluja ovat kunnallinen ja yksityinen päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä lasten leikin ja toiminnan ohjaus. Päivähoidon sisältöjä ovat hoito, kasvatusta ja opetus, joista kasvatusta ja opetus kuuluvat yhteiskunnan tarjoamaan julkiseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus ymmärretään tässä tutkimuksessa enemmän pedagogiseksi käsitteeksi, joka sisältää sekä kasvatusta että opetuksen.

2.2 Päivähoito subventoituna varhaiskasvatuspalveluna

Päivähoidon keskeinen kasvatuskäsitys on varhaiskasvatus. Varhaiskasvatus laajana käsitteenä voidaan katsoa kattavan ikävuodet syntymästä kahdeksaan ikävuoteen (Hujala ym. 1998). Varhaiskasvatus on myös tutkimus- ja tieteenala sekä oppiaine (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 16). Tieteenalana se vakiintui 1990-luvun puolivälissä, kun lastentarhanopettajakoulutus siirtyi yliopistolliseksi koulutukseksi.

Varhaiskasvatuksen määrittäminen ja vakiintuminen valtakunnallisissa suunnitelmissa on ollut ongelmallista. On puhuttu päivähoitokasvatuksesta, pikkulasten kasvatuksesta ja päivähoiton kasvatustoiminnasta (Komiteamietintö 1980;31, 160-165; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2002a, 9). Varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittymistä on Hujalan ym. (1998, 29) mukaan vaikeuttanut päivähoiton sosiaalipalvelullinen perinne. Opettajan rooli on vieraampi kuin hoidon ja kasvatuksen tarjoajan. Oletettavasti Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelma (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2002a) pyrkii vakiinnuttamaan varhaiskasvatus-käsitteen päivähoiton kasvatuskäytännöksi.

2.2.1 Määritelmiä varhaiskasvatuksesta

Laajasti ajatellen varhaiskasvatus liittyy kaikkeen siihen yhteiskunnalliseen toimintaan, joka on yhteydessä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen ja jolla pyritään vaikuttamaan lasten kasvuolosuhteisiin ja edistämään lasten myönteistä kasvua. Varhaiskasvatuksen toiminnallisena ympäristönä voivat olla koti, eri päivähoitomuodot ja myös kolmannen sektorin tarjoamat palvelut. (Hujala ym. 1998, 3; Karila, Kinos & Virtanen 2001, 13, Stakes 2002, 9; Välimäki 1998, 26.)

Varhaiskasvatuksen laajaa käsitettä on myös rajattu niin, että se sisältäisi pelkästään subventoidun palvelujärjestelmän tarjoaman ammatillisen kasvatusta- ja opetustyön (Karila ym. 2001, 14). Varhaiskasvatuksen valtakunnallisessa suunnitelmassa (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2002a, 9) puhutaan yhteiskunnan tarjoamasta varhaiskasvatuksesta, joka koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on ennalta suunniteltua ja tavoitteellista.

Yhteiskunnan tarjoamaa varhaiskasvatusta organisoivat siihen koulutetut ammattihenkilöt ja sitä annetaan varhaiskasvatuspalveluissa. Laajimmillaan varhaiskasvatuspalveluiksi

voidaan Valtioneuvoston periaatepäätöksen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002b) mukaan lukea koko pienten lasten ja heidän perheidensä palvelu- ja tukijärjestelmä. Päivähoidossa keskeisimpiä varhaiskasvatuspalveluja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Yhteiskunnan varhaiskasvatuspalveluja tarjoavat kunnat, järjestöt, yksityiset palvelujen tuottajat sekä seurakunnat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002a, 9; 2002b.)

Tutkimuksessa erotetaan varhaiskasvatus kahteen osaan: varhaiskasvatukseen ja yhteiskunnan tarjoamaan julkiseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus on käsite, jonka voi ymmärtää laajasti kattavan kodin ja yhteiskunnan järjestämän varhaiskasvatuksen. Vaikka varhaiskasvatus voi olla myös tieteenala tai oppiaine, keskitytään tässä tutkimuksessa nimenomaan alle kouluikäisiin liittyvään varhaiskasvatuksen käsitteeseen. Julkinen varhaiskasvatus käsitteenä kattaa yhteiskunnan tavoitteellisen varhaiskasvatuksen, jota tarjotaan edellisessä kappaleessa mainituissa yhteiskunnan järjestämässä päivähoidon keskeisissä varhaiskasvatuspalveluissa.

Julkinen varhaiskasvatus on käsitteenä sama kuin yhteiskunnan tarjoama varhaiskasvatus. Myös julkisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle kouluikäiset lapset. Julkista varhaiskasvatusta ohjaavat lähinnä Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002a) ja Esiopetuksen opetussuunnitelma. (Opetusministeriö 2001).

2.2.2 Julkisen varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Kasvatuksesta löytyy 1960-luvulta lähtien keskusvirastojen ja sosiaalhallituksen toimesta laadittuja oppaita, komiteamietintöjä, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä niistä tehtyjä tutkimuksia (esim. Välimäki 1998). Tutkimukset eivät kuitenkaan kerro tai dokumentoi, millaista päivähoitopedagogiikkaa todellisuudessa päiväkodeissa on toteutettu tai toteutetaan. Suunnitelmien ja oppaiden tarkoituksena on ollut ja on kehittää päivähoitoa sisällöllisesti (Niikko 2001, 51; Niiranen & Kinos 2001, 58-60). Silti voidaan ajatella, että yhteiskunnan tarjoamasta varhaiskasvatuksesta voidaan löytää, kautta sen historian, yhteneväisenä linjana fröbeliläisyys (Niiranen & Kinos 2001, 58).

Fröbeliläisyydessä oppiminen nähdään prosessina, joka jatkuu lapsuusiästä vanhuuteen. Fröbeliläinen kasvatustilasto sisältyy perusajatuksena lapsen kaikenpuolisen kehityksen tukemisen, oppimaan oppimiseen ohjaamisen ja kotikasvatuksen tukemisen. Kasvatustilastoltaan yhteiskunnan julkinen varhaiskasvatus perustuu edelleen kotikasvatuksen tukemiseen, lasten vanhempien tulee saada tietää, millaista kasvatusta lapsi päivähoitossa saa. (Komiteamietintö

1980:31; Niiranen & Kinos 2001, 58; Opetushallitus 2000; Sosiaali- ja terveysministeriö 2002a; Välimäki 1998, 143).

Vanhempien ensisijaista kasvatusvastuuta ja oikeutta painotetaan ja sen ajatellaan olevan tae lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle, puhutaan kasvatuksellisesta kumppanuudesta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002a). Kasvatuksellinen kumppanuus käsitteenä sisältää yhteisyydessä toteutettavaa kasvatusta kotona ja päivähoitossa tai kotona ja koulussa. Seppälän (2000, 7) perhebarometrissä huomioitiin, miten kasvatusvastuu on enenevässä määrin siirtymässä vanhemmilta yhteiskunnan (päiväkoti ja koulu) vastuulle. Päivähoitossa olevien lasten vanhemmat olivat sitä mieltä, että kasvatusvastuu kodin ja päivähoiton välillä oli tasapainossa, ennen kaikkea nuoret vanhemmat korostivat tätä näkemystä. Päivähoidon ammattikasvattajien mielestä kasvatusvastuu on siirtynyt joiltakin osin liiaksi yhteiskunnan vastuulle. (Emt., 23-26.) Tutkimus ei tuo selkeästi esille, miltä osin ammattikasvattajien mielestä kasvatusvastuu on liiaksi yhteiskunnalla. Tutkimus on mielipidekysely, eikä näin ollen anna todellista kuvaa kasvatustapahtumista. Vastaukset voivat kuvata vastaajan tunnetta, että näin pitäisi tai ei pitäisi toimia. (Emt., 27-40.)

Kasvatukselliseen kumppanuuteen liittyy olennaisena osana kasvattajien tuki toisilleen. Perhebarometrin 2000 (Seppälä 2000, 37) mukaan vanhemmat antavat ammattikasvattajille lisätietoa lapsestaan ja hänen kasvuympäristöstään. Heidän keskeiseksi vastuualueiksi kyselyssä rakentuivat eettiset ja sosiaaliset taidot. Ammattikasvattajien vastuualueiksi tutkimuksessa (Emt., 27-40) nousivat sekä vanhempien että ammattikasvattajien mielestä kognitiiviset eli tiedolliset perustiedot ja -taidot. Ammattikasvattajien tuki vanhemmille on lähinnä emotionaalista, vanhempia kannustetaan luottamaan itseensä kasvattajina. Suurin osa vanhemmista myönsi tarvitsevansa tukea silloin tällöin. 75 % kyselyyn vastanneista vanhemmista koki saaneensa riittävästi tukea ja 5 % tunsu tarvitsevansa enemmän tukea ammattikasvattajilta. Ammattikasvattajat kokivat tuen riittävyyden arvioimisen hankalaksi joko omien kykyjen puutteellisuuden tai vanhemmilta saatavan palautteen puutteen takia. (Emt., 39.)

Hujalan ja Kyrönlampi-Kylmäsen (2003, 59) tutkimuksessa nostettiin esille se, että keskeisenä päivähoiton laadun kehittämisessä on perhelähtöisyyden, kasvatuksellisen kumppanuuden juurruttaminen päivähoitokasvatukseen sekä perheiden erilaisten voimavarojen löytäminen. Perhelähtöisyys antaa pedagogisia haasteita julkiselle varhaiskasvatukselle. Myös Heikkinen (1998, 146) katsoo päivähoiton yhdeksi keskeiseksi kehittämisen osa-alueeksi päivähoiton kasvatustehtävän korostamisen ja asiakkaiden mielipiteiden huomioimisen.

Tutkimuksessa varhaiskasvatuksen pedagogiikka käsitetään alle kouluikäisille toteutettavana kasvatuksena. Sen toiminnallisena ympäristönä voivat olla koti, eri päivähoitomuodot

ja myös kolmannen sektorin tarjoamat palvelut. Yhteiskunnan tarjoama julkinen varhaiskasvatuksessa toteutettava pedagogiikka on alle kouluikäisille suunnattua tavoitteellista kasvatusta ja opetusta, jota toteutetaan julkisessa varhaiskasvatuksessa. Yhteiskunnan tarjoamaa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa antavat ammattikasvattajat ja toiminnallinen ympäristö on lain määrittämä (Laki 36/1973) julkinen päivähoito: kunnallinen ja yksityinen päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä lasten leikin ja toiminnan ohjaus.

2.3 Päivähoidon yhteiskunnallisia kuvia

Päivähoitolain ajatuksena oli tarjota samantyyppistä päivähoitopalvelua ympäri maata, mutta vuoden 1973 (36/73) laki ei velvoittanut, vaan päätösvalta jäi kunnille. Vaikka kunnat ottivat vastaan valtion tarjoaman rahoituksen, ne pystyivät päättämään päivähoidon toteutusmuodoista. Valtion taholta koettiin, että vuoden 1973 laki ei riittänyt takaamaan yhteiskunnan päivähoitopalvelua. Sen seurauksena 1990-luvulla lasten päivähoito-oikeutta laajennettiin lailla. Ensin vuonna 1990 alle 3-vuotiaat lapset saivat subjektiivisen oikeuden päivähoitopalveluihin ja 1996 alkaen kaikki alle kouluikäiset lapset ovat olleet oikeutettuja subjektiiviseen päivähoitoon. Laki antaa perheille mahdollisuuden valita sopivimman päivähoitomuodon. (Kröger 1996, 74-82.)

2.3.1 Päivähoito subjektiivisena oikeutena

Subjektiivinen päivähoito-oikeus tarkoittaa, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat saada lapselleen kunnan järjestämän päiväkotitai perhepäivähoitopaikan siihen saakka, kunnes lapsi siirtyy oppivelvollisena perusopetukseen. (Laki 36/1973, 11§). Subjektiivinen oikeus tulkitaan Sosiaali- ja terveysministeriön sanastossa (2006) erityiseksi oikeudeksi saada sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, jotka eivät perustu tarveharkintaan. Palvelujen järjestäjällä on lakisääteinen velvollisuus huolehtia laissa mainituista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista lainsäätäjän määräämällä tavalla.

Subjektiivisen oikeuden palvelun järjestäminen ei ole harkinnanvaraista. Vaikka vanhemmat olisivat työttöminä tai opiskelisivat tai jäisivät hoitamaan esimerkiksi lapsen nuo-

rempaa sisarusta kotiin, kunta ei voi rajoittaa kokopäiväpaikkaa osapäiväpaikaksi. Kunta on päivähoitolain (36/73) mukaan velvollinen järjestämään alle oppivelvollisuusikäiselle lapselle sen hoitopaikan mitä vanhemmat vaativat (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001).

Subjektiiivinen oikeus ei ulotu siihen, että vanhemmat voisivat vaatia, miten päivähoitoa järjestetään. Vanhemmilla ei ole oikeutta vaatia, että kunta järjestäisi lapselle hoitopaikan tietyssä päiväkodissa tai päivähoito olisi järjestettävä perhepäivähoitona. Vanhemmat voivat valita kotihoidontuen tai yksityisen hoidon tuen, mutta julkisessa päivähoitossa kunnalla on oikeus päättää, miten kunnassa päivähoitoa järjestetään. (Laki 36/73; Sosiaali- ja terveysministeriö 2006). Kuitenkin kunnassa täytyy huomioida päivähoitolain lisäksi sosiaalihuollon asiakaslain säädökset, kun päätetään lapsen hoitopaikasta. Mikäli lapsi tarvitsee erityistä hoitoa ja kasvatusta on hänen erityistarpeensa huomioitava päivähoitoa järjestettäessä.

Subjektiiivinen päivähoito-oikeus viimeistään murensi päivähoiton asetelman, jossa päivähoitoa tarjottiin huono-osaisille. Yhä useampi lapsi tulee perheestä, jonka vanhemmat ovat hyvin koulutettuja ja ansaitsevat hyvin. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus helpottaa työn ja lastenhoidon yhteensovittamista ja sen koetaan tasa-arvoistavan lapsiperheiden asemaa. Sen varma saatavuus saattaa olla yhteydessä siihen, että huomio päivähoitossa voidaan kiinnittää myös päivähoiton kasvatuksellisiin ja opetuksellisiin kysymyksiin. Subjektiiivinen oikeus voi toimia myös edellytyksenä sille, että lapsen päivähoitoon tulon peruste ei välttämättä ole pakottava lastensuojelullinen päivähoiton tarve. (Hujala & Kyrönlampi-Kylmänen 2003, 6; Kajanoja 1999, 12, 87.)

2.3.2 Päivähoito sosiaalipalvelua

Laki lasten päivähoitosta (36/73) määrittelee päivähoiton sosiaalipalveluksi. Sosiaalipalvelun käsite määrittyy sosiaalihuollon kanssa. Suomessa kunta on velvollinen järjestämään sosiaalipalvelun. Valtion rooli liittyy lainsäädäntöön ja taloudellisten toimintaedellytysten turvaamiseen sekä toiminnan valvontaan. Kuntaa sitovat sosiaalihuollon lainsäädännön lisäksi perustuslaki ja ihmisoikeussopimukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001.)

Sosiaalihuollon lähtökohtana on aina ihminen, asiakas. Sosiaalihuollon asiakaslaki sääntelee niitä menettelytapoja, joiden mukaan asiakasta tulee kohdella ja joiden mukaan häntä koskevia asioita ja asiakirjoja tulee käsitellä. Asiakaslaissa määritellään sosiaalipalvelut, tukitoimet, toimeentulotuki, elatustuki sekä toimenpiteet, jotka edistävät asiakkaan turvallisuutta ja toimintakykyä. (Emt., 15, 20.)

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada hyvää kohtelua. Tämä tarkoittaa, että samanlaisissa tilanteissa ihmisiä on kohdeltava samalla tavalla. Määrärahojen puute ei ole hyväksyttävä peruste evätä samanlaista kohtelua samanlaisessa tilanteessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001.) Kunta on velvollinen järjestämään yhdenvertaisen kohtelun kaikille asukkailleen sekä palvelujen saatavuuden että kohdentamisen osalta. Sosiaalihuollolla on myös tulonjakoa tasoittava vaikutus erilaisten tukitoimiensa kautta.

Päivähoito täyttää sosiaalipalvelun tunnusmerkit, mikä merkitsee universaaliutta, leimaamattomuutta ja kaikkien saatavissa olevaa palvelua. Palvelu on pyritty kehittämään yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi ja sen käytöstä asiakas maksaa tulojensa mukaan. Päivähoitopalvelu antaa asiakkaalleen palvelumuotojen valinnanmahdollisuuden, joka sisältää palvelun käyttämättä jättämisen. (Heikkinen 1998, 24; Kröger 1996, 67; Rauhala 1996b, 112-116; Välimäki 1998, 136-140.) Päivähoidon hallinnon sijoittuminen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen korostaa päivähoidon sosiaalipalvelullista luonnetta. (Hujala ym.1998, 3-4; Lehtinen 2000, 28).

Sosiaali- ja terveysministeriön kautta julkinen valta säätelee päivähoitoa. Valtio on antanut kunnille lakisääteisiä velvoitteita sosiaalipalvelujen järjestämiseksi. Näitä lakisääteisiä velvoitteita ovat vuoden 1936 lastensuojelulaki, laki kotihoitoavusta (1966), laki lasten päivähoidosta (1973) ja laki lasten päivähoidosta (1996). Valtio on edelleen lisännyt vuoden 1983 päivähoitolakiin ns. kasvatustavoitepykälän (§ 2a), joka määrittää päivähoidon sosiaalipalvelun lisäksi varhaiskasvatusta antavaksi instituutioksi. (Auvinen 1980, 51; Kröger 1996, 66-67; Laki 36/73; Sosiaalihalitus 1991.)

2.3.3 Päivähoito lisää hyvinvointia

Päivähoito on kehittynyt yhteiskunnassa muun sosiaalipalvelunjärjestelmän ohessa. Sitä ovat olleet kehittämässä sekä valtio että yksittäiset kunnat ominaispiirteineen. Sen kehittymisestä ovat kiinnostuneita yhteiskunnan sekä vanhempien lisäksi elinkeinoelämä. Päivähoidon kehittymiseen on lain lisäksi vaikuttanut valtion rahoitusjärjestelmän muuttuminen.

1970-luvulla valtion rahoitusjärjestelmä oli kuntakohtaista: kunta sai valtion tukea kantokikylokituksen mukaan (30–70 %). 1980-luvulta lähtien valtio on kohdentanut tukensa samansuuruisena kaikkiin kuntakohtaisiin sosiaalipalvelujärjestelmiin. Kunnat saavat valtionosuutta erillisen laskennallisen indeksin perusteella, joka kuvaa kuntakohtaista palvelutarvetta. Valtionosuus maksetaan, jos kunta täyttää yleisesti hyväksytyyn sosiaalipalvelujen tason.

Valtionosuuden käyttöä ei seurata valtion toimesta. (Kröger 1996, 66-74; 74-82.) Kuntien on suunniteltava päivähoitomalliaan, kuten kaikkia sosiaali- ja terveystalouksensa pohjalta, kunnan omien tarpeiden ja resurssien mukaisesti. Kunnan on huolehdittava, että sillä on tarvetta vastaava määrä päivähoitopaikkoja. Kajanoja (1999, 6) sai tutkimukseensa esille, että subjektiivinen päivähoito rasittaa yksittäisen kunnan taloutta lyhyellä aikavälillä.

Kajanojan tutkimuksessa (1999) keskityttiin päivähoidon valtiontaloudellisiin vaikutuksiin. Siinä päädyttiin tulokseen, jonka mukaan päivähoidon saatavuus lisää kansantuloa, koska päivähoito vapauttaa vanhemmat työmarkkinoille. Vaikka Kajanoja ottaa laskelmissaan huomioon päivähoidon kustannukset, jotka peitetään suurimmaksi osaksi julkisella tuella, päivähoito tuottaa laskennallisesti ylijäämää valtiontaloudelle. Päivähoito vapauttaa työmarkkinoille työväestöä ja tätä kautta valtion veropohja laajenee. Kajanojan mukaan panostus julkisiin palveluihin voi olla yhteiskunnallinen investointi. (Emt., 4-6.) Yhteiskunnallisena investointina päivähoiton voi nähdä hyvinvointia kasvattavana instituutiona. Sosiaalipalveluna se luokitellaan hyvinvointipalveluksi.

Osmo Kontulan (2004) tutkimuksessa havaittiin, että lapsiperheiden tukeminen julkisista varoista on vähentynyt 1990-luvulla sekä verotuksellisesti että lapsilisien ja kotihoidontuen muodossa. Kontulan (2004) tutkimus sekä Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton (Väinälä 2004) kanssa tehty selvitys osoittavat, että päivähoitovaihtoehtojen valinnanvara on kaventunut. Lapsiperheiden tukiverkostoja on vähennetty 1990-luvulla. Yhteiskunnallisesti on purettu lasten kotihoitoa tukevia tekijöitä (esim. kotihoidontuki, ohjatut päiväkerhot ja niiden tukeminen, perhekahvilat ja leikkipuistot). Kajanoja (1999) mainitsee, että lapsille on rakennettu päivähoitopainotteista yhteiskuntaa.

2.3.4 Lapsen subjektiivinen oikeus päivähoitoon

Lapsen elämässä julkinen päivähoito ja siinä yhteiskunnan tarjoama varhaiskasvatus ovat Suomessa merkittävässä asemassa. Hujalan ja Kyrönlampi-Kylmäsen (2003, 34-35, 56) mukaan lasten vanhemmat ovat usein kokopäivätyössä ja suomalaisilla 3–5-vuotiailla lapsilla on vankka kokemus päivähoitosta, sillä he ovat viettäneet suurimman osan valvellaoloajastaan päivähoitossa. Vuosina 1985 ja 2002 vanhemmilta kerätyn aineiston mukaan 3–5-vuotiailla lapsilla on takanaan keskimäärin 2,5 vuotta päivähoitossa oloa. 1 % lapsista on ollut hoidossa koko lapsuusiän. Lapsen hoitopäivän pituus ei tutkimuksen mukaan ole merkittävästi

pidentynyt vuoden 1985 ja 2002 aineistossa. Nykylapsen keskimääräinen hoitoaika on 7,5 tuntia päivässä (valtaosalla 6-8 tuntia). Viidesosalla lapsista hoitopäivän pituus on 9 tuntia tai enemmän (Emt., 34-35.)

Päivähoidossa toteutettava varhaiskasvatuksen pedagogiikka on seurannut yhteiskunnan kehittymistä. Samalla pedagogiikka on seurannut vallitsevaa oppimis- ja ihmiskäsitystä. Tällä hetkellä Suomessa ja yleensä länsimaissa kasvatus ja opetus perustuu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Lapsi ajatellaan aktiivisena toimijana, jonka oppiminen on kiinteässä yhteydessä ympäristöön ja sen sosiaalisiin suhteisiin. (Opetusministeriö 2000; Sosiaali- ja terveysministeriö 2002a; 2002b.)

Päivähoidon asiakkaisiksi katsotaan aikuiset, vaikka lapset viettävät päivähoidossa päivänsä ja oppimiskäsitys katsoo lapsen aktiiviseksi toimijaksi. Lapsuuden sosiologien mukaan (Alanen & Bardy 1990, 55-57) päivähoitoa on kehitetty lähinnä aikuisjohtoisesti. Aikuisten eri intressiryhmät haluavat kehittää päivähoitoa tarvitsemaansa suuntaan. Vanhempien ääni kuuluu painotetummin kuin lasten ääni nykyisissä kasvatus- ja opetussuunnitelmissa. Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittäminen ja sen tärkeyden esiin tuominen varhaiskasvatuksessa voi olla vaikeaa, jos vanhempien ääntä ja toiveita pidetään painotetusti tärkeinä. Tutkimusten mukaan vanhemmat odottavat päivähoidosta ensisijaisesti hoidon saataavuutta ja joustavuutta (Heikkinen 1998). Tietysti voi olettaa, että kun edelliset ovat kunnossa, voi keskittyä päivähoidon kasvatuksen ja opetuksen kehittämiseen.

Lapsuuden sosiologisessa tutkimussuuntauksessa on tuotu esille, että lapsi on subjektina suljettu kansalaisuuden ulkopuolelle. Lapsen asema, positio kulttuurissamme on tulla määritellyksi toisten kautta taloudellisesti, poliittisesti ja kulttuurillisesti tai/ja sosiaalisten suhteiden kautta. Lapset eivät useinkaan näy tilastoissa omana ryhmänään, vaan yleensä heidät määritellään aikuisen aseman (työttömien lapset) tai instituution mukaan (päiväkotilapset). (Alanen 1992, 1, 53-55.) Lapsuutta ei nähdä tasa-arvoisena osana koko yhteiskuntaa, vaan ajatellaan, että lapset ovat yhteiskunnan odotushuoneessa hankkimassa niitä taitoja ja tietoja, joita he tarvitsevat myöhemmin yhteiskunnassa. Lapsuutta tarkastellaan aikuiselämän näkökannalta. (Alanen & Bardy 1990, 10-11.)

Päivähoitoa koskeva tutkimus on aikaisemmin keskittynyt enimmäkseen aikuisten johtamaan ja hallinnoimaan päivähoitoon. Tässä tutkimuksessa mukana olevien tutkimusten aineistot on koottu aikuisilta: vanhemmilta, ammattikasvattajilta, virkamiehiltä jne. Myös tämä tutkimus kuvaa päivähoitoa aikuisnäkökulmasta. Tutkimuksen osalta ainoastaan Lehtisen (2000) väitöskirjassa lapsi nähdään aktiivisena osallistujana päivähoiton arjessa. Kun lasta

tutkittaisiin päivähoitossa subjektina, olisi oletettavasti mahdollista kehittää päivähoitoa myös sen käyttäjän eli lapsen kannalta.

2.4 Subjektiiivinen oikeus luo edellytyksiä varhaiskasvatuksen kehittämiseen

Välimäen (1998, 141-144) mukaan eri mietintöjen, lausuntojen ja muistioiden pohjalta tulevalla kasvatuksen määräyksellä valtio on yhdistänyt päivähoidon tarkoittamaan yhtälailla hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Edelleen hän toteaa tutkimuksessaan, että varhaiskasvatuksella on nykyisten valtion päätösten (esimerkiksi YK:n Lasten oikeuksien sopimus 1991) takia suurempi painoarvo kuin aikaisemmin. Myös varhaiskasvatusta koskevassa kirjallisuudessa tuodaan esille educare-malli, jossa hoidon ja kasvatuksen halutaan nähdä kulkevan rinnakkain päivähoidon käytännössä (esim. Hujala ym.1998, 3-4). Silti edelleen eri tutkimuksissa (esim. Välimäki 1998; Karila 1997; Rauhala 1996a; 1996b; 1996c;) tuodaan esille, että päivähoidon sisältöjen (hoito, kasvatusta ja opetus) kesken on jännitteitä.

Rauhala (1996a) tutki päivähoidon kehittymistä osana sosiaalipalvelua. Siinä päiväkotitoiminta piirtyy osaksi lasten sosiaalipalvelua – hoitojärjestelyä. Päivähoito mahdollistaa perheiden oikeuden toimeentulon hankkimiseen ja elintason nostamiseen. Voi olla, että juuri päivähoidon sosiaalipalvelullinen luonne painottaa hoitoa ja hoitopaikan järjestymistä. Päivähoidon näkeminen hoitojärjestelynä tuottaa yksipuolista tietoa päivähoitosta. Koska päivähoito kuuluu hallinnollisesti osaksi Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnoimaa kokonaisuutta, sosiaalipalvelullisen roolin korostuminen päivähoidon sisällöksi on jo kirjoitettu päivähoidon hallinnolliseen elementtiin. Ristiriita syntyy ilmeisesti siitä tosiasista, että lasta on vaikeaa vain hoitaa ja irrottaa kasvatusta ja opetusta käytännön päivähoitotyössä irti toisistaan.

Kajanoja (1998, 12-13) tuo esille ajatuksen, että koska päivähoidon saatavuus on tasa-arvoistunut päivähoidon subjektiivisen oikeuden takia, päivähoidon kasvatuksellispedagoginen puoli on voinut alkaa kehittyä. Hujala & Kyrönkampi-Kylmänen (2003) tuovat esille, että subjektiivinen oikeus tuo haasteita koko päivähoitoon. Päivähoito on oikeutettua kaikille alle kouluikäisille lapsille, se ei ole palvelun järjestämistä vähäosaisille tai erityisesti sitä tarvitseville. Päivähoitossa mukana olevat vanhemmat haluavat osallistua aktiivisemmin päiväkodin hoidollisiin ja kasvatuksellisiin ratkaisuihin. (Emt., 55.)

Subjekttiivisen päivähoidon mukana on noussut esiin kysymys, siirtyykö kasvatusvastuu selkeämmin päivähoitohenkilökunnalle ja/tai murentaako oikeus vanhempien itseluottamusta lapsensa ensisijaisina kasvattajina (Heikkinen 1998, 24-25). Toisaalta kasvatusvastuun järjestämisestä voi pohtia ajankäytön kannalta. Kajanoja (1999, 87) ja Hujala ja Kyrönlampi-Kylmänen (2003) pohtivat asiaa enemmän vanhemman mahdollisuutena järjestää työaikaansa perheen tarpeiden mukaan. Jos vanhemman työaika on joustava silloin, kun lapset ovat pieniä, on vanhemmalla mahdollisuus järjestää perheelleen yhdessä elämisen aikaa. Kasvatusvastuun ottaminen tapahtuu enemmän perheen arjen aikajärjestelynä kuin, että päivähoito-oikeutta kaivennetaan.

Subjekttiivisesta päivähoito-oikeudesta on tehty kyselytutkimus päivähoidon johtaville viranhaltijoille (Heikkinen 1998). Siinä kartoitettiin päivähoidon muutoksia vuoden 1992 jälkeen. Selkeimmät muutokset ovat tapahtuneet tutkimuksen mukaan taloudellisissa resursseissa, tilakysymyksissä, henkilöstön määrässä ja päivähoitoryhmissä. Heikkisen (1998) tutkimus osoittaa saman kuin Alasuutarin (2004) tutkimus tai Hujalan ja Kyrönlampi-Kylmäsen (2003) raportti: päivähoitopalveluissa keskeiseksi kasvatuksen osalta nousee henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö. Kehittämisen sektorina pidetään vanhempien huomioimista osana päivähoitotyötä ja tähän työhän liittyvien tietojen, taitojen ja resurssien kehittämistä. Edelleen tärkeänä pidetään kasvatuksen painottamista sekä esiin tuomista yhtenä osana päivähoitoa.

3 SOSIAALISTA TODELLISUUTTA MEDIASSA

3.1 Kieli todellisuuden rakentajana

Elämme informaatioteknologian aikaa, jossa kielellä, puhutulla ja kirjoitetulla, on keskeinen rooli tiedon välittäjänä. Medialla on viestinten välittäjänä merkittävä asema. Mediaa ei tässä tutkimuksessa ymmärretä pelkästään todellisuuden objektiivisena heijastajana, vaan yhteiskuntatieteissä yleistyneen konstruktionistisen käsityksen mukaan todellisuuden aktiivisena rakentajana. (Esim. Fairclough 2002; Juppi 2004; Kunelius 1998; Väliverronen 1996.)

Konstruktionismiin sisältyy oletus merkitysten sosiaalisesta tuottamisesta, vastaanottamisesta ja todentumisesta. Merkitykset eivät ole yksiselitteisesti olemassa, vaan ne rakentuvat yhteydessä ympäröivään maailmaan. Konstruktionismi tarkastelee ihmistä aktiivisena toimijana, joka toisaalta rakentaa todellisuutta kiinteässä vuorovaikutuksessa ympäristöönsä ja toisaalta sekä tuottaa että on itse osa sitä. Totuus ei ole kiistatonta, pysyvää, vaan sosiaalisesti tuotettua ja sitä kautta muuntuva ja kiistanalaista. Konstruktionistisen lähestymistavan tärkeitä vaikuttajia ovat Berger ja Luckmann (1964; suom. 1995).

Ihminen syntyy ennalta rakennettuun yhteiskuntaan. Hän tuottaa itsensä, samalla tavalla kuin ympäristönsä, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Vaikka yhteiskunta on valmiina, se ei ole muodostunut biologisesti, vaan se on rakentunut ja edelleen muuntuu ihmisen toimesta. (Berger & Luckman 1995, 63-65.) Arvostukset, yhteiskunnan moraali, toimintatavat ja roolit ovat valmiina sosiaalisesti rakennettuina objektiivisina totuuksina. Ne esiintyvät vaikeaselkoina siksi, että totuuksista ei ole helppoa erottaa, mitkä ovat luonnonilmiöiden, ja mitkä sosiaalisesti sovittujen sääntöjen objektiivisuutta. Jotta näistä objektivoitumista saataisiin yhteistä

tietovarantoa, tarvitaan kieltä. Kieli on yksi perustekijä kulttuurin rakentumisessa. Se on sekä kulttuurin sisältö että väline ja se alistaa meitä lainmukaisuuksille (kielioppi). Kulttuuri rakentuu tietyssä ajassa, tietyssä paikassa ja tietyllä kielellä. (Berger & Luckman 1995, 31-57, 63-90; Söderqvist 2004, 31.)

Ihminen sisäistää kulttuurisen kielen, yhteisen merkkijärjestelmän. Sitä kautta ihminen legitimoii instituutiot ja niihin sisältyvät roolit. Instituutio syntyy totunnaisuuksien rutiineista, joissa tietty toimintamalli todentuu kolmannelle osapuolelle. Instituutiot voivat olla roolien välisiä tai yhteiskunnallisia sääntöjä, järjestelmiä, laitoksia tai kulttuurisia piilorakennelmia. Legitimoinnilla ja asiantuntijuudella pyritään selittämään ja tekemään hyväksyttäväksi instituutiot, niihin liittyvät arvostukset ja rakenteet. Vaikka totuus voi reifikoitua, eli instituutiot voivat todentua ihmiselle esinemäisinä (ei-inhimillisinä), on totuuden konstruktionistisessa tarkastelussa otettava huomioon se, että instituutiot ja niiden tai niistä lähtevä legitimoiminen on ihmisen rakentamaa. (Berger & Luckman 1995, 65-85, 133-146.)

Voidaan siis katsoa, että ihminen on sosiaalinen ja kielen kautta kulttuuriin sidoksissa oleva olento. Hänen tietämisensä on suhteessa muiden ymmärrykseen eli hänen totuutensa on sosiaalisen vuorovaikutuksen tulosta. Hänen totuutensa ja tietämisensä ovat konstruktionistisen näkemyksen mukaan sidoksissa kieleen. Kieli antaa perustan ihmisen totuudelle. Kieli itsessään on sidoksissa kulttuuriin ja historiaan, yksilön ikään, koulutukseen, asuinpaikkaan ja asemaan yhteiskunnassa. Lähtökohtana on tietoisuus siitä, että tieto ei ole aukotonta, vaan sitä voidaan usein pitää yksilön tulkintana ja luokitteluna. Jos tieto ei ole aukotonta ja kaiken kattavaa, ei tieto voi olla objektiivista: yksilö osallistuu tavalla tai toisella totuuden prosessointiin. (Burr 1995.) Yhteiskunnallinen ja sosiaalinen tietovaranto ovat siis lopulta subjektiivisia näkemyksiä sosiaalisesti rakentuvasta todellisuudesta.

Konstruktionismi ei sulje pois objektiivisesti olemassa olevaa tietoa, vaan tukee käsitystä tiedon sosiaalisesta olemuksesta. Konstruktionismissa tieto on yhteisöllistä, sosiaalisesti jaettua. Yhteiskuntatieteessä konstruktionismi ajatellaan asenteeksi, jossa tietoa ja totuutta tarkastellaan jo olemassa olevan sosiaalisen ja kulttuurisen tietorakenteen kautta: ihmisen maailmankuva rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän kulttuurin kanssa. (Hacking 2000, 24; Mustonen 2001, 25-27.) Eri intressiryhmien on edullista pitää yllä tiettyjä sääntöjä ja järjestelmiä. Intressiryhmät kilpailevat näkökulmistaan ja teoretisoivat asiantuntijuuttaan. Yhteiskunnallisesti tullaan valtaintressien ja ideologisten kysymysten ääreen: Kenen totuutta tulkitaan tai halutaan tulkittavan, ja miltä ideologiselta näkökannalta? Näin konstruktionismin perusajatukset suuntaavat tutkimusta purkamaan aikaa, paikkaan ja kulttuuriin si-

doksissa olevia totuuksia eli tutkimaan kenen totuudesta on kyse. (Aittola & Raiskila 1995, 215-230; Berger & Luckmann 1995, 133-146.)

3.2 Sanomalehtitodellisuuden moninaisuus

Viestinten moninaisuus on kasvanut radion, television, tietotekniikan ja puhelimien kehittymisen kanssa, silti sanomalehdellä on edelleen oma roolinsa. Sanomalehti jakautuu tässä tiedonvälityksessä sekä uutisten että mielipidesanomien välittämiseen. Sanomalehti välittää nimensä mukaisesti sanomia. Sanomalehden ensisijainen tehtävä Eerolan (1996, 28) mukaan on objektiivinen uutisointi ja tiedon välittäminen. Toissijaisesti lehti toimii mainosvälineenä kaupallisille tiedotteille. Sanomalehti kilpailee muun median kanssa lukijakunnastaan. Kolmanneksi tehtäväksi sanomalehdelle nousee yhteiskunnallinen vaikuttaminen. (Eerola 1996, 28-30.) Vaikuttaminen tapahtuu uutisoinnin, mainonnan ja mielipidekirjoittelun kautta.

Sanomalehtiin sisältyvät tekstit voidaan jakaa mainosteksteihin, faktateksteihin ja mielipidekirjoituksiin (Hakamäki 1997, 91-107). Mainostekstien tarkoituksena on kaupallisen kulutuksen lisääminen. Mielipidekirjoittelun, mukaan lukien lehden pääkirjoitukset, kolumnit ja pakinat, tehtävänä on, nimensä mukaisesti, mielipidevaikuttaminen. Uutistekstin tehtävänä on välittää tietoa mahdollisimman objektiivisesti ja sen pitäisi olla neutraali kuva uutistapahtumasta (Varteva 1997, 122).

Mediatutkimuksen mukaan objektiivista tekstiä ei ole, vaan teksti on aina kirjoittajansa näkökulma asiaan. Niin uutisteksti kuin mielipidekirjoitus kertovat jotain kirjoittajastaan ja hänen ideologiastaan. Ideologia tarkoittaa tekstin laatijan sosiokulttuurisia arvoja ja näkemyksiä. Ideologia sisältää niitä tapoja, joilla maailmaa esitetään (representoidaan) ja joilla rakennetaan tietynlaisia sosiaalisia identiteettejä ja tietynlaisia sosiaalisia suhteita (Fairclough 2002, 23).

Viestintäjärjestelmät ovat sidoksissa yhteiskunnallisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja sosiokulttuurisiin rakenteisiin. Median yleisökooko lisää niiden vaikutusvaltaa ja valtion kiinnostusta hallita mediaa. Samalla median sisällä, esimerkiksi sanomalehden omistussuhteissa, toimii markkinoiden laki. Tekstit ovat osa kulttuuriteollisuutta ja kulttuuriteollisuuden tuottamien hyödykkeiden tarkoitus on voitontavoittelu markkinoilla eli sanomalehden tekstien funktiona on myös tuottaa voittoa tuottajilleen (Fairclough 2002, 60-62). Kielen luonne ei ole

kielentutkijoiden mukaan neutraalia todellisuuden kuvaamista (Hall 1992, 17; Kalliokoski 1996, 14-17; Luostarinen & Väliverronen 1991, 7). Median katsotaan rakentavan keskustelujen puitteet ja ohjaavan keskustelua valintojen ja tulkintojen kautta (Väliverronen 1996, 16).

Media toimii julkisen keskustelun areenana. Toisaalta media ei ole pelkkä areena tai pelkkä tiedonvälittäjä, vaan se osallistuu itse keskusteluun (Väliverronen 1996, 17). Median roolin tekee tärkeäksi se, että se kokoaa erilaisia toimijoita samalle areenalle. Demokratian mukaisena, ideaalisena ajatuksena on, että media toimii julkisena keskustelun areenana, jossa äänessä ovat eri toimijat, näkökulmat, intressit sekä erilaiset tulkinnat todellisuudesta. Demokratian yhtenä edellytyksenä pidetään moniäänistä ja moniarvoista sekä avointa keskustelua. (Emt., 89.)

Areena-nimitys kuvastaa Hallin (1992, 181) mukaan sitä, että media nähdään erilaisten todellisuustulkintojen, merkitysten ja merkinnän välineiden kilpailukenttänä. Areena tarjoaa julkisen kentän niille, jotka osallistuvat yhteiskunnallisten asioiden ja ongelmien määrittelyyn ja keskusteluun. Areenalla kilpaillaan siitä, kenen määritelmästä tulee yleisesti hyväksytty (Väliverronen 1996, 89). Kilpailijoina toimivat sekä keskustelun lähtökohtien ja ehtojen asettajat ja ne, joiden on pelattava jo asetetun määrittelyn pohjalta. Ehtojen asettajat ovat saaneet valtuutuksen ikään kuin lain puolesta ja toisten on kamppailtava päästäkseen julkiseen keskusteluun mukaan (Hall 1992, 181). Sen lisäksi, että media voi valita keskustelun osanottajat, sillä on kielellisillä valinnoilla mahdollisuus osoittaa osanottajien auktoriteetti ja rooli (Väliverronen 1996, 89-90).

Sanomalehti ei ole, kuten ei muukaan media, demokraattinen julkisuuskenttä eri toimijoille. Useimmin keskustelun aiheita pääsevät määrittelemään hallitus-, viranomais- ja poliisilähteet, työnantajien ja -tekijöiden ammattiliitot sekä tieteen asiantuntijat. Mikäli uutisessa esiintyy ”tavallisia ihmisiä”, heidän tehtäväkseen uutiskentässä jää uutiseen reagoiminen, sen kommentoiminen, mutta he eivät toimi uutisen lähteenä. Tuloksena on useimmiten vallitsevan järjestelmän mukainen maailmankuva. Tämän katsotaan osittain johtuvan omistussuhteista ja voitontavoittelusta, sillä media on sidottu taloudellisten suhteiden kautta vallitsevaan tilanteeseen. (Fairclough 2002, 58, 69-70; Juppi 2004, 79-80; Väliverronen 1996, 92-94.)

3.3 Sanomalehden uutinen: agenda moraaliseen paniikkiin

Joukkotiedotusvälineiden käsiteltäviksi valitut aiheet muodostavat agendan eli tietynlaisen asialistan. Joukkotiedotusvälineiden asialistan oletetaan edelleen säätelevän julkista agendaa eli sitä, mihin asioihin ihmiset kiinnittävät huomionsa ja mistä he keskustelevat. Tämän katsotaan olevan yhteydessä siihen, mitä asioita kulttuurissa ja yhteiskunnassa pidetään tärkeinä ja keskustelun arvoisina. (Kunelius 1998, 127–132; Perko 1998, 14.)

Median agenda ei kuitenkaan ole pelkkä asialista, vaan sen oletetaan olevan yhteydessä myös ihmisten ajattelutapoihin. Ihmisiin vaikuttaa paitsi se, mitä aiheita journalismin agendalla käsitellään, myös se *tapa*, jolla niitä käsitellään. Agenda suuntaa ihmisen huomion median valitsemiin aiheisiin, mutta samalla se voi suunnata ihmisen huomion aiheesta valitsemiinsa piirteisiin. (Kunelius 1998, 18-19, 127-132; Perko 1998, 14.)

Media arvioi oman toimintansa valossa, mikä on uutisoinnin arvoista. Utiskriteerit ohjaavat median huomion lyhytkestoisiin, mielellään jo päätöksen saaneisiin tapahtumiin. Se hakee poliittisesti, maantieteellisesti ja kulttuurisesti läheisiä aiheita, jotka ovat henkilöitävissä mielellään julkisuuden persooniin. Lisäksi uutisaiheet sisältävät yllätyksellisyyssarvoa ja niihin kytkeytyy konflikti. Tapahtumassa pitäisi olla kyse vahingollisista seikoista tai todella suurista saavutuksista (Juppi 2004, 74; Väliaverron 1996, 90-91). Seuraava sanomalehden uutisartikkeli täyttää edellä lueteltuja utiskriteerejä ja lisäksi sen ajatellaan ohjaavan keskustelua aiheesta: se toimii agendana.

...valtiovarainministeriön ylin virkamies kritisoi sitä, että esimerkiksi vauvaa kotona hoitava äiti voi lähettää yhden tai kaksi vanhempaa lasta kunnan päivähoidon. ”Tämä on yksi niitä tabuja, joista pitäisi rohjeta keskustella”, Sailas sanoo. ”Onko todella itsestään selvää, että perhe, jonka asiat ovat kunnossa, voi viedä vauvan tieltä vähän vanhemman lapsen päivähoidon”, hän kyselee. Valtiosihteerin mielestä ”nykyinen meno on liian anteliasta”. ”Se sekoittaa vanhempien vastuuta lapsesta sekä yksilön ja yhteiskunnan välistä vastuuta. (Satakunnan kansa 16.08.04, 8)

Edellinen uutinen on ostettu UP-uutispalvelusta, joka toimii uutistuottajaorganisaationa. Lehdet voivat joko ostaa tuotettuja uutisia tai tilata uutispalvelulta haluamiaan uutisaiheita, jotka uutispalvelu on työstänyt (www.uutispalvelu.fi). Jos lehdissä pyritään taloudelliseen tehokkuuteen, uutistuntuottajilta ostetut uutiset vastaavat osittain tuottamisen taloudellisuuteen (Väliaverron 1996, 91). Samantyyppiset, uutistuottajilta ostetut uutiset voivat ilmestyä useassa eri sanomalehdessä tai muussa mediassa ja ovat siten laajalti luettavissa.

Media voi luoda, vahvistaa ja/tai ylläpitää jotain aihetta, joka herättää kollektiivista tuntemusta. Kriisi tai ongelma voi rakentua mediassa ja media voi ylläpitää sitä. Juppi (2004, 125-129) käyttää tutkimuksessaan eläinaktivistisesta liikkeestä käsitettä moraalinen paniikki, jonka hän katsoo olevan yhteiskunnan reaktio koettuun kriisiin. Moraalisen paniikin synnyn Juppi ymmärtää nimenomaan sosiologisena käsitteenä tutkija Cohenin (1980) mukaan. Moraalisen paniikin kohde voi olla asiantila, tapahtuma, henkilö tai ryhmä. (Juppi 2004, 126.)

Kysymys ei ole mistä tahansa pelko- tai paniikkireaktiosta tai sosiaalisen ongelman konstruoinnista, vaan sillä on erityispiirteitä. Moraalinen paniikki kohdistuu asiantilaan, ryhmään tai toiminnan ”luontaiseen” poikkeavuuteen. Tässä tutkimuksessa asiantilana ovat vanhemmat, jotka vievät lapset hoitoon, vaikka ovat itse kotona. Tämä ajatus sisältää moraalisaännöstä poikkeamisen. Moraalisessa paniikissa uhka merkityksellistää hyvä-paha -vastakkainasettelua. Hyvä-paha -vastakkainasettelu tuo esille niitä yhteiskunnallisia piilosääntöjä, joita kulttuuri sisältää. Samalla uhkan kuvaukset lujittavat yhteiskunnan moraalisia ja ideologisia rajoja, jotka ovat mahdollisesti yhteydessä moraaliseen sääntelyyn ja yhteiskunnallista kontrollia rakenteistavaan lainsäädäntöön. Moraalisen paniikin keskeinen ominaispiirre on, että sen kohteena on yleensä jokin ihmisryhmä, esimerkiksi hoito-oikeutta käyttävät tai kotona olevat vanhemmat. (Juppi 2004, 125-127.)

Moraalisen paniikin synnyn alkuvaiheessa medialla on merkittävä rooli. Tälle vaiheelle on ominaista aiheen mittakaavan ja vakavuuden liioittelu, tulevien ongelmien ennustaminen ja sekä ilmiön lataaminen vahvoilla (negatiivisilla) symbolisilla merkityksillä. Media saattaa rakentaa alun melko huomaamattomasta yhteiskunnallisesta ryhmästä suurta levottomuutta aiheuttavan uhkakuvan. Tähän kokemukseen tai tulkintaan riittää yksi avainkokemus. Avainkokemus voi olla esimerkiksi se, että kuvataan kuka käyttää vastuuttomasti yhteiskunnan varoja ja mitä tästä vastuuttomasta käytöstä seuraa. (Cricher 2003, 140.)

Moraalisen paniikin seurauksena yhteisöllä on taipumus puolustautua. Se herää puolustamaan vallitsevaa moraalialia ja samalla yhteisön rajoja. Samalla tavalla toiseuden ja muukalaisen uhka on suurimmillaan silloin, kun ei vielä tiedetä tarkkaan, mikä uhkaa. Kun vihollinen kategorioidaan, asetetaan johonkin luokkajärjestelmään, yhteiskunta voi ottaa uhan haltuun ja hallintaan. Vahvistamisen välineinä toimivat yksinkertaistaminen, nimeäminen ja leimaaminen. (Juppi 2004, 128-129.)

Media voi luoda, ylläpitää, ruokkia tai hävittää asiantiloja. Jos päivähoito-oikeus määrittyy ongelmaksi, se ei oletettavasti ole sen alkuperäinen asiantila. Päivähoidon määrittely ongelmaksi on voinut tapahtua esimerkiksi median kautta. Yhteiskunnalliset ongelmat syntyvät sosiaalisessa toiminnassa ja kollektiivisen määrittelyprosessin tuloksena. (Väliverronen

1996, 40-41.) Aiemmin yhteiskunnallisesti luonnollinen ja ongelmaton asiantila voidaan uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa määrittää ongelmaksi. Ongelmaksi hyväksyty asia voi hävitä keskustelusta tai sen määrittely voi muuttua (Edelman 1988, 12-14).

Yhteiskunnallisten ongelmien syyt ja taustat ovat yhtä lailla moninaiset kuin itse määritellyt ongelmat. Silti alkuperää koskevat selitykset rajaavat tarkastelukulmia ja perustelevat tiettyjä toimintatapoja ja ratkaisuja (emt., 17-18). Näillä ongelmaksi määritetyillä asioilla on vaikutusta yhteiskunnan politiikkaan ja yhteiskunnan kehityssuuntaan. Asiantilojen aiheet sisältyvät tekstin prosessiin ja ovat löydettävissä sieltä lauseina, lauserakenteina tai yksittäisinä sanoina. Ne voivat näkyä sanomalehdessä myös uutisten ja mielipidekirjoittelun valintoina tai tekstin lähestymistapana aiheeseen. Mediatutkimuksen lähtökohtana on ajatus, että media toimii yhtenä osana vallankäytön prosessia ja on yksi vallan väline (Hujanen 2000; Huotari 1993, 9-10, 199-205; Kalliokoski 1996, 17; Suhonen 1994, 18-19, 44-49). Ideologia ja valta kietoutuvat median teksteissä toisiinsa niin aihevalintoina kuin niiden painotuksina. Mediatutkimuksissa oletetaan, että sanomalehtitekstissä näkyy yhteiskunnan ideologia, joka on Hallin (1992, 205) mukaan erillisten yhteiskunnallisten, taloudellisten, teknologisten ja poliittisten suhteiden rakenteistama. Media toimii yhtenä osana vallan kulttuuria ja on yhtenä osatekijänä yhteiskunnallisissa päätöksentekoprosesseissa (Huotari 1993, 199-205).

3.4 Mediatutkimusta

Puhetta käytetään primaaristi arkitilanteissa. Kirjoitettu kieli on oletettavasti harkitumpaa, koska sillä on tiedon siirtämisen lisäksi funktio informaatiota säilyttävänä komponenttina (Kalliokoski 1992, 5; Leiwo & Luukka & Nikula 1992, 83). Puheesta tai kirjoitetusta kielen kokonaisuudesta syntyy teksti, jota voidaan kutsua yhdeksi kielelliseksi kokonaisuudeksi (Karvonen 1995, 545). Teksti edustaa yhteneväistä kokonaisuutta, jolla on oma funktionaalinen asemansa. Teksti voidaan puhua tai kirjoittaa.

Tekstejä voidaan tutkia joko itsenäisinä kielellisinä tuotteina tai prosesseina. Perinteisen lingvistisen näköttävän mukaan tekstejä tulkitaan kielellisinä yksikköinä - tuotteina - jotka itsessään sisältävät merkityksen. Nykyisen kielentutkimuksen painopisteenä on enimmäkseen prosessiajattelutavan mukainen tekstin määrittely, missä tekstin merkitys todentuu sen sosio-kulttuurisessa ympäristössä ja vastaanottajan tulkintana. (Heikkinen & Hiidenmaa 1999, 88-

89; Kalliokoski 1996, 18-24; Leiwo ym. 1992, 77-78.) Prosessi-ajattelutavan mukaan tekstin rakenne on tuottajansa ajattelutoiminnan ominaisuus, hänen analyysinsä. Vastaanottaja rekonstruoi tekstin tuottajansa antaman rakenteen ja oman näkökulmansa perusteella. Tuoteajattelutavan mukaan tekstejä voi kuvata samalla tavalla kieliopillisin keinoin kuin lauseita tai virkkeitä. Siinä teksti on kieliopillinen kokonaisuus, joka koostuu pienemmistä kieliopillisista yksiköistä eli lauseista.

Kielilingvistiikka yhtenä tutkimuksellisenä lähestymistapana lähestyy kieltä tuotteena. Siinä keskitytään irrottamaan tekstistä kieliopillisia yksiköitä ja rakentamaan kuvaa tekstistä sitä kautta. Tekstit määritellään nykyisin kielentutkimuksessa merkityksen yksiköksi ja lingvistiikassakin hyväksytään ajatus kielen sosiaalisesta asemasta. Huomio keskittyy kieliopillisiin ja rakenteellisiin tekstin yksiköihin. (Heikkinen 1999, 84-87; Leiwo ym. 1992, 76-77.) Kielilingvistiikka sisältää myös tekstin tarkastelun niiden muodon ja rakenteen perusteella: minimipituus; esitystapa, syntaktis-semanttinen ominaisuus tai tekstityyppi (Karvonen 1995, 545).

Tekstityyppi eli genre antaa tekstin tuottajalle ja vastaanottajalle tietyn skriptin, käsikirjoituksen, tekstin konstruointiin. Genre on alun perin lähtöisin kirjallisuuden tutkimuksesta, mutta sitä on laajennettu kielentutkimuksessa käsittämään erilaisten tekstityyppien analysointia. Genre kertoo tekstistä 1.) tekstin esiintymispaikan. 2.) tekstin yleisen esiintymistavan, 3.) tekstile ominaisen sanaston. 4.) tekstin yleisen muodon. (Kalliokoski 1996, 17; Leiwo ym. 1992, 79-80.) Tekstimuoto on se tekstin osa-alue, jolla tekstin tyyli esiintyy. Esimerkiksi sanomalehden uutisilla tai mielipidekirjoituksella ajatellaan olevan oma tekstimuotonsa, jota ne tekstissään käyttävät ja jota lukija niiltä odottaa. Genre arvottaa tekstiä sanomalehdessä. Uutistekstin oletetaan olevan parempi tiedonvälittäjä kuin yleisöosastokirjoitukset. Tekstimuodon ajatellaan juuri alkuperäisen tutkimuslähtökohtansa takia tarjoavan sillan lingvistiikan ja kriittisen diskurssianalyysin välille. (Fairclough 2002, 77-78; Kalliokoski 1996, 22.)

Kriittinen lingvistiikka käyttää tekstin tutkimuksessa lingvistisiä välineitä, mutta laajentaa analysointia tekstiä ympäröivään ideologiseen sosiokulttuuriin (Heikkinen 1999, 87-89; Kalliokoski 1996, 20-22). Tekstityypit ja tekstimuodot tarjoavat kriittiseen lingvistiikkaan viitekehyksen, miten erilaisia tekstityyppejä rakennetaan kronologisesti, paikallisesti jne. Ne luovat tekstin tutkijalle, vastaanottajalle tai tuottajalle työvälineitä tutkia eri tekstityyppejä, niiden rakentamis- ja tyyliohjeiden variaatioita, kieliopillisia painotuksia ja niiden merkityksiä. Samalla tekstejä voidaan verrata ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen. (Kalliokoski 1996, 20-22; Leiwo ym. 1992, 82-83.)

Karvonen (1995, 546-547) painottaa tekstin käsitteessään tekstin itsensä merkitystä. Hän näkee tekstin yhteisön toiminnan, merkityksenannon ja tulkinnan välineenä. Hänen mukaansa teksti on kiinni sitä ympäröivässä kulttuurissa ja edelleen tekstin oletetaan olevan kiinni toisissa teksteissä (Karvonen 1995, 546-547; Karvonen 1996, 86-87). Karvonen (1996, 546-547) painottaa, että tilanteiset tekstilajit eivät ole valmiina olemassa, vaan tekstin konteksti syntyy tekstissä. Teksti sisältää itsessään ympäröivät tilanteet ja ne toiminnat: teksti antaa itsessään oman kontekstinsa. Sanomalehtiutinen kertoo itsessään oman tekstinsä informatiivisen arvorakenteen ja miten sitä tulisi arvostella. Vastaanottajan halutaan arvottavan uutisteksti sen skriptin mukaan. Sanomalehtiutinen on arvorakenteesta huolimatta toimittajansa ja sitä tulkitsevan yleisön sosiokulttuurisen ideologian tuote (Kalliokoski 1996, 91).

Kriittinen lingvistiikka pyrkii löytämään tekstistä piilorakenteita ja -muotoja: se käyttää tuote-ajattelun ja prosessi-ajattelun työvälineitä. Vaikka kriittinen lingvistiikka keskittyy lähinnä tekstiin itseensä, eikä huomioi tekstikokonaisuuden järjestymistä koko sosiokulttuuriin (Fairclough 2002, 43), niin lingvistiikan työvälineitä käytetään myös diskurssi- ja keskusteluanalyysissa. Diskurssi- ja keskusteluanalyysisissa tutkimusotteissa analyysi painottuu prosessi-ajattelun puolelle, missä kieli katsotaan kontekstisidonnaiseksi ja siinä ymmärrettäväksi. (Kalliokoski 1996, 16; Leiwo ym.1992, 77-78.)

Tekstin tutkimiseen on tarjolla monia teitä. Tutkimustyylin valintaan vaikuttaa saatava aineisto sekä se, mitä teksteistä halutaan löytää. Sanomalehtien tekstejä yhteiskunnallisesti tutkiessa pelkkä sisällönanalyysi ei tunnu mielekkäältä ratkaisulta. Sanomalehden tekstit itsessään kuuluvat laajemmin mediaan, joka ilmentää yhteiskunnan kulttuurisia muutoksia ja vallitsevaa ideologiaa. Silloin kielen lingvistinen tarkkailu tai sisällönanalyysi toimii tutkimuksessa vain osittain relevanttina valintana, yhtenä osana tutkimusta.

Yhteiskunnallisen merkittävyyden takia sanomalehtitekstiä on analysoitava sisällönanalyysin lisäksi laajemmassa kontekstissa. Tämä antaa mahdollisuuden kuvata tekstin eksplisiittistä ja implisiittistä tarkoitusta: kuvata sitä, mikä on todella kirjoitettu ja jätetty kirjoittamatta. Mediatutkimuksessa painopisteenä on lingvistisen kielen ideaalin rakenteen tutkimisen sijalla juuri kielen kontekstuaalisuus. Media-analyysin mielenkiinto on kielen funktiossa. Kieli on enemmän kuin eksplisiittisesti voi lukea, se on osa sosiokulttuurista rakennetta ja se rakentaa sosiokulttuuria.

4 DISKURSSI – TEORIASTA METODIIN

Konstruktionistisen tutkimuksen yhdeksi päämääräksi asetetaan konstruktioiden ja käsitteiden purkaminen ja ymmärtäminen siten, että voitaisiin ennakoida todennäköisyyksiä ja toimia tietoisesti (Söderqvist 2004, 31–32). Siinä pyritään ymmärtämään inhimillisen totuuden pinta- ja syvärakenteita. Tutkimuksella dekonstruoidaan eli puretaan osiin sosiaalisesti sovittuja käytäntöjä ja itsestään selvinä pidettyjä oletuksia sekä määritelmiä (Aittola & Raiskila 1995, 227–228). Konstruktionistinen tutkimus voidaan määritellä Alasuutarin (1996, 16) mukaan merkitysrakenteiden tutkimiseksi. Siinä tutkitaan, miten kielessä ja käytännöissä ilmaisunsa saavien käsite-erottelujen ja ajatuskehysten kautta rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Lopputulos kuvaa yhteiskunnallista ja kulttuurisesti sidonnaista diskurssia.

4.1 Diskurssin ulottuvuuksia

Diskurssin käytössä ja tulkinnassa esiintyy eroja, vaikka sen voidaan katsoa olevan keskeisenä eri tieteenaloilla. Hallin (1999, 98-99) mukaan diskurssi mahdollistaa käsiteltävän aiheen näkemisen jollain tietyllä tavalla ja samalla rajoittaa muita tapoja, joilla aihe voitaisiin esittää. Valtasuhteissa nämä vallitsevat diskurssit saattavat muodostua itsestään selviksi totuuksiksi, jotka vaientavat vaihtoehtoisia totuuksia (Jokinen, Juhila & Suoninen. 1993, 29; Kunelius 1998, 199-200). Tätä kautta diskurssi määrittyy sekä tiedon tuottamiseksi että sen

representoimiseksi kielen avulla. Se on tiettyjen käytäntöjen tuottamaa ja itsessäänkin diskurssiivinen käytäntö, merkityksen tuottamisen käytäntö.

Diskurssia on suomennettu myös puhetavaksi (Mustonen 2001, 16, 27), mutta se kattaa vain osan diskurssin merkityksestä. Väliverronen (1996, 107–114) käyttää kehyksen käsitettä. Se antaa väylän ymmärtää ihmisen tietoisuuden ja toiminnan suhdetta kulttuurissaan. Ihmiset tuottavat erilaisia versioita todellisuudesta. Todellisuutta koskeva kuvaus kertoo aina sekä kuvaajasta että siitä kulttuurista, missä hän elää. Yksilö rakentaa toiminnallaan tulkintakehyksiä ja toisaalta kohtaa ikään kuin valmiiksi kehystettyjä asioita. Väliverronen (1996, 107–120) mukaan, hänen tutkiessaan metsätuhoista käytävää diskurssia mediassa, sanomalehdet jäsenivät yksittäisiä asioita kehystämällä ne laajempiin kokonaisuuksiin, joilla oli syyt ja seuraukset. Kehystämisen välineinä toimivat esimerkiksi fraasit, metaforat ja iskulauseet.

Fairclough (2002, 31; 76–77) erottaa diskurssin käytössä kaksi eri merkitystä: kielitieteessä vallitsevan käsityksen diskurssista sosiaalisena toimintana ja ihmisten välisenä vuorovaikutuksena todellisissa sosiaalisissa tilanteissa sekä jälkistrukturalisessa yhteiskunnassa vallitsevan käsityksen diskurssista todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona. Fairclough liittää diskurssin nämä kaksi tasoa yhteen. Kielitieteellinen käsitys liittyy kielen intersubjektivaaliseen (identiteettejä ja suhteita tuottavaan) funktioon ja lajityypin käsitteeseen. Yhteiskunnallinen käsite liittyy kielen ideationaaliseen, asioita representoivaan funktioon.

Tietty totuus ja normaalius säilyy tai muuttuu diskurssien mukana. Diskurssit ovat historiallisia, hitaasti muuttuvia kielen käyttötapoja. Ne rakentuvat jatkuvasti ja niihin vaikuttavat sekä yksittäisen diskurssin sisäiset että diskurssien väliset muutokset. Diskurssit ovat kytköksissä tiettyihin toimintatapoihin, sosiaalisen todellisuuden rajoihin ja erotteluihin, ja sitä kautta ne ohjaavat ihmisen toimintaa ja maailmaa. Niiden kautta ihminen rakentaa sosiaalista todellisuutta ympäristöstään ja itsestään. (Burr 1995, 85-89; Fairclough 2002, 76-77; Foucault 1972, 39; Kunelius 1998, 199-200.)

Diskurssit tekee merkittäväksi se, että niihin liittyy arvoasetelma, joka on kytköksissä valtaan ja ideologiaan. Ne sisältävät sääntöjä siitä, kenellä on oikeus puhua ja mitä tai kenen kieltä puhutaan (Juppi 2004, 71; Kunelius 1998, 198-199). Kieli on elintärkeä vallankäytölle (Fairclough 2002, 75). Diskurssit eivät ole objektiivisia, vaan konstruktionistisen ajatuksen mukaisesti kytköksissä kulloiseenkin aikaan, paikkaan ja kulttuuriin. Diskurssin kautta maailma mielletään tietyllä tavalla ja niiden kautta puhutaan maailmasta tietyllä tavalla - yksinkertaisissakin tilanteissa. Diskurssit heijastavat instituutioihin ja valtaan sidottua jatkuvuutta myös niitä vastaan asettuessaan ja ovat siis hyödyllisiä vallankäytölle, sillä ne määrittävät to-

tuuden ja normaaliuden. (Jokinen ym.1993, 18-29; Juhila 2002, 164-165; Kalliokoski 1996, 8-14; Kunelius 1998, 198-199; Parker 1995, 17-20.)

Diskurssi on yksi niistä mekanismeista, josta konstruktionismi puhuu, sillä todellisuus tulee sosiaalisiksi, ihmisten väliseksi ja vaikuttavaksi sen puitteissa. Merkitykset eivät ole olemassa, vaan rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mikä tekee merkitykset kiistanalaisiksi, moninaisiksi ja muutoksille sekä kamppailulle alttiiksi (Juppi 2004, 16; Kunelius 1998, 199-200). Päivähoito-oikeudesta käytävä keskustelu on vain yksi esimerkki näistä merkitysten rakentumisista ja muutoksista.

Jokaisella sosiaalisella käytännöllä on merkityksensä ja sitä kautta jokaisella sosiaalisella käytännöllä on diskursiivinen ulottuvuus (Fairclough 2002, 74-76; Jokinen ym.1993, 27). Diskurssi on sekä kieltä että sosiaaliseen tilanteeseen laajalti liittyviä muita elementtejä sisältävä käsite (Chouliaraci & Fairclough 1999, vii). Diskurssi ei tarkoita vain tiedon lopputulosta tai käytettyä puhetapaa, vaan se on suhteellisen yhtenäinen merkitysjärjestelmä, tulkintakehys, joka ilmenee kielenkäytössä puhetapana ja on löydettävissä myös sanomalehtiteksteistä. (Hall 1992, 98-99; Juppi 2002, 16). Koska diskurssi on konstruktionistisen ajatuksen mukaisesti 1.) osa totuutta ja 2.) rakentaa totuutta, diskurssin piiriin kuuluu kaikki sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen liittyvät ulottuvuudet. Diskurssi rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja rakentaa sosiaalista todellisuutta (Fairclough 2002, 51, 76; Jokinen ym.1993, 18-29; Kunelius 1998, 198-200).

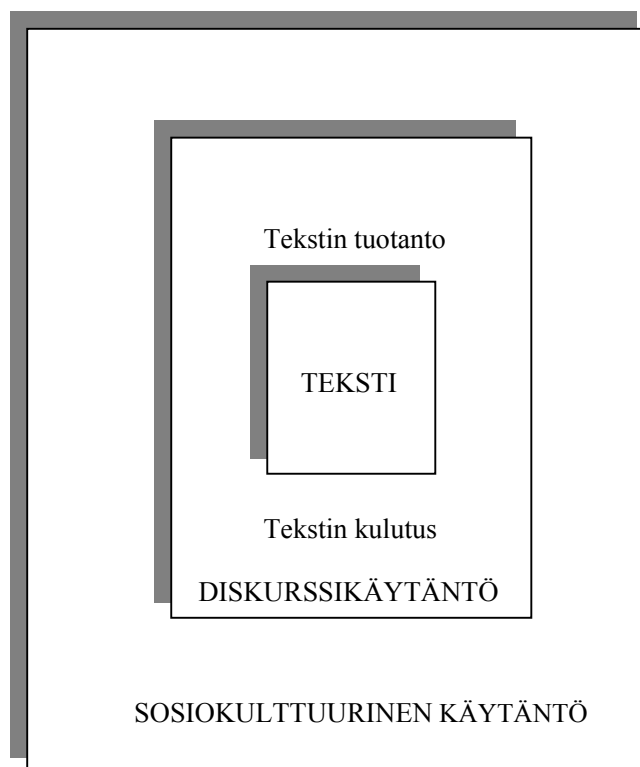
4.2 Diskurssianalyysi: teoria vai metodi

Diskurssianalyysin moninaisuutta on pyritty selkeyttämään jaottelemalla eri analyttisiä tai teoreettisia lähestymistapoja. Esimerkiksi sen voi jakaa lingvistiseksi tai yhteiskuntatieteelliseksi analyysiksi, missä yhteiskuntatieteellinen analyysi jakautuu edelleen sosiaalipsykologisesti suuntautuneeseen diskurssianalyysiin tai valtakysymyksistä kiinnostuneeseen kriittiseen diskurssianalyysiin. Lingvistinen analyysi on kiinnostunut kieliopillisista vivahteista ja ratkaisuisista, sosiaalipsykologinen analyysi keskittyy kielen vaihtelevuuteen ja sisältöön. Valtakysymyksistä kiinnostunut kriittinen diskurssianalyysi kuvaa yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen rakentumista ja diskurssien ylläpitämiä valtarakenteita. (Pietikäinen 1994, 70; Valtonen 1998, 96–103.)

On keskusteltu myös realistisesta ja relativistisesta diskurssianalyysistä. Näissä analyysimalleissa teoreettinen lähtökohta on erilainen. Realistinen analyysi pohjaa ontologiseen konstruktionismiin, jossa ajatellaan, että kielen ulkopuolella on myös ei-diskursiivisia aineksia. Diskurssianalyysi pyrkii selvittämään, miten noita maailmoja rakennetaan diskursiivisissa käytännöissä, ja sen lisäksi pohtii vastaavuutta ei-diskursiivisten maailmojen ja diskursiivisten käytäntöjen välillä. Relativistinen diskurssianalyysi pohjaa episteemiseen konstruktionismiin, joka ei ota kantaa siihen, onko kielen ulkopuolella todellisuutta. Relativistisen näkemyksen mukaan diskurssianalyysi pyrkii selvittämään, miten maailmasta tehdään tosi kielellisissä käytännöissä. (Juhila 2002, 162-163.)

Chouliaraki ja Fairclough (1999, myös Fairclough 1992, 2002) sekä Van Dijk (Pietikäinen 1994) näkevät diskurssianalyysin sekä teoriana että metodina. Teoria muotoutuu usean eri tieteellisen teorian synteessä ja kykenee sitä kautta vastaamaan, useaan eri tutkimukselliseen lähtökohtaan. Diskurssianalyysi on synteesi useasta eri kielen tutkimuksen metodista, lingvistiikasta, semiotiikasta, sosiolingvistiikasta, jotka diskurssianalyysissä toimivat osa-alueina erikseen tai yhdessä (Chouliaraki & Fairclough 1999, 16-17; Fairclough 1992, 62-73; 2002, 74-78). Diskurssianalyyttiseen teoriaan sisältyy piirteitä sosiologiasta, psykologiasta ja yhteiskuntatieteistä: painotus on yhteydessä tutkittavaan aiheeseen ja siihen, mitä tutkittavasta kohteesta halutaan löytää. Van Dijk korostaa, että vain diskurssianalyyttiseen teoriaan perustuvaa diskurssianalyysia voi kutsua todelliseksi diskurssianalyyttiseksi tutkimukseksi ja metodin valinta on kiinni aineiston painotuksesta sekä sen lähtökohdista (Pietikäinen 1994, 69-70).

Fairclough (2002, 76-86) erottaa diskurssianalyysin teoriaksi, koska se ei hänen mukaansa ole yksinomaan tekstiä (puhuttua ja/tai kirjoitettua kieltä) tai se ei ole yksinomaan sosiokulttuuria, eivätkä teksti ja sosiokulttuuri yksin määritä diskurssianalyysia. Hän näkee diskurssin erityisenä diskurssijärjestyksenä, joka sisältää tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurin. Diskurssijärjestyksessä diskurssikäytäntö asettuu dialektiseen vuorovaikutukseen sekä tekstin että sosiokulttuurin kanssa. Kuvio 1 esittää Faircloughin (1992, 73; 2002, 82) näkemyksen diskurssijärjestyksestä.

Kuvio 1. Diskurssijärjestys Faircloughin (1992, 73; 2002, 82) mukaan

Kuvion 1 mukaan tiedotusvälineiden tekstejä – kuten muitakin tekstejä – analysoitaessa diskursseina on huomioitava tekstien tuottaminen ja kulttuurinen konteksti, joka välittyy teksteistä diskurssikäytäntöjen kautta. Diskurssi on kolmiulotteinen, jossa kyse on yhtä aikaa itse tekstistä (kirjoitetusta tai puhutusta), diskurssikäytännöistä ja sosiokulttuurisista käytännöistä. Diskurssikäytännöillä ymmärretään tekstin tuottamisen ja kuluttamisen prosesseja, jotka ovat yhteydessä sekä tekstiin että sosiokulttuuriin. Koska diskurssikäytännöt ovat jatkuvasti yhteydessä sekä tekstiin ja sosiokulttuuriin, sosiokulttuuri vaikuttaa diskurssikäytäntöihin ja muuntaa sitä kautta tekstin tuottamista ja kuluttamista. (Fairclough 1992, 72–73; 2002, 28–29, 81–85.)

Diskurssianalyysi tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Vallassa olevat pyrkivät pitämään tiettyä diskurssijärjestystä yllä (Fairclough 2002, 76–77). Moniarvoisessa yhteiskunnassa diskurssin määrittely on tärkeää sekä poliittisesti että sosiaalisesti erityisesti silloin, kun asiat ovat odottamattomia, särkevät maailmaa koskevan aikaisemman odotuskehikon, ja kun asioihin on sekaantunut voimakkaita yhteiskunnallisia etuja tai kun asioissa on vastakkaisia tai ristiriitaisia etuja. Tapahtumien merkintä

ja totuuden määrittely ovat se areena, jossa on kamppailtava. Merkinnän avulla luodaan yhteisöllistä sosiaalista tietoisuutta ja sen avulla muokataan suostumusta eri ratkaisuihin. (Hall 1992, 166-167.) Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysi nähdään tällaisena moniulotteisena metodina, joka sisältää useita erisuuntaisia ja mahdollistaa erilaisia tutkimuksellisia lähestymistapoja.

4.3 Diskurssianalyysi metodisena valintana

Diskurssi on sekä kieltä että sosiaaliseen tilanteeseen laajalti liittyviä muita vuorovaikutuksellisia elementtejä sisältävä käsite (kuvio 1), siksi syvälinen diskurssianalyysi on moniulotteinen. Analyysi sisältää tekstin (myös puhe) analysoimisen lisäksi kuvan, tekstin kontekstin ja tulkinnan analysoimista eli tekstin, tekstin tuottamiseen, kuluttamiseen ja sosiokulttuuriin liittyvien elementtien analysoimista. Sanomalehtikeskustelun syvällisessä analysoimisessa on edellisen mukaan huomioitava itse tekstin (myös sisällönkuvaus) analysoimisen lisäksi otsikoinnin, tekstin asemoinnin ja kuvien ja/tai kuvituksen, artikkelin koon sekä tekstin tulkinnan analysoimista.

Tässä tutkimuksessa keskitytään diskurssianalyysin yhteen osaan eli tekstiin, jota tulkitaan tekstinä ja sivutaan diskurssikäytäntöä. Analyysissa kiinnitetään huomiota tekstin esiintymiseen sanomalehden eri osastoilla, tekstin teemaan ja sisältöön. Tekstistä etsitään toimijat ja heidän asemansa suhteessa esitettyyn asiaan. Sosiokulttuurinen käytäntö tulee esille moraalisisina piilosääntöinä diskurssien kautta. Tekstistä tulkitaan, niitä erilaisia diskursseja, joitten kautta asiasisältöä tuodaan esille. Analysointi tehdään kulttuurisen tietovarannon ja esiteltujen metodien kautta. Koska diskurssianalyysi laajentaa tekstin analysoimista, tuon vielä esille seuraavat metodiset tekstin lähestymistavat.

Diskurssia ei määrää yksinomaan sen kohde, vaan myös se merkitysjärjestelmä, johon diskurssi tukeutuu. Esimerkiksi subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta on tämän perusteella olemassa useita eri diskursseja, toisin sanoen useita eri diskursiivisia viitekehyksiä (Valtonen 1998, 98). Esimerkiksi Juppi (2004) on eläinoikeusliikettä tutkiessaan löytänyt yhdeksän eri diskursiivista viitekehystä sanomalehtikeskustelusta. Hän pitääkin tiedotusvälineille tyypillisenä sitä, että niiden tekstit ja puheet voivat koostua yhdestä tai useammasta diskurssista (ks. myös Väliverronen 1996). Diskurssien ajatteluaan hänen tutkimuksessaan asettuvan hierarkki-

seksi järjestelmäksi, jossa on ylempiä ja alempia tasoja. Ylemmän tason diskurssit ovat laajempia muodostelmia ja näiden sisällä alemman tason diskurssit ovat spesifejä. Alemman tason diskurssit tarkastelevat ilmiötä tietyistä näkökulmista, kehyksistä tai/ja merkitysjärjestelmistä käsin. (myös Juppi 2002, 16.) Kehyksiä rakentavat metaforat, fraasit jne. (Väliverronen 1996, 107-120).

Diskurssianalyysissa tarkastellaan, miten jokin käsitys tulee esitetyksi muita voimakkaammin tai etuoikeutetummin, miten valtasuhteet syntyvät sosiaalisissa prosesseissa ja miten eri toimijat asemoidaan diskurssissa (Fairclough 1992, 12, 36). Diskurssianalyysissa rakennetaan kuvaa diskurssikäytännössä mukana olevista toimijoista ja heidän identiteeteistään. Analyysissa tuodaan esille toimijoiden välisiä suhteita ja sitä, millaisiin subjektipositioihin diskurssissa toimijat asettuvat tai asetetaan. Subjektipositio tarkoittaa toimijan määrittymistä diskurssikäytännössä. Diskurssianalyysissa kysytään, onko kaikilla toimijoilla yhtäläinen sisäänpääsy uutiseen. (Jokinen ym. 1993, 86-89.)

Toimijoiden asema, identiteetti ja suhteet voivat tulla esiin siinä, miten tekstissä kohteena oleva henkilö tai asia nimetään (nominat: substantiivi, pronomini, adjektiivi tai numeraali). Henkilön nimeäminen, ja häneen viittaavien sanojen esiintyminen pää- tai sivulauseessa, kertoo tutkijoiden mukaan henkilön arvostuksesta, tai mahdollisesta hyvä-paha asemasta. Toimijoiden asemasta voi kertoa myös se, kuvataanko henkilö subjektina tai objektina. Kun henkilö saa tekstissä esimerkiksi määritellä mielipiteitään eli hän on tekstin subjekti, henkilö kuvataan aktiivisena toimijana. Kun henkilö on tekstissä teon kohde, objekti ja hänen mielipiteitään määrittelevät tekstin toiset toimijat, henkilö on passiivinen teon kohde, jolle tapahtuu. (Blomqvist 1996, 132-133; Tainio 1997, 56.) Sanomalehti uutisen kohteen aktiivisuutta voidaan edelleen kuvata tekstin nominaalilauseilla (esim. sivulause kertoo kohteen määritelmän) sekä verbin muodolla. Verbin passiivimuoto häivyttää suomenkielessä tekijän takalalle (Varteva 1997, 113; Tainio 1997, 56).

Uutistekstin toimittaja tekee tekstinsä sanaston ja lauserakenteellisista vaihtoehdoista omat valintansa ja siten valitsee sosiokulttuurin säätelemän näkemyksen toimijoista. Tekstien kategorioinnit voivat tulla esille pienten tekstuaalisten vihjeiden kautta. Esimerkiksi mykkä objekti piirtyy esiin seuraavassa lainauksessa:

Hallitus ja eduskunta harkitsevat syksyn aikana, pitääkö kotona olevien vanhempien oikeutta *hoidattaa lapsia* päiväkodissa jotenkin rajoittaa...Peruspalveluministeri päättää syksyllä, esittääkö hän päivähoito-oikeuden muuttamista ... (Karjalainen 1.9.04, 9).

Kategorioinnit ovat sosiokulttuurisia malleja, joihin tiivistyy ihmisen kulttuurinen tietoisuus kielestä. Tietoisuus auttaa tunnistamaan tekstin tarkoituksia laajemmin kuin mitä tekstiin on eskplisiittisesti kirjoitettu. (Fairclough 2002, 103.) Samalla tavalla kielestä erotetaan eri merkityksiä ja niiden kategoriointia. Tekstejä voidaan tarkastella semanttisina kokonaisuuksina tai yksittäisinä osina.

Metaforat voivat olla yksi tapa lähestyä tekstin näkemysten analysointia. Metaforilla yritetään yleensä välittää uutisessa kuvaannollista tietoa uutisen kohteesta. Metaforia tutkimalla voi päästä kiinni henkilön tai asian arvoasetelmiin. Nimetäänkö henkilö inhimillisinä vai ei-inhimillisinä metaforina: onko tarkoituksena saada etäisyyttä lukijan ja kohteen välille; tai saada aikaan kuva hallitsemattomasta tapahtumasta, johon aktiivinen subjekti vain voi vaikuttaa (Blomqvist 1996, 132-133; Tainio 1997, 56).

Adjektiivin valinta saattaa olla yhteydessä toimittajan piilolataukseen uutisen kohdetta kohtaan: millaisen adjektiivin hän valitsee kuvaamaan kohdetta ja tapahtuvia asioita. Adjektiivit voivat olla referentin objektiivisia piirteitä kuvaavia (keltainen, nelikulmainen) tai ne voivat olla asenneadjektiiveja eli ei-restriktiivisiä (laiska vanhempi). Adjektiivi ilmaisee kirjoittajan objektiivista tai subjektiivista näkökulmaa (Varteva 1997, 137). Sanavalinnat sekä lauserakenteelliset ratkaisut toimivat tekstin tuottajan välineinä osallistua yhteiskunnan sosiokulttuuriin.

Diskurssi pyrkii selvittämään, millaiset merkitykset tai tiedot saavat vallan keskustelussa, kuka tai ketkä määrittävät merkitykset. Yksittäisestä teemasta tai aiheesta voidaan keskustella eri diskursiivisessa viitekehyksessä, jossa teema tai aihe saa erilaisia painotuksia tai merkityksiä. Esimerkiksi lapsi päivähoidossa tai kotiäidin lapsi päivähoidossa tuo esille saman asian kaksi eri merkitystä ja murtaa asian yksiselitteisen merkityksen. Näin ollen kahden rinnakkaisen merkityspotentiaalin käyttö hävittää tai murtaa alkuperäisen kohteen ja kuvauksen yksiselitteisen merkityksen. (Jokinen ym. 1993, 25; Valtonen 1998, 98.)

Vallalla olevat merkitykset saattavat muuttua jaetuksi totuudeksi. Totuus voi hegemonisoitua teksteissä vallitsevaksi käsitykseksi asiasta. Diskurssista saattaa muodostua yhteisesti jaettu ja itsestään selvä totuus. Diskurssit käyvät saman aiheen sisällä merkityskamppailua, mikä diskursseista saa vallan. Oletus väittää, että hegemonisoituvat diskurssit ovat vallan yksi välikappale määrittää diskurssia. (Jokinen ym. 1993, 28-29, 88-97, 102.)

Faircloughin diskurssianalyttinen teoria suuntaa huomion ympäröivään kulttuuriin, mitä osoittaa hänen metodiset valintansakin. Van Dijkin diskurssianalyttinen teoria on psykologisemmin suuntautunut ja keskittyy enemmän kielen muotoon ja rakennetta korostavaan analyysiin kuin Faircloughin teoria. Van Dijkin metodit keskittyvät tekstin makrorakenteeseen.

seen ja sen eriasteisiin propositioihin, väittämiin. Van Dijk suuntaa huomion ihmisen kognitioihin, hahmotustapoihin, jotka ovat hänen mukaansa yhteydessä ideologioihin: niiden representoimiseen ja konstruoimiseen. (Fairclough 2002, 1992; Hoikkala 1990, 142-157; Pietikäinen 1994. 67-68.) Faircloughin menet, joissa huomio suunnataan itse tutkittavan tekstin lisäksi ympäröivään kontekstiin, ovat lähempänä tämän tutkimuksen diskurssianalyttisiä metodeja.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen tehtävänä on rakentaa kuvaa subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ja julkisesta päivähoidosta. Tutkimusaineisto koostuu suomalaisista, päivittäin ilmestyvistä valtakunnallisista ja maakunnallisista sanomalehdistä. Pääkysymykset alakysymyksineen ovat seuraavat:

1. Millaista kuvaa julkisesta päivähoidosta tuotetaan sanomalehden teksteissä?
2. Millaiseksi rakentuu subjektiivinen päivähoito-oikeus sanomalehden teksteissä?
 - 2.1. Mitkä toimijat pääsevät määrittelemään julkista päivähoitoa ja subjektiivista päivähoito-oikeutta sanomalehden uutis-, pääkirjoitus- ja mielipideteksteissä?
 - 2.2. Mitä teksteissä puhutaan?
 - 2.3. Miten eri aiheista teksteissä puhutaan? Minkälaisesta reaktiosta subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta puhuttaessa on ollut kyse?
 - 2.4. Miten asioita, pyrkimyksiä ja toimenpiteitä perustellaan?

Tutkimus ei käsittele ainoastaan sanomalehtitekstin kokonaisuuksia, teemoja ja pääaiheita. Merkitykset eivät ole yksiselitteisiä: eivät peilimäisesti heijasta todellisuutta. Tutkimuksessa analysoidaan osittain tekstien kokonaisteemoja ja teemojen esiintymiskertoja ja sen lisäksi tekstin pienempiä osia kuten lauseita ja yksittäisiä sanoja. Näillä tekstin pienillä osilla pyritään tuomaan esille diskursseja kehystäviä yksityiskohtia. Diskurssianalyysi on kuin palapeli, jonka lopputulos muodostuu tekstin tutkimisen moninaisuuden yhdistämisestä. Tutki-

muksen palapeli pyrkii vastaamaan kysymykseen, miten asia kerrotaan ja miten asia tuotetaan.

Tutkimuksessa haetaan teksteistä päivähoidon ensisijaisia määrittelijöitä, joiden näkemyksille päivähoidon kuva rakentuu. Samalla tarkastellaan eri toimijoiden esiintymisiä eri teksteissä ja heidän positiotaan suhteessa teemaan. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, kuinka usein eri toimijat pääsevät ääneen ja saavat oman näkemyksensä esille, ja kuinka usein toimijoiden osaksi jää esiintyä vain julkisuuden kohteina. Tähän liittyy kiinteästi identiteetin rakentaminen. Nyky-yhteiskunnassa ei voida sanoa, että ihmisellä, liikkeellä ym. olisi pysyvä, staattinen, määriteltävissä oleva identiteetti. Identiteetti ymmärretään laajasti ja se on moninainen ja muuttuva. Identiteetti muokkautuu ja muuntuu niiden tapojen mukaan, joilla meitä representoidaan kulttuurissa (Hall 1999, 21-23).

Tutkimuksen tavoitteena on, että diskurssianalyysin kautta rakentuva palapeli muodostaa kuvan julkisesta päivähoidosta ja sen käyttäjistä. Tavoitteena on tuoda esille, kenen oikeus – sanomalehtitekstin kannalta – subjektiivinen päivähoito-oikeus on sekä se yhteiskunnallinen tehtävä, minkä sanomalehtiteksti julkiselle varhaiskasvatukselle rakentaa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineisto rajautuu kotimaisiin sanomalehtiartikkeleihin, jotka puhuvat joko suoraan subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta tai sivuavat aihetta osittain. Aineisto on koottu 15.8.2004 – 31.10.2004. Subjektiivista päivähoito-oikeutta koskeva keskustelu oli vilkasta alkaen 15.8.2004 ja se päättyi lokakuun loppua kohden. Vaikka tutkimuksessa oli mukana kaikki lokakuun 2004 lehdet, viimeisimmät lehtiartikkelit aiheesta ilmestyivät 17.10.2004.

Aineisto on kerätty reaaliaikaisella sanomalehtien seuraamisella sekä mikrofilmejä systemaattisesti selaillen. Samalla on seurattu aiheesta käytävää Internet keskustelua eri lehtien verkkopalstoilla ja palvelimien verkkokeskustelupalstoilla. Verkkokeskustelupalstoilla mielipiteiden vaihto kävi vilkkaampana kuin mitä sanomalehtien mielipideartikkeleiden määrä antaa olettaa. Lopullinen aineisto rajautui silti sanomalehtiin, koska verkkosivujen keskustelu ei tuonut uusia teemoja, aiheita tai toimijoita.

Aineisto on kerätty päivittäin ilmestyvästä 9 sanomalehdestä ja yhdestä iltapäivälehdestä (ilmestyä 6 kertaa viikossa). Sanomalehdistä 8 lukeutui levikimäärältään Suomen 15 suurimman sanomalehden joukkoon vuonna 2004. Poikkeuksena on Keskipohjanmaa, jonka levikkialue on alle 30 000. Taulukossa 1 esiintyy aineiston sanomalehdet ja niiden levikimäärät.

Taulukko 1. Lehtien levikki- ja ilmestymismäärät

Lehti	HS	IS	AL	TS	KAL	KS	KAR	SK	ESS	KP
Levikki 1000/ 2004	434	201	137	111	82	76	61	55	47	28
ilmestyy/ viikko	7	6	7	7	7	7	7	7	7	7

HS = Helsingin sanomat
IS = Iltasanomat
KP = Keskipohjanmaa
KS = Keski-suomalainen

TS = Turun Sanomat
KAR= Karjalainen
SK = Satakunnan Kansa

AL = Aamulehti
ESS = Etelä-Suomen Kansa
KAL = Kaleva

Sanomalehdet on lueteltu taulukossa kirjainlyhentein, joiden selitykset löytyvät taulukon alapuolelta. Tutkimuksessa käytetään näitä kirjainlyhenteitä. Sanomalehdet on asetettu levikkimäärältään suurimmasta pienimpään. Sanomalehdet toimivat kukin oman alueensa maakuntalehtinä sekä osa valtakunnallisesti merkittävänä sanomalehtinä. Tutkimuksen tavoitteena on tehdä poikkileikkaus siihen kuvaan, minkä suomalainen sanomalehti antaa päivähoitosta ja subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Tutkimukseen otetut sanomalehdet ovat kattava kuvaus, sillä ne edustavat yhteislevikiltään yli miljoonaa lehdenlukijaa.

Aluksi tutkimuksen aineisto sisälsi kaikki päivähoitoa käsittelevät tekstit. Jotta otanta pysyi kohtuullisena, aineistosta rajattiin pois sellaiset artikkelit, jotka eivät sisältäneet huomioita tai teemoja subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Tutkimuksen ulkopuolelle jäi esimerkiksi seuraavia aiheita: päivähoitolapsen karkaaminen ja hukkuminen jokeen päivähoitopäivän aikana sekä siitä aiheutuneet keskustelut päivähoiton laadusta, kuntien sisäisesti päätettävissä oleva päivähoiton hallinnollinen keskustelu ja perhepäivähoitajien palkkaukseen liittynyt keskustelu. Analysoitavaksi jäivät tekstit, jotka kokonaan tai osittain puhuvat subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta (246 tekstiä). Aineisto sisältää uutisartikkeleita, pääkirjoituksia, yleisönosastokirjoituksia, kolumneja, pakinoita ja pilapiirroksia (katso jakauma taulukosta 2).

Utisteksteiksi on ymmärretty ne tekstit, jotka esiintyvät selkeästi uutisille tarkoitetuilla sivuilla (kotimaan uutiset, ulkomaan uutiset). Lisäksi uutisiin on laskettu maakunta tai kaupunkikohtaiset uutiset, jotka esiintyvät lehden seutu-uutisille tarkoitetuilla sivuilla (Maakunta, Kaupunki, Kunta, Paikalliset). Utisteksteihin on luetteloitu eri liitteissä esiintyneet uutisenomaiset tekstit, jotka ovat selkeästi informatiivisia, eivät mielipidekirjoituksia (Sunnuntaisuomalainen). Mielipidekirjoitukset koostuvat pääkirjoituksista, yleisönosastokirjoituksista, kolumneista ja pakinoista sekä pilapiirroksista.

Pääkirjoituksiksi on luokiteltu lehden pääkirjoitussivulla esiintyneet tekstit, jotka oli selkeästi asemoitu lehden rajatulle pääkirjoitusalueelle. Yleisöosastoteksteiksi on luokiteltu lehden yleisöosastopalstojen tai -sivujen kirjoitukset (Mielipide, Lukijan mielipide). Pääkirjoitukset ja yleisöosastokirjoitukset ovat aineiston selkeimmin eroteltavat tekstityypit. Kolumnitekstit koostuvat lehden kolumneille tarkoitetuilta sivuilta kerätyistä teksteistä. Pakinoiksi on laskettu selkeästi pakinanomaisesti kirjoitetut tekstit tai pakinanomaiset tekstit. Aineiston kolumneja ja pakinoita ovat kirjoittaneet lehden toimittajat tai vierailevat kirjoittajat, jotka esiintyvät ja edelleen esiintyvät säännöllisesti tai tilapäisesti lehdessä. Pilapiirroksiset ovat lehdelle tilattuja tai säännöllisesti lehteen piirtävän pilapiirtäjän tekemiä piirroksia. Tekstejä analysoitiin sekä yhtenä aineistona että yksittäisinä genreinä.

Aineistossa on laskettu erillisiksi artikkeleiksi kaikki omin otsikoin varustetut tekstit. Samassa lehdessä ilmestyneet ja saman uutiskokonaisuuden erillään olevat artikkelit on laskettu eri esiintymiskerroiksi. Yhteen artikkeliin on sisällytetty sellainen kokonaisuus, jossa lehden etusivuilla on kirjoitukseen sisältyvä ingressi ja juttuun sisältyy selkeä taustateksti (taustateksti ei voisi olla itsenäinen kirjoituskokonaisuus). Tällä tavoin pääsee vertailemaan artikkeleiden esiintymiskertoja eri lehtien välillä ja tekstit on avattavissa.

6.2 Aineiston analyysitapa

Aineiston analysoinnissa on käytetty apuna Pirita Jupin (2004, 311) luokittelurunkoa (liite 1). Analysointi eteni luokittelurungon antamassa järjestyksessä ja sen avulla tutkimuksen analysointi seurasi tutkimuksen metodista valintaa, diskurssianalyysia. Analyysin luokittelurunko on osittain myös tutkimuksen etenemisen runko. Analyysi alkoi lehtien litteroinnilla ensin nimen ja päivämäärän mukaan. Sen jälkeen kvantitatiivisia menetelmiä käyttäen on laskettu lehtien eri artikkelien genrejen määrät ja toimittajat. Kvantitatiivista sisällönerittely menetelmää käyttäen on laskettu teemat ja toimijat. Kvantitatiivisen menetelmän tarkoituksena oli luoda yleisvaikutelma sanomalehtiteksteistä ja luoda pohja alkavalle kvalitatiiviselle tutkimukselle (Väliverronen 1996, 18–29).

Artikkelit on aluksi luettu kokonaisina teksteinä, jolloin analyysin kohteena ovat olleet tekstin kokonaisuudet ja teemat. Tekstejä on tulkittu sosiaalisen tietovarannon kautta, joka on soveltaen yksi diskurssianalyysin metodi. Analyysimenetelmänä toimii kulttuurinen tietoisuus

tekstin eksplisiittisestä tarkoituksesta, jonka avulla rakennetaan genrejen teemat. Yhteneväiset ajatukset kootaan eri sanomalehtitekstin genrejen oletuksiksi, propositioiksi.

Uutistekstiä on analysoitu siten, että ensin on seurattu, miten uutisointi aiheesta etenee. Uutisia on analysoitu kokonaisina teksteinä ja etsitty niiden teemat. Uutisteksteistä on etsitty lisäksi aineiston toimijat. Ensin analysointi on suunnattu tekstin makrorakenteeseen lingvistisin metodein ja sitä kautta kiinnitetty huomio uutisissa esiintyneisiin *toimijoihin*. Uutisen ajatellaan olevan sanomalehtitekstinä merkittävämmässä asemassa kuin esimerkiksi mielipidekirjoittelun, siksi siinä esiin tulleiden toimijoiden ja heidän suhteidensa määrittely kertoo, kuka sanomalehden mielestä määrittää keskustelua ja mihin suuntaan. Mielipidekirjoituksissa toimijoiden määrittäminen ei olisi relevanttia, sillä mielipidekirjoitukset ovat jo itsessään kirjoittajan määrittämiä, kun taas uutistekstin ajatellaan olevan objektiivisempi tiedon välittäjä.

6.2.1 Toimijat sanomalehden uutistekstissä

Toimijalla viitataan tiettyyn ihmisten sosiaaliseen asemaan tai ryhmään, ei yksittäiseen ihmiseen. Tutkimuksessa ei ole kirjattu näkyviin kaikkia samassa jutussa esiintyviä samaan ryhmään kuuluvia toimijoita. Jos toimijaryhmään kuuluva edustaja on esiintynyt uutisessa, kirjautuu se yhtenä esiintymiskertana toimijaluokasta. Esimerkiksi jos artikkelissa kaksi päivähoidon johtavaa työntekijää eri kunnista kertoo päivähoidon käyttömääristä omassa kunnassaan, kirjautuu jutusta yksi toimija kunnan viranhaltijoiden ryhmään. Sanomalehtitekstissä toimijat eivät ole sitä, mitä he todella ovat, vaan mitä he edustavat juuri siinä sanomalehden artikkelissa. Tutkimuksessa luokitellaan toimijat ensisijaisiin määrittelijöihin, aktiivisiin toimijoihin, mykkiin toimijoihin ja mykkiin objekteihin. Toimijoiden tyypittelyssä mukailaan Väliwerrosen (1996, 98-101) ja Jupin (2004, 142-145) käyttämiä määritelmiä.

Jaottelu perustuu näkemykseen uutisen rakenteesta, jonka voi ajatella kärjellään seisovaksi kolmioksi. Uutisen otsikossa ja/tai ingressissä esitetään uutisen tärkein sisältö, joten otsakkeessa tai ingressissä esiintynyt toimija on yleensä uutisen ensisijainen määrittelijä. Aina ei kärjestä löydy ensisijaista määrittelijää, vaan se sisältyy uutistekstiin tai joissain tapauksessa se jää kokonaan piiloon. Ensisijainen määrittelijä on siinä positiossa, että hän antaa uutiselle ja aiheelle raamit. Tässä positiossa voi toimia myös toimittaja, toimitus tai lehti, kun hän/se uutisoi selontekoa, tai kun lehti itse tutkii jotain asiaa ja uutisoi siitä.

Aktiivinen toimija uutistekstissä on se, joka saa välittömästi tai välillisesti tuotua oman mielipiteensä esille. Hän on aktiivisesti vaikuttamassa uutisen sisältöön ja määrittää itse oman

näkökantansa kyseiseen aiheeseen. Mykkä toimija ei tuo omia näkökantojaan esille, vaan hänen asemaansa ja hänen tekemisiään määrittelevät toiset toimijat. Mykkä toimija on selkeästi löydettävissä tekstistä, mutta häntä ja hänen tekojaan kuvailevat muut toimijat. Mykkä objekti mainitaan tekstissä, mutta hän ei tee mitään aktiivista toimintaa. Mykkä objekti on kuin esine, jota siirretään paikasta toiseen.

6.2.2 Analyysissa sisällöt ja diskurssit

Toimijoiden erittelyn jälkeen haettiin esiin sanomalehtitekstien *teemat*. Teemat löytyivät, kun tekstin sisältöä tulkittiin kokonaisuutena, makrotekstinä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on lähestyä sanomalehtitekstien diskurssia ja sen yhteyttä identiteetteihin, sosiaalisiin suhteisiin ja sosiokulttuuriin.

Diskurssien analysoiminen on tehty koko aineistosta (246 artikkelia). Analyysissa hyödynnettiin Faircloughin kulttuurisen tekstin ymmärtämisen ja tekstin kategorioinnin lisäksi Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 89-96) käyttämää kolmea analyysitapaa: yksinkertaistamista; konsensuksen käyttöä ja sitä, miten eri merkitykset diskurssissa tukevat toisiaan. Esimerkkinä yksinkertaistamisesta on kuva, jonka mukaan vastuuttomia vanhempia ovat ne vanhemmat, jotka ovat kotona ja haluavat lapsensa olevan tai jatkavan päivähoitossa. Konsensusta rakennetaan sanomalehtiteksteissä silloin, kun esimerkiksi halutaan tuoda esille, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen, laista huolimatta, on sallittua: siitä koituu yhteiskunnalle merkittäviä säästöjä ja se osoittaa vastuullisuutta. Konsensus vanhempien vastuuttomuudesta saa tukea eri merkityksessä (miten eri merkitykset diskurssissa tukevat toisiaan) - esimerkiksi ministeri Mönkäreen haastattelu uutisoitiin otsikolla: Päivähoito-oikeudella on silläkin rajansa.

Toisena analyysin mallina toimii van Dijkin makroanalyysi, joka perustuu kolmeen analyysivaiheeseen. Ensimmäisenä asiasta poistetaan kaikki epäolennainen, toiseksi se yleistetään kulttuuriseen tietoon ja lopuksi konstruoidaan kokonaisuus. Ihmisellä on jo rakentunut yleiskuva, globaali representaatio asioista. Esimerkiksi päiväkodin makroanalyysi voisi tapahtua seuraavanlaisesti: ensin poistetaan epäolennainen (rakennuksen ja aidan väri, lasten vaatetus), sitten yleistetään (alue on aidattu kokonaisuus, lapsia on pihalla paljon ja seassa muutama aikuinen, pihalla on lapsille suunnattuja isoja toiminta/liikuntapisteitä) ja viimeiseksi konstruoidaan kokonaisuus tyypillisistä piirteistä. (Hoikkala 1990, 147.)

Lisäksi on hyödynnetty uutisen eksplisiittistä ja implisiittistä ulottuvuutta. Eksplisiittisesti tekstistä välittyy juuri se tieto, mitä tekstiin on kirjoitettu, implisiittisesti siitä välittyy tunteita, arvostuksia ja asenteita (Kalliokoski 1996, 10-13). Näiden käsitteiden lähellä ovat käsitteet denotaatio ja konnotaatio, joista denotaatio ymmärretään ilmeiseksi, vakiintuneeksi merkitykseksi. Konnotaatio on tuotettu merkitys, kulttuurisidonnainen. Tulkinnan tulos on riippuvainen tulkitsijasta. (Luostarinen & Väliverronen 1991, 55-56.) Diskurssi löytyy tekstin sisältä, sen eri painotuksista. Nämä erilaiset painotukset tulevat esille sekä edellä tuodun analyysimallin mukaisesti että kieliopillisin valinnoin ja semanttisin valinnoin. Poikkeamat voivat olla myös ristiriitoja tekstin genrejen sisällä.

Tutkimuksessa keskitytään hienojakoiseen diskurssianalyysiin. Siinä pyritään kehystämään sanomalehtiartikkeleista löytyviä, hierarkkisesti laajempia, ylemmän tason diskursseja ja edelleen alemman tason spesifejä diskursseja. Nämä diskurssit muodostavat tutkimuksen palapelin, josta kokonaisuus rakentuu.

7 PÄIVÄHOITO-OIKEUS SANOMALEHTITEKSTISSÄ

7.1 Keskustelu päivähoito-oikeudesta alkaa

Keskustelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta alkoi sanomalehdissä 15.8.2004 ja päättyi aineiston viimeiseen litteroituun uutiseen 17.10.2004, jatkokertomuksen kaltaisesti. Jatkokertomuksen osat muodostuvat keskustelun aloituksesta, sen keskivaiheen käännteistä ja lopullisesta ratkaisusta. Toimijat keskustelussa muotoutuvat pääosin valtion ja kunnan viranhaltijoista sekä poliitikoista, jotka toimivat kertomuksen raamittajina, etsivinä ja oikeuden jakajina. Vanhemmat ovat syytettyjä (moraalinen paniikki), jotka syyllistyvät vastuuttomuuteen sekä yhteiskuntaa että lapsiaan kohtaan. Lopullinen ratkaisu vapauttaa syytetyt ja asiat palaavat ennalleen tai sitten eivät.

Aineiston keruun vaiheessa aiheen tekstejä esiintyi välillä niukemmin ja välillä keskustelua päivähoito-oikeudesta esiintyi samanaikaisesti useammassa eri lehdessä ja/tai saman lehden eri sivuilla sekä osastoilla. Näin tapahtui esimerkiksi 16.8.2004, kun valtiosihteerin haastattelua uutisoitiin tai 21.8.2004 kun Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto päivähoiton käytöstä ja käyttötarpeesta uutisoitiin (esim. KAR, KS, KP). Selkeästi osa uutisista oli tilattu uutisten tuottajilta, ja osa oli rakennettu maakuntalehden tapaan omalta seudulta.

Kirjoittelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta alkoi tutkimuksen osalta valtiosihteerin Sailaksen haastattelusta, jonka teki UP-uutispalvelu maakuntalehdille 15.8.2004. Keskustelun avaus uutisoitiin laajemmin 16.8.2004. Tutkimuksen 6 sanomalehteä (TS, KAR, SK, AL, ESS, KAL) rakensi uutisen suoraan haastattelusta, kaksi lehdistä (KS, IS) teki oman toimittajan laatiman uutisen, jossa ääneen pääsivät Sailaksen lisäksi lasten äidit. Kahdessa lehdessä

(SK, KAL) valtiosihteerin esille tuomaa asiaa kommentoitiin pääkirjoituksessa. Aihe koettiin huomioon arvoiseksi.

Subjekttiivinen päivähoito-oikeus on tärkeä asia suomalaisille lapsiperheille ja heidän läheisilleen. Keskustelun tämänkertainen avaaja on julkisuuden henkilö, yhteiskunnan valtiovarainministeriön ylin virkamies. Uutinen sisältää konfliktin: joku tai jotkut vanhemmat hoitavat lapsiaan, vaikka voisivat itse hoitaa. Edelleen haastattelusta representoituvan kuvan mukaan haastattelun antaja tuo esiin yhteiskunnallisesti hänen mielestään vahingollisen seikan: joku kuluttaa yhteiskunnan verovaroja, vaikka ei tarvitsisi.

...valtiovarainministeriön ylin virkamies kritisoi sitä, että esimerkiksi vauvaa kotona hoitava äiti voi lähettää yhden tai kaksi vanhempaa lasta kunnan päivähoitoon. ”Tämä on yksi niitä tabuja, joista pitäisi rohjeta keskustella”, Sailas sanoo. ”onko todella itsestään selvää, että perhe, jonka asiat ovat kunnossa, voi viedä vauvan tieltä vähän vanhemman lapsen päivähoitoon”, hän kyselee. Valtiosihteerin mielestä ”nykyinen meno on liian anteliasta”. ”Se sekoittaa vanhempien vastuuta lapsesta sekä yksilön ja yhteiskunnan välistä vastuuta. (Satakunnan kansa 16.8.2004, 8.)

Uutinen on ostettu UP-uutispalvelusta. Aineistosta uutispalvelun vakioasiakkaita ovat ESS, KP ja SK. Tekstien mukaan sanomalehti uutinen sai aikaiseksi *keskusteluryöpy*n (IS 20.9.2004) ja *se velloi vilkkaasti* (SK 31.8.2004).

Uutinen avasi keskustelun yksilön vastuusta vanhempana ja vastuusta hyvinvointivaltiossa. Keskustelussa nousivat esille kasvatusvastuu ja sen jakaminen sekä kasvatus itsessään. Sanomalehden teksteissä sivutaan hyvinvointivaltiota, vanhemmuutta, päivähoitossa toteutettavaa yhteiskunnallista varhaiskasvatusta, kotikasvatusta. Lehtiartikkeleissa kirjoitettiin edelleen yhteiskunnallisista toimenpiteistä, jotka seurasivat aiheesta. Teksteissä rakentuu kolme päädiskurssia, joita tarkastellaan lähemmin luvussa 7.5. Diskurssit merkityksellistävät subjektiivisen päivähoito-oikeuden sekä julkisen päivähoiton eri tavoin, toisin sanoen asiat saavat diskursiivisen kehyksen.

7.2 Päivähoito-oikeus - uutisesta yleisöosastoon

Tutkimuksessa on mukana uutis-, yleisöosasto- ja pääkirjoitustekstejä, kolumneja, pakinoita sekä pilapiirroksia. Keskustelu päivähoito-oikeudesta jakautuu aineistossa tasaisesti uutisten ja mielipidetekstien välillä, kuten taulukosta 2 ilmenee. Uutisissa valtion poliitikot, valtion tai/ja kunnan viranhaltijat sekä toimittajat saavat äänensä esille. Yleisöosaston kirjoitukset koostuvat vanhempien ja muiden asiasta kiinnostuneiden mielipiteistä sekä kommentteista. Tieteen edustajat ovat äänessä yksittäisissä uutisissa sekä yleisöosastonkirjoituksissa. Kolumneissa ja pääkirjoituksissa puhuvat lehden toimittajat tai lehdessä kirjoittavat vierailijat. Pilapiirrookset ovat lehden vakituisilta pilapiirtäjiltä.

Taulukko 2. Sanomalehtitekstien genret ja niiden jakautuminen aineistossa

LEHTI	HS	IS	KP	KS	TS	KAR	SK	AL	ESS	KAL	Yht.	%
Litterointi nro.	1-42	43-60	61-87	88-98	99-126	127-154	155-172	173-196	197-207	208-246	246	100
Uutinen	19	10	14	8	16	15	7	11	7	14	121	49,2
Yleisöosastokirjoitus	14	5	8	2	8	10	7	7	3	20	84	34,2
Pääkirjoitus	3	3	2	1	1	2	2	2	1	2	19	7,7
Kolumni	3	-	3	-	2	1	2	3	-	2	16	6,5
Pakina	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4	1,6
Pilapiirros	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	0,8
YHTEENSÄ	42	18	27	11	28	28	18	24	11	39	246	-
%	17,1	7,3	11,0	4,5	11,4	11,4	7,3	9,8	4,5	16,0	-	100

HS = Helsingin sanomat
IS = Iltasanomat
KP = Keskipohjanmaa
KS = Keskisuomalainen

TS = Turun Sanomat
KAR= Karjalainen
SK = Satakunnan Kansa

AL = Aamulehti
ESS = Etelä-Suomen Kansa
KAL = Kaleva

Taulukko 2 esittää aineiston jakautumisen sanomalehtitekstin genren mukaan. Aineiston teksteistä lähes puolet on uutisia (121), yleisöosastokirjoituksia 34 % (84) ja pääkirjoituksia 7 % (19), kolumneja ja pakinoita yhteensä 8 % (20) ja 2 pilapiirrosta. Jos suhdetta lasketaan uutisten ja mielipidekirjoitusten välillä saadaan suhde 49 % uutisia ja 50 % mielipidekirjoituksia. Mielipiteisiin voi lukea yleisöosaston, kolumnien, pakinoiden ja pääkirjoitusten lisäksi pilapiirrookset, silloin uutisten ja mielipidekirjoitusten suhdeluku on 49 % / 51 %.

7.2.1 Päivähoito-oikeus sanomalehti uutisessa

Subjektiiivisesta päivähoito-oikeudesta kertovat uutiset alkoivat provosoivasti (katso edellinen lainaus s. 49). Niissä päivähoito-oikeus asemoitiin osaksi hyvinvointiyhteiskuntaan ja siihen liittyviin tekijöihin, säästöihin ja kustannuksiin. Päivähoito-oikeudesta uutisoitaessa haettiin poliittisten päättäjien mielipiteitä joko oikeuden rajoittamisesta tai säilyttämisestä. Valtiovarainministeriön viranhaltijat olivat sitä mieltä, että subjektiivinen päivähoito-oikeus pitäisi poistaa. Kunnan viranhaltijat keskustelivat teksteissä kevyempien vaihtoehtojen puolesta, esim. subjektiivisesta oikeudesta puolipäivähoitoon.

...Kuntaliiton hallituksen puheenjohtaja, kansanedustaja Pekka Nousiainen (kesk.) ennakoi, että myös julkisten palvelujen ja tulonsiirtojen suhteesta on keskusteltava, sillä tulonsiirtojen osuus julkisesta taloudesta on mittava. ” Subjektiiivista päivähoito-oikeutta pitäisi lähestyä enemmän tarvepohjaisesti”, kuntaliiton toimitusjohtaja Risto Parjanne (sd.) ehdotti. Hän arveli, että puolipäiväinen hoito sopisi monille lapsille. Parjanne ennusti radikaaleja muutoksia kuntien palvelujärjestelmään. Hän korosti, että kunnat hoitavat tietysti lakisääteiset tehtävät...(KAL 12.10.2004.)

Kunnan viranhaltijoiden puheissa tuli esille kuntatalouden tasapaino ja sen ylläpito suhteessa annettuihin palveluihin. Säästöjä haettiin useasta eri kohteesta, sillä lakisääteisistä palveluista ei voi joustaa. Oletettiin, että jos subjektiivinen oikeus muutettaisiin puolipäiväiseksi, koituisi siitä kuntatalouteen merkittäviä säästöjä.

Päivähoito-oikeudesta puhuttiin pitkälle vanhempien tai perheen oikeutena. Harvassa uutisessa korostettiin, että se on lapsen subjektiivinen oikeus (5 uutista). Uutisointi tekstitettiin tyypillisesti seuraavasti:

Hallitus ja eduskunta harkitsevat syksyn aikana, pitääkö kotona olevien vanhempien oikeutta hoidattaa lapsia päiväkodissa jotenkin rajoittaa...Peruspalveluministeri päättää syksyllä, esittääkö hän päivähoito-oikeuden muuttamista. Sosiaali- ja terveysministeriö selvittää ensi syyskuun aikana Kuntaliiton kanssa, kuinka paljon suurten kaupunkien päiväkodeissa on kotona olevien vanhempien lapsia...(KAR. 1.9.2004, 9.)

Päivähoito-oikeus rakentui teksteissä lapsiperheen etuoikeudeksi: lapsi kuvattiin teon kohteena, ei toimijana (vrt. luku 7.3). Subjektiiivisesta päivähoito-oikeudesta rakentui kuva vanhempien etuoikeutena. Poikkeuksen tekee Keski-suomalaisen uutinen, joka toi aiheen esille toisella tavalla:

Valtiosihteeri Raimo Sailas on ärsyttänyt monia lapsiperheitä tuoreimmalla esityksellään päivähoito-oikeuden supistamiseksi. Sailas katsoo, että hyvinvointivaltio on liian antelias, kun se antaa isompien lasten nauttia päivähoidosta samaan aikaan, kun äiti tai isä on pienen vauvan kanssa kotona...(KS. 17.8.2004, 3.)

Uutinen kohdisti oikeuden lapselle. Muutoin uutistekstit toistivat samoja linjoja: poliitikkojen mielipiteitä ja vanhempien haastatteluja, keskustelua hyvinvointiyhteiskunnasta, päivähoiton tarjoamasta palvelusta lapsiperheille ja yksilön vastuusta sekä hyvinvointiyhteiskunnassa että vanhempana. Arvioitiin päivähoiton käyttäjämääriä syyskuun aikana ennen lopullista Sosiaali- ja terveysministeriön selvitystä. Haastateltiin ja etsittiin asiantuntijoiden, päivähoitohenkilökunnan ja tutkijoiden arvioita päivähoiton vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Jokaisessa tutkimuksessa mukana olevassa lehdessä uutisoitiin tavalla tai toisella sekä keskustelun aloitus että Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton yhteinen selvitys syyskuun 2004 päivähoitotilanteesta.

Lokakuun uutinen - Sosiaali- ja terveysministeriön selvitys päivähoitotilanteesta syyskuussa 2004 - päätti runsaan keskustelun subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Uutinen toi esille, että tekstien kategorioimaa väärinkäyttöä on vähän. Uutisoinnin mukaan väärinkäyttö ei ollut yhteiskunnallisesti merkittävää.

...Hyssälän mukaan selvitys paljasti, että näitä lapsia oli kokopäivähoidossa jopa odotettua vähemmän. Osassa kuntia näitä lapsia ei ollut lainkaan ja enimmilläänkin heitä oli vain 4,5% kunnan kaikista päivähoitolapsista. Nämäkin lapset olivat hoidossa keskimäärin vain 26 tuntia viikossa, mikä ylittää vain tunnilla kokopäivähoidon rajan...(KAR 13.10.2004, 8.)

Päivähoito-oikeuden uutisointiarvo menetti oletettavasti kiinnostavuuttaan. Uutisen kriteerit eivät olisi mahdollisesti enää täyttyneet tällä uutisella. Uutista kommentoitiin vielä muutamassa pääkirjoituksessa ja kolumnissa, mutta keskusteluun ei laajemmalti enää palattu. Seuraava teksti, 31. lokakuuta 2004 jälkeen, aiheesta löytyy esimerkiksi Keski-suomalaisesta 10.9.2005 (KS, 6) otsikolla *Myös kotivanhempien lasten on päästävä päivähoitoon* sekä ilmeinen kommentti uutinen 16.9.2005 (KS, 12) otsikolla *Kuntaliitto rajaisi päivähoito-oikeuden osapäiväiseksi*.

7.2.2 Moraalinen päivähoito-oikeus pääkirjoituksissa

Pääkirjoituksissa kirjoitettiin osittain kärkevämmin päivähoito-oikeudesta, esimerkiksi väärinkäytöstä ja hyvinvointivaltion vapaamatkustajista. Pohdittiin, mikä on subjektiivisen päivähoito-oikeuden lain *kirjaimen ja hengen välinen ero*.

...Lain kirjain antaa mahdollisuuden hoitopaikkaan siinäkin tapauksessa, ettei sille ole vanhempien samanaikaiseen työssäoloon perustuvaa syytä. Moni keskustelija on sanonut, ettei lain henki toteudu sellaisissa tapauksissa, joissa toinen vanhemmista on kotona ja vie lapsen kokopäivähoitoon...(IS 10.9.2004, 6.)

Pääkirjoituksissa lähestyttiin subjektiivisen päivähoito-oikeuden moraalista näkökulmaa. Tuotiin esille, että päivähoitolakia säätäessään poliitikot ajattelivat ihmisten toimivan yhteiskunnallisen moraalin mukaisesti, mikä merkitsi seuraavaa: kotona olevat vanhemmat hoitavat lapsensa kotona, eivätkä tuhlaa yhteiskunnan varoja käyttämällä päivähoitopalveluja. Päivähoitopalvelujen käyttäjällä täytyy olla yhteiskunnallisesti merkittävä syy käyttää päivähoitopalveluja. Haluttiin korostaa vanhempien ensisijaista vastuuta kasvattajina ja kertoa vanhemmuuden vaikeista ajoista sekä kotikasvatuksen tärkeydestä.

...Uusi vauva tuo iloa, mutta se ja usein samaan aikaan osuva vanhemman lapsen uhmaikä luonnollisine mustasukkaisuuksineen kiristää koko perheen kärsivällisyyttä ja jaksamista. Vaikeat vaiheet kuuluvat elämään, eikä niiden automaattinen ratkaisu voi olla lapsen heittäminen ulkopuolisten vastuulle. Perhe toki näyttää jaksavan silloin paremmin, mutta hinta on kallis paitsi yhteiskunnalle myös perheen yhteenhitsautumiselle ja sen kautta kasvaville yhteisille voimavaroille. (KAR. 3.9.2004, 2.)

Kirjoituksissa tuotiin esille, miten toimittajalla on kokemusta kasvatusasioista ja miten vastuullinen hänen asenteensa on. Kirjoituksissa annettiin kasvatusohjeita ja pohdittiin päivähoiton taloudellisia vaikutuksia. Samalla haluttiin tuoda esille, että päivähoito-oikeus on osa yhteiskunnan hyvinvointipalvelua.

...Tuskin päivähoitoasioissakaan lainmuutoksia tarvitaan yhtä paljon kuin asenteiden korjauksista. Enemmän tässä lienee kyse myös arvoista kuin suorastaan rahasta. Erikseen ovat tapaukset, jolloin kotona olevat vanhemmat eivät todella kykene huolehtimaan lapsistaan. Pelkällä päivähoidolla se ongelma ei korjaannu. Jos lapsi saa ainoan ateriansa hoitopaikassa, on täysi syy olettaa, ettei muukaan huolenpito ole kohdallaan. Hoitoapua tarvitsevat silloin sekä lapset että vanhemmat. Yksilön omasta vastuusta ovat viime aikoina alkaneet muistuttaa muutkin kuin kovien arvojen korostajana profiloitunut Sailas. Stakesin ylijohtaja Matti Heikkilä haluaisi määritellä uudelleen ihmisen vastuun hyvinvoinnista... (KP 3.9.2004, 10.)

Pääkirjoituksissa linja ei ollut yhtä selkeä kuin uutisissa. Pääkirjoituksista ei ole löydettävissä juonellista jatkokertomusta, vaan pääkirjoitusten sisältö vaihteli selkeästi toimittajan omasta arvomaailmasta käsin. Pääkirjoitukset puolsivat yhteiskunnan tarjoamaa varhaiskasvatusta tai kotikasvatusta. Yhteistä niille oli se, että teksteissä haluttiin luoda näkymiä tulevaisuuteen.

...Päiväkodin ei ole tarkoitus olla vain paikka, johon lapset on säilytetty turvallisesti vanhempien työssäkäynnin ajaksi. Lasten on määrä saada myös yksilöllisten tarpeiden mukaista kasvatusta. Päiväkodin pitää havaita kehitysviivästymät, oppimisvaikeudet, tunne-elämän häiriöt tai kielelliset puutteet ja auttaa niiden korjaamisessa. Hoitopaikan muka turhan käytön sijaan olisi tärkeää pohtia, miten julkinen varhaiskasvatus edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista. Täyttäkö päiväkodin antama kasvatus, hoiva ja opetus nykyajan vaatimukset, ja tasoittaako se ajoissa kotitaustasta juontuvia kehityseroja... (HS 17.10.2004, A4.)

Pääkirjoitukset kommentoivat viimeisinä subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta käytävää keskustelua, mistä esimerkkinä on yllä oleva pääkirjoituksen kommentti. Kommentit joko puolsivat subjektiivista oikeutta tai olivat sitä vastaan. Kirjoitukset vetosivat päivähoiton tarpeelliseen käyttöön yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä. Merkittäviksi syiksi teksteissä määrittyivät vanhempien työ, opiskelu tai sosiaalinen tarve.

”Kun tehdään lapsia, on ensi sijassa vanhempien tehtävä ottaa heistä vastuu ja opastaa heitä elämään. Jos vanhemmat eivät työn, opiskelun, sairauden tai muun syyn takia pysty, yhteiskunta tarjoaa avuksi oman verkkonsa”, Karhu sanoi eilen Uutispäivä Demarissa. Siihen ei ole paljon lisättävää. Päivähoitolain kirjain on eri asia kuin lain henki. Karhun mielestä lain henki ei toteudu sellaisissa tapauksissa, joissa toinen vanhemmista on kotona ja vie lapsensa kokopäivähoitoon. (IS 10.9.2004, 6.)

Moraalinen keskustelu oli oletettavasti pääkirjoituksissa ainoa tapa ottaa kantaa asiaan, sillä päivähoito-oikeus on lain mukaan kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla. Se, onko päivähoito-oikeuden käyttö moraalisesti oikein tai ei silloin, kun molemmat tai toinen vanhemmista on kotona, kuuluu sosiokulttuurin kirjoittamattomiin sääntöihin ei vallitsevan päivähoitolain tulkintaan. Päivähoitokeskustelussa tästä keskustelun alueesta käytettiin nimitystä *harmaa* alue. Harmaa alue on osa sitä moraalista ja eettistä diskurssia, mitä päivähoito-oikeudesta sanomalehtitekstissä käydään.

7.2.3 Yleisönosastokirjoitukset: vastuulliset ja vastuuttomat vanhemmat

Yleisönosaston kirjoitukset olivat enimmäkseen joko vanhempia syyttäviä tai puolustavia. Yleisönosastokirjoituksissa puhuivat myös kasvatusalan tutkijat ja kolmannen sektorin edustajat. Heidän sanottavansa ei siis ollut ylittänyt uutiskynnystä. Harva yleisönosaston puheenvuoro oli eduskunnassa vaikuttavan poliitikon kirjoittama (4). Kuntapoliitikot puolestaan kirjoittivat runsaammin kunnallisvaalien alla.

Yleisönosastokirjoitukset ilmestyivät muutaman päivän sisällä ensimmäisen uutisen jälkeen. Niissä keskusteltiin päivähoito-oikeuden vastuuttomasta ja vastuullisesta käytöstä. Vastuuttomiksi käyttäjiksi luokitettiin vanhemmat, jotka veivät lapsensa hoitoon, vaikka itse olivat samanaikaisesti kotona joko hoito- tai vanhempainvapaalla tai työttöminä.

...Suurin osa vanhemmista ymmärtää, että heidän lapsensa ovat pieninä vain heidän vastuulleen, mutta osalle on jäänyt kyltymätön tarve saada aina myös itselleen kaikki se nautinto ja vapaus, mikä heillä oli ennen lapsen saantia. Vanhemmuuden tuoma aikuisuus ei ole trendikästä. Pullan tuoksu ja pyörän korjaaminen kotona on outo ajatus, kun taas on luonnollista,

että käydään kolme kertaa viikossa töiden jälkeen pari tuntia kuntosalilla ja tiedetään, mikä on ajankohtaista A-talkissa...(KAL 20.9.2004, 24.)

Vastuullisiksi vanhemmiksi luokitettiin kotona lastaan hoitavat vanhemmat. Samalla tavalla subjektiivisen päivähoito-oikeuden käyttö kategorisoitiin hyväksyttäväksi vain yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden vastustajat toivat lisäksi esille lapsen oikeuden ensisijaisesti kotikasvatukseen.

...Miksi pienten lasten hoito kotona on paras vaihtoehto? Kukaan muu ihminen maan päällä ei rakasta lasta enemmän kuin lapsen omat vanhemmat. He ovat lapsensa parhaita hoitajia. Joskus oman isän tai äidin mahdollisuudet hoitaa lastaan voivat olla musertavien taakkojen vuoksi piilossa. Lapset eivät ensisijaisesti tarvitse kasvatustieteellisesti suunniteltuja virikkeellisiä päivätoimintoja, vaan turvallista arkea oman vanhempansa suojissa. Ei ole myöskään haittaa, että lapset ”joutuvat” itse keksimään tekemistä/leikkejä. Kolmen pienen pojan isänä olen huomannut, että pienet lapset (alle 3-vuotiaat) eivät kaipaa ikäistään seuraa, koska eivät vielä osaa leikkiä keskenään. Omasta lapsuudesta eivät päällimmäisenä tule mieleen ”tempuradat” kotona tai muualla, vaan oman vanhemman tai perheen kanssa vietetyt arkiset hetket. Todellakin, muuttumaton arvo. ”Mikään onnistuminen kodin ulkopuolella ei voi korvata epäonnistumista kotona” on totta tänäkin päivänä... (KAL 3.9.2004, 34.)

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden puolustajat toivat esille päivähoidon kasvatuksellisen tehtävän samoin argumentein kuin pääkirjoituksissa. Kirjoituksissa ihmeteltiin, miksi työttömällä pitäisi olla vähemmän perhetukea kuin työssäkäyvillä. Koettiin, että päivähoito-oikeus on tasa-arvoistava.

...Tärkein syy kuitenkin, että lapsemme on päivähoidossa, on se, että ainut lapsemme tulisi sosiaalisesti yksilöksi, joka tulee toimeen ihmisten kanssa, niin hoitotätien kuin lastenkin kanssa. Siksi että perheellämme olisi enemmän aikaa olla yhdessä. Siksi että lapsemme saisi elämyksiä, joita me emme voi antaa. Siksi että lapsemme oppisi syömään kaikenlaisia terveellisiä ruokia, joita päiväkodissa tarjotaan. Siksi että lapsemme tuntisi kuuluvansa ja olevansa osana yhteisöämme...(KAR 3.9.2004, 2.)

Joissakin yleisönosastonkirjoituksissa vastuullisuus liitettiin uutisteksteistä poiketen päivähoito-oikeuden käyttöön. Vanhemmat halusivat tarjota lapselleen parasta mahdollista kasvatusta, mitä tiesivät. Myös tutkijoiden ja kolmannen sektorin edustajien kirjoittamissa teksteissä tuli esille subjektiivista päivähoito-oikeutta kannattavat ja vastustavat tekstit.

...Miksi siis ei puhuttaisi päivähoidosta lasten hyvinvointipalveluna? Päivähoidon merkitystä lapsille itselleen sivutaan usein viime viikkojen mielipidekirjoituksissa. Mutta miksi sitä ei pohdita kunnolla vai onko julkisen sosiaaliturvan ja -palveluiden mieltäminen lasten oikeutena mahdotonta?... (HS 14.9.2004,A5.)

Teksteissä korostui päivähoidon kasvatuksellinen ja sitä kautta hyvinvointia tuova aspekti. Toisaalta jotkut tukijat halusivat teksteissään huomauttaa, että alle 3-vuotiaan paras paikka olisi kotona.

...pienien lasten hoitopaikka on kotona omien vanhempiensa hoivassa. Perustelen kantaani seuraavasti. Ihmisen mielihyvärakenteet muotoutuvat alle kolmivuotiaana. Mielihyvärakenteet kehittyvät varhaisessa vuorovaikutuksessa...jos jo alle 3-vuotiaana rakenteiden kehityksessä on syntynyt virheitä, on niitä hankala korjata jälkeenpäin...Edellisestä näkökulmasta arvioituna pienten lasten kotihoito ja päiväkotien lakkauttaminen kannattaa. Lasten hoitaminen tulee tehdä kannattavaksi vanhempien näkökulmasta. (KAL 24.8.2004., 25.)

Yleisönosastolla kirjoitettiin myös kokopäivähoidon vaihtoehtojen puolesta. Kirjoittajat halusivat monipuolisempaa päivähoitotarjontaa ja/tai kerhopaikkoja. Kirjoittajat kritisoivat myös sitä, että yhteiskunnan tuki perheille on heidän mielestään liian alhainen (esim. kotihoidontuki). Ajateltiin, että jos kotihoidontuki korotettaisiin houkuttelevaksi ja päivähoitolle saataisiin vaihtoehdoksi kerhoja, perhekahviloita ja ohjattuja leikkialueita, ei päivähoiton subjektiivista oikeutta tarvitsisi rajoittaa. Tuettuina esimerkiksi vauvaperheet automaattisesti kääntyisivät perheitä tukevien palvelujen puoleen. Palvelut helpottaisivat perheitä sekä hankimaan tilapäistä lastenhoitoa että muodostamaan turvaverkkoja.

...Lapsiperheiden etujärjestön näkemys on, että ennen kuin päivähoito-oikeutta ryhdytään rajoittamaan, on tarpeellista panostaa lapsiperheiden yleiseen tukemiseen niin, että vanhemmilla olisi aito mahdollisuus hoitaa pienet lapsensa itse. Toimivien tukimuotojen asianmukainen järjestäminen ohjaisi todennäköisesti nykyisen subjektiivisen päivähoito-oikeuden käyttöä sellaiseen suuntaan, että sitä ei tarvitsisi pyrkiäkään rajoittamaan... (SK 22.8.2004, 6.)

Yleisönosastokirjoituksia tuli lehtiin runsaasti. Esimerkiksi sanomalehti Karjalainen ilmoitti 10.9.2004 (KAR., 2), että subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta ei enää julkaista kirjoituksia ja kiitti kirjoittajia. Yleisönosastokirjoitukset loppuivat muissa sanomalehdissä samanaikaisesti pääkirjoitusten kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen uutisointiin ei reagoitu tai lehdet eivät enää julkaisseet yleisönosastokirjoituksia päivähoito-oikeudesta.

7.2.4 Kolumnien ja pakinoiden syylliset

Kolumnit ja pakinat antoivat toimittajille tai vieraileville kirjoittajille mahdollisuuden tuoda esiin oman katsantokantansa subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Kolumni rakentuu kirjoittajansa näkökulmasta selkeämmin kuin lehden pääkirjoitukset. Samalla tavalla kuin pääkirjoituksissa, niistä ei ole löydettävissä juonellisesti rakentuvaa tarinaa. Tekstien sisällöt

vaihtelivat kirjoittajan mukaan. Teksteissä esiintyi kielikuvia erilaisista vastuuttomista (laiskat, väärinkäyttäjät) tai vastuullisista (ajattelevat lapsen kannalta) vanhemmista.

Olemme tyttöjen kanssa painaneet pahat päämme yhteen ja supisseet yhden ystävän naapureista. Sekä isä että äiti ovat työttömiä, ja vievät joka arkipäivä lapset kahdeksaksi tarhaan. Ihmettelemme kuinka isä jaksaa joka aamu nousta pörheänä kuin tikka. Isille ja äidille olut maistuu, mutta eivät he mitään pohjattomia juoppoja vaikuta olevan. Yhteiskunta kasvattaa ja ruokkii kiltisti heidän lapsensa. Lapsiakin tulee surku. Heillä ei ole sen paremmin kesä- kuin talvilomiakaan...(AL 2.9.2004, 5.)

Kolumneissa lapsi positioitiin kärsivän rooliin – objektiksi, jolle tapahtuu – ja aikuinen oli vastuuton yhteiskunnan hyväksikäyttäjä. Samalla kolumneissa epäiltiin nykyvanhempien kykyä selvitä arkipäivistä ja arkeen liittyvistä tavallisista haasteista. Ajateltiin vanhempien olevan *kokemattomia* ja *uusavuttomia*. Kirjoittaja saattoi asettua holhoavaan asemaan ja samalla piilevästi kritisoida kotona olevia, päivähoito-oikeutta käyttäviä vanhempia.

...Olisikohan syytä pohtia vanhan kunnan kodinhoitajakäytännön ottamista päivähoiton rinnalle taikka sen sijaan? Varmasti olisi parempi, tuloksekkaampi ja halvempi tapa, jos kodinhoitaja entiseen malliin kiertäisi kotona kertomassa vanhempien ensisijaisesta vastuusta lapsistaan. Hän opettaisi uusavuttomille, kuinka ruoka-ostokset voi tehdä taloudellisesti, miten pesukone ja muut kodinkoneet toimivat. Opettaisi lempeästi nuorille pienten lasten vanhemmille reaalielämän alkeet...(KP 23.9.2004, 10.)

Toisaalta kolumneissa heräteltiin lukijoita pohtimaan vaihtoehtoja päivähoitolle. Silloin kun vanhempia ei haluttu syyllistää, puollettiin subjektiivista päivähoito-oikeutta ja marginalisoitiin päivähoito-oikeuden rajoittamisesta koituvia säästöjä. Mainitsen käsitteen puollettiin, koska kolumneissa reagoitiin uutisessa provosoivasti esiin tuotuun valtiosihteerin ehdotukseen. Kolumneissa palattiin tavalla tai toisella keskustelun aloittaneeseen uutiseen ja vanhempien syyllistämiseen, ennen kuin esitettiin oma käsitys.

...Valtiosihteri Raimo Sailas (sd) on taas puhunut. Nyt ojennuksen kohteena ovat subjektiivista päivähoito-oikeutta väärin käyttävät perheet...(HS 31.8.2004, A7.)

...Kaikki alle kouluikäiset lapset saivat subjektiivisen päivähoito-oikeuden vuonna 1996. Asia on niin suuri tabu, että valtiosihteri Raimo Sailas, Suomen ainoa totuudenpuhujana, hermostutti päivähoitointoiset, kun hän ilmoitti haluavansa rajoittaa tätä oikeutta...(KAL. 26.8.2004, 2.)

Kolumneissa ja pakinoissa tuotiin esille, miten lasten hoitojärjestelyt ovat vaihtoehtotomia sekä sitä, että yhteiskunnalla on vastuunsa tukea lapsiperheitä nykyisessä, muuttuvassa perhekulttuurissa. Teksteissä epäiltiin vanhempien todellista mahdollisuutta valita kotihoidon ja päivähoidon väliltä. Kolumneissa esiintyi myös päivähoidon koulutuspoliittinen tehtävä, jonka ajateltiin vastaavan yhteiskunnan muuntuviin vaatimuksiin. Päivähoidon yhdeksi tehtä-

väksi nähtiin se, että varhaiskasvatus vastaa sosiokulttuurissa tapahtuviin muutoksiin. Päivähoito kuvastui sekä hoitoa tuottavana että varhaiskasvatusta antavana instituutiona.

He (vanhemmat) eivät halua riistää opinhaluiselta tenavalta ohjattuja puuhia ja suunnattoman tärkeää kaveriporukkaa. Heistä on lohdullista, että lapsi saa vaihtelua koliikkivauvan kanssa valvovan zombie-äidin kiukutteluun.

Vaihtoehdot on usein siinä vaiheessa selvitetty: puistotätejä ei ole lähimaillakaan, päiväkerhot ovat täynnä tai kaksi kertaa niin kaukana kuin oma päiväkot.

Sailaksen omina pilttivuosina elämä oli kovin toisenlaista kuin nyt. Pihat olivat täynnä leikkiä lapsia, joiden äidit hoitivat isoa katrasta kotona. Kavereita ja touhua riitti, ehkä yhteisvas-
tuukin, kun parvekkeet olivat valvovia silmiä täynnä.

Nyt pihat ovat tyhjiä, kun molempien vanhempien on ansaittava asuntolainan lyhennyksiä.

Lapsiperheet eivät enää saa kunnallisia kotipalveluita, kuten takavuosina saivat. Isovanhem-
matkaan eivät ole männävuosien tapaan auttamassa, koska rakennemuutos Suomessa on yhä
useammin muutettava työn perässä...(HS 31.8.2005, A7.)

Kolumnit ja pakinat linjasivat päivähoito-oikeutta samansuuntaisesti pääkirjoitusten kanssa, mutta sanastoltaan ne olivat kirjavampia. Metaforien ja ei-restriktiivisten adjektiivien käyttö oli yleisempää kuin pääkirjoituksissa. Metaforat kuvasivat (liite 2) vastuuttomuutta esimerkiksi lasten *hoitoon parkkeeraamisella* tai *vastuun sysäämisellä yhteiskunnalle*. Adjektiivit kuvasivat samaa ei-restriktiivisillä ilmaisuilla, esimerkiksi *laiskat vanhemmat*. Kirjava sanasto kertoo osittain näiden kahden tekstin asemasta ja tehtävästä sanomalehdessä.

Aamulehti 12.9.2004, 17

Aineistoon sisältyvät kaksi pilapiirrosta eivät tuoneet uutta näkökantaa siihen, miten vanhempia syyllistettiin (liite 4). Ero uutisointiin oli siinä, että molemmissa pilapiirroksissa äiti oli aktiivinen toimija ja toisessa myös lapsi toimi aktiivisesti. Molemmissa piirroksissa kuvattiin sitä, että vanhemmat haluavat sysätä kasvatusvastuuta yhteiskunnalle. Toinen piirroksista esitti uusavutonta (KAL 2.9.2004) äitiä, joka heti synnytysosastolta halusi toimittaa lapsen hoitoon. Toinen piirroksista (AL12.9.2004) esitti äitiä pakottamassa lastaan päivähoidon, vaikka lapsi ei sitä itse halunnut. Pilapiirroksiset esittivät pakinoiden kanssa karikatyyriset kuvat päivähoidon väärinkäyttäjistä ja samalla ne syyllistivät vanhempia lapsen toimittamisesta päivähoidon pois kotoa.

Sisällönkuvauksen tuloksena saadaan päivähoidon yhdeksi kuvaksi yhteiskunnan subjektiivinen hyvinvointipalvelu ja toiseksi kuvaksi harkinnanvarainen hyvinvointipalvelu. Päivähoidon käyttö subjektiivisena sosiaalipalveluna on tekstien mukaan moraalinen kysymys. Moraalinen arviointi eli se, onko päivähoidon käyttö perheen kohdalla yhteiskunnan moraalisten sääntöjen mukaista, on vanhempien tehtävä.

Kuten tutkimuksen rakenteessa ja tehtävässä on tuotu esille, tutkimuksessa ei analysoida ainoastaan tekstin makrorakennetta, vaan myös sitä, miten teksti on rakennettu. Tarkoituksena on edelleen selvittää syvällisemmin sanomalehtitekstien antamaa päivähoidon ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden kuvaa tutkimalla. Miten nämä eri uutiset ja mielipidekirjoitukset esittävät argumenttinsa, ja kuka näitä argumentteja ja diskursseja ohjailee?

7.3 Päivähoidon määrittelijöitä sanomalehdessä

Toimijat esiintyvät sanomalehtitekstissä joko kirjoittajina (lehden oma toimitus, pääkirjoitukset, yleisöosastokirjoitukset, kolumnit ja pakinat) tai lausuvat kommentteja tai antavat materiaalia (selvitykset, lausunnot) uutisen tuottamiseen. Toimijoita kuvataan teksteissä myös toisten määritelmien. Mielipidekirjoitukset eivät ole tutkimuksellisesti relevantti osa etsiä toimijoita, sillä ensisijainen määrittelijä löytyy kirjoittajasta. Toimijoita tarkastellaan tämän tutkimuksen osalta vain fakta-aineiston teksteistä (n.121). Yksi uutinen vastaa yhtä havaintoyksikköä, josta on kirjattu toimijat: aktiiviset ja mykät. Sanomalehtitekstissä ei etsitä toimijoista sitä, mitä he todella ovat, vaan mitä he edustavat juuri siinä sanomalehden artikkelissa.

Sanomalehti uutisten toimijat edustavat eri toimialoja päivähoitossa, mukana ovat valtion ja kunnan poliitikot, valtion ja kunnan viranhaltijat, vanhemmat ja lapset sekä kolmas sektori. Nämä kaikki edustajat ovat yhteydessä päivähoiton järjestämiseen, kehittämiseen, toteuttamiseen ja/tai vaihtoehtojen rakentamiseen. Aineiston toimijat on jaoteltu seuraavasti:

Valtionviranhaltija (VV): Valtiovarainministeriön, Sosiaali- ja terveysministeriön, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen edustajat

Kunnalliset viranhaltijat (KV): Kuntaliiton edustajat, Kunnallisen päivähoiton ylimmät viranhaltijat, sosiaalisviraston muut viranhaltijat, päivähoiton työntekijät

Poliitikot (Poliit.): Kansanedustajat ja ministerit, kunnallispoliitikot, ammattiliittojen edustajat

Kolmas sektori (3.Sek.): Mannerheimin lastensuojeluliiton edustajat, Lapsiperheiden etujärjestä ry:n edustajat, Vanhempainliitto ry:n edustajat, Yksinhuoltajaliitto ry:n edustajat

Vanhemmat (Perhe): Vanhemmat, isä, äiti tai kun perhe mainitaan yksikkönä

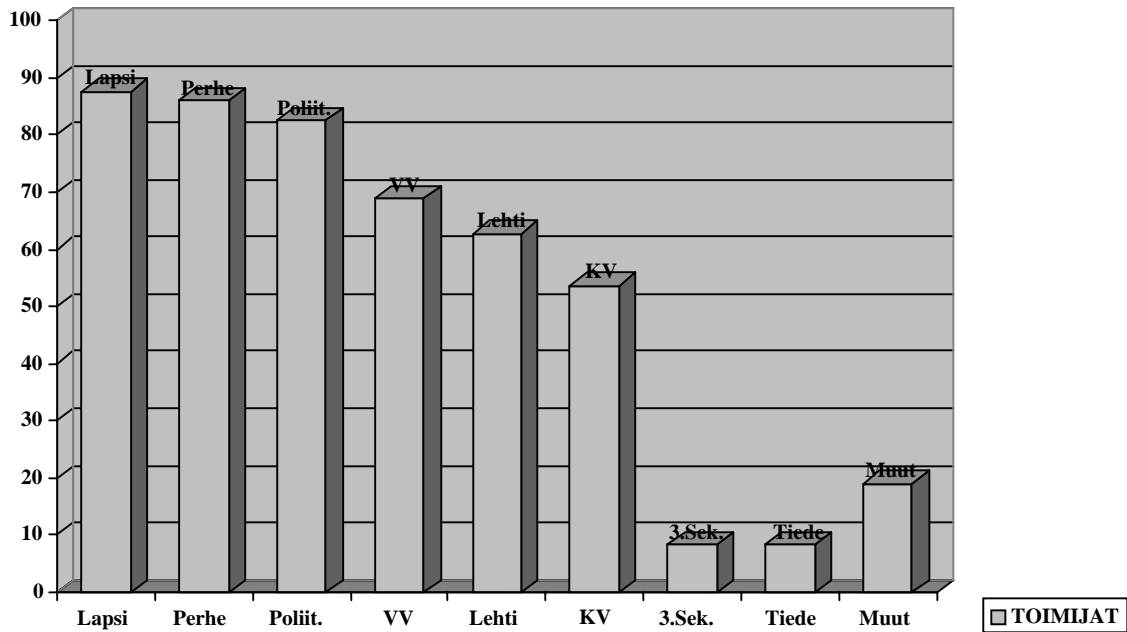
Lapsi (Lapsi): Alle kouluikäinen lapsi

Toimittaja (Lehti): Lehden toimitus, sanomalehti, toimittaja

Tiede/tutkimus (Tiede): Eri tieteenalojen asiantuntijat

Muut (Muut): Terveystieteiden, Neuvolat, isovanhemmat, Kirkollinen järjestö tai/ja seurakunta

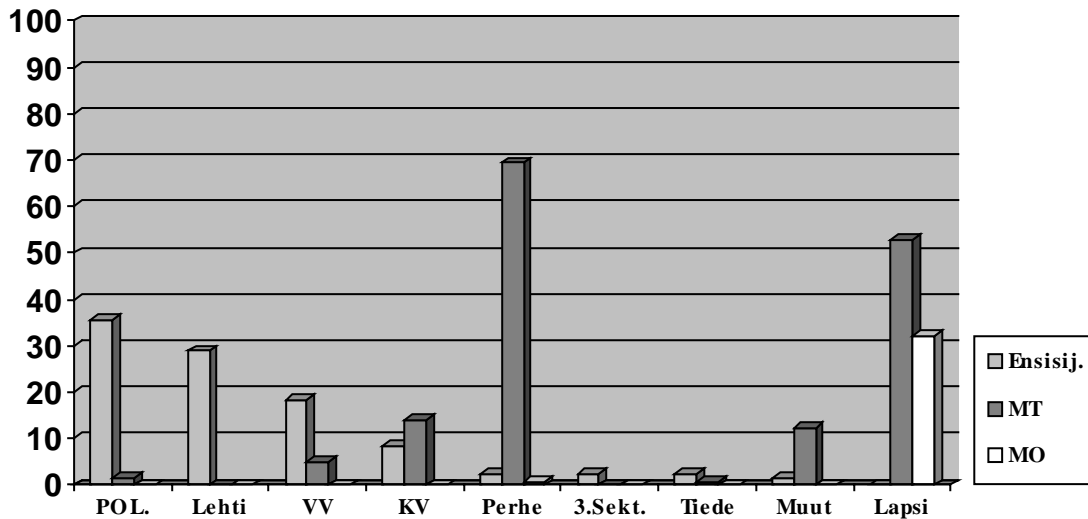
Toimijat on tiivistetty yhdeksän nimikkeen alle. Jokainen nimike sisältää eriteltyinä ne toimijat, joita he ovat edustaneet ja edustavat uutistekstissä. Esiintymiskerraksi on luetteloidu näiden nimikkeiden edustamat toimijat subjektiivista päivähoito-oikeutta käsittelevissä uutisteksteissä. Toimijat on nimetty luettelossa esiintyvien, sulkuviivojen sisässä olevien, lyhenteiden mukaan kuviossa 2 ja 3. Toimijat ja heidän esiintyminen sanomalehden uutisissa kuvataan kuviossa 2.

Kuvio 2. Päivähoito-oikeuden toimijat sanomalehden uutistekstissä

Kuviosta 2 ilmenee, että toimijoista eniten esiintyvät lapset, perhe, poliitikot ja viranhaltijat. Kuvion 2 mukaan voisi ajatella, että keskustelu aineistossa on tasainen ja moniääninen. Siinä esiintyvät eniten juuri ne toimijaryhmät, joihin ja joiden arkeen subjektiivinen päivähoito-oikeus eniten vaikuttaa: lapset ja perhe. Toimijoiden esiintyminen ei yksistään kerro, kuka aiheita määrittää tai vie eteenpäin. Diskurssianalysissa voidaan syventää toimijoiden analysoimista niiden välisiin suhteisiin ja siihen, millaisiin subjektipositioihin toimijat asettuvat tai asetetaan.

Toimijoiden asettuminen uutisten määrittäjiksi tai aktiivisiksi toimijoiksi poikkeaa toimijoiden esiintymiskertoista uutistekstissä. Kuvio 3 kertoo toimijoiden suhteet sanomalehden uutisissa. Siinä toimijat asettuvat ensisijaisesti määrittelijöihin, mykkiin toimijoihin ja mykkiin objekteihin.

Kuvio 3. Toimijoiden positiot uutistekstissä

Kuvio 3 kertoo, että suurimmassa osassa uutisia ensisijaisina määrittelijöinä toimivat poliitikot (32 %), lehdet (28 %), valtion viranhaltijat (18 %) sekä kunnan viranhaltijat (8 %) eli he ovat raamittaneet ja ohjanneet keskustelua päivähoito-oikeudesta ja kehystäneet diskursseja. Mykän toimijan (MT) aseman, eli toisen toimijan määrittelemän aseman, saavat enimmäkseen perhe (69 %) ja lapsi (32 %). Mykän objektin (MO) asema positioituu enimmäkseen lapseen: 32 % uutisista.

...Hallitus ja eduskunta harkitsevat syksyn aikana, pitääkö kotona olevien vanhempien oikeutta hoidattaa lapsia päiväkodissa jotenkin rajoittaa...Peruspalveluministeri päättää syksyllä, esittääkö hän päivähoito-oikeuden muuttamista ...(KAR 1.9.04, 9.)

Lapsi on edellisessä otteessa positioitu mykäksi objektiksi: lapsi *hoidatetaan*. Lapselle ei tekstissä anneta roolia, häntä ei määritellä millään tavalla. Lapsi esiintyy esineenä, joka täytyy huoltaa jotenkin. Mykkä toimija on subjekti, joka toimii tai määritellään; mykkä objekti on vain toiminnan kohde.

...Tutkimuksessa kartoitetaan mm. niiden hoidossa olevien lasten määrää, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat kotona...(KS 13.9.2004, 3.)

Tutkimuksen aineistossa lapset eivät ole päässeet määrittelemään päivähoito-oikeudesta käytävää diskurssia ja sen muuntumista. Vaikka osassa teksteissä mainitaan päivähoito-oikeus lapsen oikeutena tai perustellaan päivähoitoa lapsen etuna, niin kirjoituksissa aktiivisina toimijoina tai ensisijaisina määrittelijöinä toimivat aikuiset. Edelleen tuloksesta voi päätellä, että

päivähoidon tehtävä Suomessa on aikuisten palvelu: lapset menevät sijaishoitoon vanhempien työssäkäynnin ja/tai opiskelun ajaksi ja/tai sosiaalisen perusteen mukaan.

... ”Äidin synnytysmasennus voisi olla yksi peruste kokopäivähoitoon, mutta silloinkin koti-apu ehkä olisi parempi ratkaisu”. Työttömien lapsia ei hänen mielestään missään nimessä pidä pudottaa pois päivähoidosta. (KP 9.10.04.)

... ”Kun tehdään lapsia, on ensi sijassa vanhempien tehtävä ottaa heistä vastuu ja opastaa heitä elämään. Jos vanhemmat eivät siihen työn, opiskelun, sairauden tai muun syyn takia pysty, yhteiskunta tarjoaa avuksi oman verkkonsa.” Karhu sanoi eilen..(IS 10.9.2004, 6.)

Sanomalehtitekstien osalta lapsi on määritelty aikuisen kautta. Lasta ei tekstissä yksilöidä oman persoonallisuutensa tai ryhmänsä kautta. Teksteistä löytyy: *lapsi, jonka vanhemmat ovat kotona* tai *kotona olevien vanhempien lapsi*.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden tarina etenee aikuisten määrittämää diskurssia, jossa ensisijaisina määrittelijöinä toimivat poliitikot, toimittajat ja valtion viranhaltijat (kuvio 3). Nämä määrittelijät valitsevat teemat, sisällöt ja diskursiivisen kehyksen, joita teksteissä käydään.

Kalevala 2.9.2004, 2

7.4 Sanomalehtitekstien agenda päivähoito-oikeudesta

Päivähoitokeskustelussa tuli esille 12 selkeää pääaihetta, jotka osittain jakautuivat pienempiin osioihin. Seuraava taulukko esittää päivähoitokeskustelun agendan sanomalehdessä.

Taulukko 3. Päivähoidon agenda sanomalehdessä

TEEMA	ESIINTYMISKERTA
Vanhemmuus	
– pohtiva ja keskusteleva	12
– on nyky-yhteiskunnassa vastuullista	27
– on vastuutonta/syylisistä	29
– on tuettava	17
YHTEENSÄ	85
Subjektiiivinen päivähoito-oikeus	
– rajoitettava	16
– säilytettävä	46
– rajattava puolipäiväiseksi	17
YHTEENSÄ	79
Hyvinvointiyhteiskunta	
– yksilön ja yhteiskunnan vastuu	14
– muuttuva yhteiskunta	13
– yhteiskunnalla on varaa/ei ole varaa	38
YHTEENSÄ	65
Vaihtoehtoja kokopäivähoidolle ja/tai koko päivähoitokäyttöaste	62
– käyttöasteen arviointi	21
– käytön arviointi tarpeen mukaiseksi	12
– on harkinnanvarainen jo nyt	10
YHTEENSÄ	43
Päivähoidon varhaiskasvatus	27
Kotikasvatus	20
Kodinhoitotuki	8
Tasarahamalli	8
Äiti	
– pohtiva ja keskusteleva	6
– on vastuutonta/syylisistä	12
YHTEENSÄ	
Lapsen oikeus ja/tai etu	18
Päivähoitolaki	8

Taulukossa 3 olevien teemojen esiintymiskerrat eivät vastaa otoksen tekstien lukumäärää, koska jotkut tekstit sisältävät useampia teemoja. Nämä eri teemat erottuvat teksteistä omiksi alueikseen ja ne on katsottu yhdeksi teeman esiintymiskerraksi, joksi, ei riitä yksi sana tai sijamuoto. Sana tai sijamuoto ilmaisee kehystävän diskurssin, keskustelun sävyn ja siten tekstin sisäistä agendaa. Teeman agenda rakentuu suuremmasta kokonaisuudesta. Teemojen

esiintymiskerroista voi päätellä, että keskustelu on ollut sanomalehden agendalla päivähoitopainotteista. Samalla kun puhuttiin päivähoidosta, sivuttiin myös useaa muuta teemaa, esimerkiksi yhtenä näkyvänä teemana hyvinvointiyhteiskunta. Hyvinvointiyhteiskunnan teemas-
sa rinnastettiin kotihoito ja julkinen varhaiskasvatus sekä arvoitettiin näitä asioita diskurssissa. Keskustelu lapsesta, hänen mielipiteistään, eduistaan tai oikeuksistaan jäi taka-alalle.

Edellä on todettu, että toimijoiden ja teemojen kuvaus toimii siltana kohti kysymystä *miten*. Tutkimuksen yksi huomio kohdistuu siihen, miten julkisella areenalla esitetään eri teemoja, jotka tulivat esille päivähoito-oikeudesta kirjoitettaessa. Tutkimuksessa edetään kysymyksiin. Millaisten eri kehysten sisään nämä taulukossa 3 mainitut teemat sijoittuvat ja missä sävyssä rakennetaan kuvaa päivähoidosta ja päivähoito-oikeudesta.

7.5 Päivähoito-oikeuden diskurssit

...Kunnallinen päivähoito on tässä maailmanajassa tullut paikkaamaan tukiverkoston ja esimerkiksi vanhan ajan kotipalvelun puutetta tai sitä, ettei omassa kunnassa ole leikkipuis-
totoimintaa, kerhoja tms. Tällaiset päivähoitoa kevyemmät välimuotoiset päivätoiminnot antaisivat isommalle lapselle seuraa ja äidille hengähdystauon. Päivähoidon väärinkäytön ja tarpeen väliin jää laaja harmaa vyöhyke. Melkoinen mestari on se, joka siellä lähtee rajoja vetämään. (TS110 6.9.2004, 5.)

Edellinen lainaus kertoo, että tutkimuksen diskurssit sijoittuvat päivähoito-oikeuden ja yhteiskunnallisten sosiokulttuuristen piilosääntöjen välialueelle eli *harmaalle vyöhykkeelle*. Harmaa vyöhyke kategorioi aineistossa päivähoito-oikeuden oikean käytön ja väärinkäytön.

Aineistosta rakentuu kolme diskurssia. Diskurssit rakentuvat diskurssien keskeisestä ideasta, toimijoiden määrittelystä, metaforista, nimeämiskäytännöistä, päivähoito-oikeuden näkemisestä ongelmana ja päivähoito-oikeuteen liittyvästä ratkaisusta. Diskurssit ohjaavat aiheen tulkintaa eli sitä, millaisena aihe lukijalleen näyttäytyy. Toinen tutkija olisi voinut saada esiin toisenlaiset diskurssit, mikä olisi yhteydessä tulkittaviin kohteisiin ja tarkkuuteen. Seuraavassa taulukossa (taulukko 4) on esitelty aiheesta rakentuvat diskurssit.

Taulukko 4. Päivähoito-oikeudesta rakentuvat diskurssit.

	MORALISOIVA DISKURSSI	LEGITIMOIVA DISKURSSI	POLITISOIVA DISKURSSI
IDEA	Päivähoito-oikeus päivähoitotarpeeksi	Päivähoito-oikeus on lapsen oikeus	Päivähoito osa hyvinvointiyhteiskuntaa
PERUSTE	Päivähoidon ensisijainen tehtävä on tarjota lapsille hoito-paikka yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä.	Päivähoidon tehtävä on tarjota yhteiskunnallista varhaiskasvatusta kaikille alle kouluikäisille lapsille.	Päivähoitopalvelujen muutokset ovat osa koko yhteiskunnan hyvinvointipalvelujen muutosta.
METAFORAT	Rintamakarkuruus, syysätä ja/tai pukata vastuu muualle, lasten parkkeeraaminen hoitoon	Vastuullisuus paheksunnan uhalla	Hyvinvointiyhteiskunnan ääripää, leveäperäinen tai avokätinen rahankäyttö, antelias päivähoitopoliitikka
ONGELMAN MÄÄRITTELY	Vastuuttomuus lapsesta ja päivähoito-oikeuden vastuuton käyttö	Päivähoito-oikeuden ymmärtäminen lasten oikeutena	Päivähoito-oikeuden tarpeettoman käytön aiheuttamat kulut
LAPSEN KASVATUS	Kotikasvatus	Yhteiskunnan varhaiskasvatus ja/tai kotikasvatus	Yhteiskunnan varhaiskasvatus ja/tai kotikasvatus
VANHEMPIEN NIMEÄMINEN	Laiskat, itsekkäät, mukavuudenhaluiset	Ei yhtenäistä. Nimeäminen tehdään naurunalaiseksi	Yhteiskunnan vapaamatkustajat, varojen tarpeettomat käyttäjät
GENRET	Uutiset, pääkirjoitukset, kolumnit ja pakinat, yleisöosasto, pila-piirroket	Yleisöosasto, yksittäiset uutiset, yksittäiset pääkirjoitukset, yksittäiset kolumnit ja pakinat	Uutiset, pääkirjoitukset, kolumnit ja pakinat yksittäiset yleisöosastokirjoitukset
KESKEISET TOIMIJAT	Valtion ja kunnan viranhaltijat, lehti, osa vanhemmista	Tiede, yksittäiset poliitikot, osa vanhemmista, yksittäiset kunnan viranhaltijat	Valtion ja kunnan viranhaltijat, poliitikot, lehti
EHDOTUKSET RATKAISUKSI	Päivähoito-oikeuden rajoittaminen	Päivähoito-oikeuden säilyttäminen ja kotihoidon nostaminen saman arvoiseksi (rahallinen tuki) hoitomuodoksi	Päivähoidon käyttöasteen tutkiminen ja sen perusteella tehtävät ratkaisut, päivähoito-oikeutta tarpeen mukaan

Tutkimuksen kolme diskurssia ovat moraalinen, legitimoiva ja politisoiva diskurssi (kts. taulukko 4). Moraalinen ja politisoiva diskurssi ovat lähellä eettistä diskurssia. Politisoiva diskurssi luonnehtii päivähoito-oikeuden seuraamusta sekä hyvinvointiyhteiskuntaa. Diskurssissa subjektiivinen päivähoito-oikeus sekä julkinen päivähoito kehystyvät eri tavoin. Moraalinen diskurssi rakentuu syyllistävistä argumenteista. Siinä katsotaan, että kotona olevat vanhemmat käyttävät päivähoito-oikeutta väärin. Päivähoito on tästä näkökulmasta hoitoa, joka takaa vanhemmille mahdollisuuden osallistua työelämään tai opiskeluun. Legitimoivassa diskurssissa päivähoidon kuvaksi muotoutuu kaikille alle kouluikäisille tarjottava julkinen varhaiskasvatus. Legitimoivassa diskurssissa päivähoidon kokonaisuus rakentuu hoidollisesta, kasvatuksellisesta ja opetuksellisesta kokonaisuudesta. Tästä näkökulmasta päivähoito-

oikeutta ei voi käyttää väärin, vaan se on hyvinvointivaltioon sidottu lapsen oikeus. Politisoiva diskurssi sijoittaa päivähoito-oikeuden osaksi hyvinvointiyhteiskunnan palveluja. Nämä palvelut maksavat, ja siksi niiden tarpeellinen ja tarpeeton käyttö on selvitettävä. Subjektiviivisen päivähoito-oikeuden käytöstä tehdyn selvityksen jälkeen on päätettävä, mitä yhteiskunnalla on varaa maksaa.

Päädiskurssit sisältävät eri osa-alueita, jotka tukevat ja täydentävät tätä diskurssia. Merkitykset ovat toisiaan tukevia tai rinnakkaisia. Toisten diskurssien tekstit sisältävät samalla toista diskurssia. Kun tutkimuksessa keskustellaan vanhemmuudesta, keskustellaan samalla kotikasvatuksesta ja/tai julkisesta päivähoitosta. Palapeli diskursseista rakentuu sisäkkäisistä ja rinnakkaisista diskursseista sekä pienistä erottelevista kategorioinneista.

7.5.1 Moralisoiva diskurssi: vastuuttomat vanhemmat

Moralisoivan diskurssin mukaan päivähoito on rakennettu tukemaan vanhempien työssäkäyntiä tai opiskelua. Subjektiviivisestä päivähoito-oikeudesta säädetty laki seuraa samaa linjausta, ja siksi päivähoitopalvelun käyttö on perusteltua vain yhteiskunnalle merkityksellisillä syillä. Yhteiskunnallisesti merkityksellisiksi syiksi luokitellaan *työssäkäynti, opiskelu, sairaus tai tilapäinen sosiaalinen pakottava tarve*. Yhteiskunnallisesti merkittäväksi rakentuu käsite, että lapsi nähdään tulevaisuuden investointina, tulevaisuuden veronmaksajana. Päivähoito on tarpeellista, jos lapsen turvallisuus, kehitys tai muu erityinen pakottava tarve (esim. maahanmuuttajaperheet) vaatii lapsen sijoittumista päivähoitoon. Varhaiskasvatuksen tarjoaminen alle kouluikäisille ei ole ollut lähtöajatuksena koko päivähoitotoiminnan kehittymiselle, vaan lähtökohtana on ollut kansantalous. Päivähoidon on oltava taloudellisesti tuottavaa, että sitä kannattaa ylläpitää julkisin varoin.

...Järjestelmän lähtökohtana ei aikoinaan ollut yhteiskunnan halu tarjota varhaiskasvatusta kaikille alle kouluikäiselle, vaan halu edistää työvoimareservien käyttöönottoa. Silloin se tarkoitti mahdollisuuksien luomista naisten joukkomittaiselle osallistumiselle työelämään. 1960-luvun poliitikot oivalsivat joitakuita nykykollegoitaan paremmin hyvinvointipolitiikan ja talouskasvun sidoksen. Rekrytoimalla naisia palkkatyöhön pystyttiin edistämään talouskasvua, joka puolestaan antoi yhteiskunnalle mahdollisuuden hoitaa uusia palvelutehtäviä. Päivähoitopaikasta tuli subjektiivinen oikeus vasta 1996. Silloin takana oli monivuotinen vaikea lama, jonka aiheuttamana joukkotyöttömyys oli omiaan hämärtämään ihmisten käsitystä päivähoitotoiminnan alkuperäisestä tarkoituksesta kummankin vanhemman työssäkäynnin sallivana palveluna. (IS 10.9.2004,6.)

Yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä tuli siis yksi lähtökohta, johon tekstien moralisoiva diskurssi tukeutuu. Moralisoiva on yhteiskunnalliselta sävyltään lähellä politisoivaa dis-

kurssia. Moralisovassa diskurssissa puhutaan päivähoidon tarkoituksesta ja sen käytöstä. Siinä mietitään päivähoitolain ja sen hengen välistä harmaata aluetta, jota poliitikot eivät lakia säättäessään huomioineet. Politisoivaan diskurssiin ero näkyy lähinnä nimeämiskäytännöissä ja ongelman ratkaisussa.

Kun tehdään lapsia, on ensi sijassa vanhempien tehtävä ottaa heistä vastuu ja opastaa heitä elämään. Jos vanhemmat eivät työn, opiskelun, sairauden tai muun syyn takia pysty, yhteiskunta tarjoaa avuksi oman verkkonsa” Karhu sanoi eilen Uutispäivä Demarissa. Siihen ei ole paljon lisättävää. Päivähoitolain kirjain on eri asia kuin lain henki. Karhun mielestä lain henki ei toteudu sellaisissa tapauksissa, joissa toinen vanhemmista on kotona ja vie lapsensa kokopäivähoitoon. (IS 10.9.2004, 6.)

Ne vanhemmat tai vanhempi, joka käyttää päivähoitopalveluja muutoin kuin *työn, opiskelun, sairauden tai sosiaalisen syyn* takia, nimetään moralisoivan diskurssin teksteissä *vastuuttomiksi vanhemmiksi*. Moralisovassa diskurssissa vanhemmat ovat *vastuuttomia: itsekäitä, rintamakarkureita, laiskoja, päivähoito-oikeutta väärin käyttäviä äitejä ja/tai isiä*. Vanhemmat käyttävät päivähoito-oikeuttaan: *vältelläkseen kasvatusvastuuta, päästäkseen nauttimaan vapaa-ajastaan ilman lapsia, lomaillakseen itse, mukavuuden halustaan tai mahdollisesti he haluavat vain viedä vanhemman lapsen vauvan tieltä hoitoon, pois kodin arjesta*. Päivähoitoon viemistä kuvataan *lapsen parkkeeraamiseksi päiväkotiin, vastuun sysäämiseksi muualle, lapsen pukkaamiseksi yhteiskunnan huomaan*. Teksteissä kuvataan vanhempien haluavan *nauttia yhteiskunnan oikeuksista ja vältellä yhteiskunnan velvollisuuksia*.

...Suurin osa vanhemmista ymmärtää, että heidän lapsensa ovat pieninä vain heidän vastuullaan, mutta osalle on jäänyt kyltymätön tarve saada aina myös itselleen kaikki se nautinto ja vapaus, mikä heillä oli ennen lapsen saantia. Vanhemmuuden tuoma aikuisuus ei ole trendikästä. Pullan tuoksu ja pyörän korjaaminen kotona on outo ajatus, kun taas on luonnollista, että käydään kolme kertaa viikossa töiden jälkeen pari tuntia kuntosalilla ja tiedetään, mikä on ajankohtaista A-talkissa... (KAL 20.9.2004, 24).

... Mutta jollain tavalla päivähoitolakia pitäisi muuttaa, jotta äideillä ei olisi täysin vapaata oikeutta laittaa lapsensa hoitoon ollessaan itse kotona. Sailaksen mukaan äideillä on monia syitä laittaa vanhemmat lapsensa hoitoon. ”Jotkut ehkä haluavat tarjota lapsille enemmän virikkeitä, mutta hyvin moni ei vain viitsi hoitaa itse lapsiaan...” Hyvinvointivaltio ei toimi, jos ihmisillä on vain oikeuksia... (IS 20.8.2004, 12.)

Moralisoivassa diskurssissa vastuullinen vanhempi on hän, joka hoitaa lastaan kotona. Vastuulliset vanhemmat eivät käytä yhteiskunnan varoja lastenhoitoon, jos itse ovat kotona. Kotona olevat vanhemmat ymmärtävät käyttää lapsiperheille järjestettyjä vaihtoehtoisia tukiverkkoja: kerhoja, leikkitoimintaa jne. Vastuulliset vanhemmat eivät vie lasta päivähoitoon, vaikka lapsella olisi erityistarpeita – he järjestävät erityistuen toisin. Kotikasvatusta puolletaan lapsen edun mukaisena hoito- ja kasvupaikkana.

...Miksi pienten lasten hoito kotona on paras vaihtoehto? Kukaan muu ihminen maan päällä ei rakasta lasta enemmän kuin lapsen omat vanhemmat. He ovat lapsensa parhaita hoitajia. Joskus oman isän tai äidin mahdollisuudet hoitaa lastaan voivat olla musertavien taakkojen vuoksi piilossa. Lapset eivät ensisijaisesti tarvitse kasvatustieteellisesti suunniteltuja virikkeellisiä päivätoimintoja, vaan turvallista arkea oman vanhempansa suojissa. Ei ole myöskään haittaa, että lapset ”joutuvat” itse keksimään tekemistä/leikkejä. Kolmen pienen pojan isänä olen huomannut, että pienet lapset (alle 3-vuotiaat) eivät kaipaa ikäistään seuraa, koska eivät vielä osaa leikkiä keskenään.

Omasta lapsuudesta eivät päällimmäisenä tule mieleen ”tempuradat” kotona tai muualla, vaan oman vanhemman tai perheen kanssa vietetyt arkiset hetket. Todellakin, muuttumaton arvo. ”Mikään onnistuminen kodin ulkopuolella ei voi korvata epäonnistumista kotona” on totta tänäkin päivänä. (KAL 3.9.2004, 34.)

Kotikasvatuksessa korostetaan lapsen hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemistä, kotia kuvataan lapsen *itsetunnon ensisijaiseksi kasvupaikaksi*. Kotihoito representoituu *rauhalliseksi, siellä oppii vanhempien kanssa arjen askareita*. Useassa tekstissä korostetaan arjen yhdessä-oloa. Koti koetaan päivähoitoa hiljaisemmaksi ja yksilöä huomioivammaksi kasvupaikaksi.

...Siis joka kymmenes päiväkodissa päiväänsä viettävä lapsi voisi olla vanhempansa tai jopa molempien vanhempiensa kanssa kotona sen sijaan, että hänet viedään päiväksi suureen, häli-sevään lapsijoukkoon, jossa ei välttämättä voida taata edes perusturvallisuutta. (HS 1.9.2004, A5.)

Moralisoivassa diskurssissa kotikasvatuksen edut tuodaan esiin provosoivasti. Teksteissä on rakennettavissa vastakohtia käyttämällä kuva kotikasvatuksesta. Teksteissä puhutaan, ettei päivähoitossa ole *edes pylyyn pyyhkimisrauhaa*, että *hoitajat vaihtuvat usein*. Kirjoitetaan, että lapsen on pakko mennä päivähoitoon, mikä on selkeästi negatiivinen ilmaisu päivähoitopalveluista. Moralisoivassa diskurssissa (kuten koko aineistossa) mielipidekirjoitukset ovat jyrkempiä kuin uutistekstit. Silti uutistekstin arvolatausta voi ajoittain luonnehtia moralisoivaksi. Uutisissa pohditaan, onko päivähoito jäänyt perheiden vallitsevaksi käytännöksi ja pitäisikö vanhempia tukea valitsemaan päivähoiton tilalta kotihoito.

...Ropposen (Päiväkodin johtaja) mukaan päivähoiton ammattilaiset ovat miettineet subjektiivisen päivähoitopäätöksen syytä. ”Eikö vanhempiin kasvattajina luoteta? Vai oliko tarkoituskin, että päiväkodit kasvattavat kansalaiset?” hän kysyy. (HS 30.8.2004, A6).

...Häntä (päiväkodin johtaja) vaivaa kuitenkin, että päiväkoti on jäänyt vallitsevaksi käytännöksi. Häkkinen haluaa valaa vanhempiin takaisin uskon, että kotihoito on lapselle parasta. Tämän uskon palauttaminen on enemmän kuin taloudellinen kysymys. (TS 6.9.2004, 5.)

Moralisoivassa diskurssissa, päivähoito-oikeudesta käytävän keskustelun perusteella, ratkaisuksi jää subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen. Diskurssissa piiryy kuva *hyvistä äideistä ja perheistä, jotka hoitavat lapsensa kotona*; perheistä ja vanhemmista, *jotka eivät tuhlaa yhteiskunnan varoja omaa mukavuudenhaluaan*. Kotona olevat vanhemmat, jotka

tuhlaavat päivähoitopalveluja, kategorisoidaan vastuuttomiksi vanhemmiksi. Moralisoivaa diskurssia käydään hyvän ja huonon vanhemmuuden pohtimisen välillä sekä kasvatusfilosofian välillä. Lopputulokseksi halutaan *subjektiivisen päivähoito-oikeuden lakkauttaminen ja säästyvien rahojen suuntaaminen kotivanhemmille*.

...Jos nykyisestä systeemistä luovuttaisiin, voitaisiin vapautuvat varat kohdistaa mieluummin vaikkapa koululaisten iltapäiväkerhotoimintaan, joka lakimuutoksesta huolimatta kärsii monilla paikkakunnilla rahapulasta...(HS 1.9.2004, A5.)

Moralisoivaa diskurssia käytiin sanomalehtitekstien kaikissa genreissä. Moralisoiva sävy on löydettävissä heti subjektiivisen päivähoito-oikeus -keskustelun aloittavasta uutisesta. Diskurssi kertoo yhteiskunnan arvojen olevan ristipaineessa, siinä kotikasvatus ja päivähoito asettuvat vastakkain. Moralisoivassa diskurssissa lapsen asema on mykkä objekti: lasta *hoitetaan ja pakotetaan hoitoon*. Moralisoiva diskurssi keskittyy lähinnä perheeseen ja yksilönäkökulmaan, sitä kautta se erottuu politisoivasta ja legitimoivasta diskurssista.

7.5.2 Legitimoiva diskurssi: yhteiskunta muuttuu

Legitimoivassa diskurssissa rakentuu kuva muuttuvasta yhteiskunnasta, jossa rakenteet ja arvot ovat liikkuvassa tilassa. Diskurssissa asetetaan kotihoito ja päivähoito lasten hoitoratkaisuna rinnakkain. Legitimoiva diskurssi ei päädy ratkaisussaan subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamiseen tai säilyttämiseen, vaan siinä arvioidaan lasten hoitoratkaisuja sekä yhteiskunnalliselta että perheen kannalta. Legitimoivassa diskurssissa vanhempien nimeämiin tai kategorioimisiin *vastuuttomaksi* suhtaudutaan kritisoiden. Keskustelussa tuodaan esille, että syyllistäminen ei vie keskustelua eteenpäin. Käytävässä keskustelussa on huomioitava perhe osana yhteiskuntaa ja sen muuttuvaa kulttuuria.

Parhaillaan vellovassa keskustelussa kaikkien alle kouluikäisten lasten oikeudesta päivähoitoon on vaarana, että perheet ja tilanteet leimataan samanlaisiksi. Päivittäisen kokopäivähoiton sijasta monet lapset ovat päiväkodissa vain parina päivänä viikossa tai muutaman tunnin päivässä.

Tamperelaisen Härmälän päiväkodin johtajan Sirpa Mäkelän mielestä vanhempia ei pitäisi syyllistää, vaikka lapsi olisikin kunnallisessa päivähoitossa, kun äiti hoitaa kotona vauvaa. ”Monelle lapselle on erittäin paljon hyötyä päiväkodissa olemisesta, kun äiti hoitaa kotona vauvaa.” Samaa mieltä on Mannerheimin lastensuojeluliiton puheenjohtaja, lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen, joka säilyttäisi kaikilla lapsilla oikeuden osa-aikaiseen hoitoon. ”Myös lapsi tarvitsee kavereita kuten aikuinen. Lapsen kypsymiselle on lisäksi tärkeää, että hän viettää aikaa muidenkin aikuisten kanssa kuin vain vanhempien.”..(AL 5.9.2004, 5.)

Legitimoivaa diskurssia käyvät enimmäkseen tieteen toimijat ja vanhemmat. Jos vastaavasti sanomalehti uutisissa esiintyy samanaikaisesti joku viranhaltija tai poliitikko, hän mukailee tieteen toimijoiden näkemystä. Tieteen toimijat pääsevät esittämään puheenvuorojaan enimmäkseen yleisöosastolla. Ne toimittajat, jotka aineistossa käyvät legitimoivaa diskurssia, esittävät mielipiteitään yksittäisissä kolumneissa tai pakinoissa sekä pääkirjoituksissa. Legitimoivassa diskurssissa ei nimetä vanhemmuutta tai päivähoidon käyttäjiä niin kuin politisoivassa tai moralisoivassa. Nimeämiskäytäntöä enemmän esiintyy keskustelua siitä, miten tässä yhteiskunnassa hoitojärjestelyjä ratkaistaan *perheen tilanteen mukaan tai lapsen edun mukaan*. Vanhempien nimeämisiin suhtaudutaan legitimoivassa diskurssissa karrikoiden tai nimeämiset tehdään naurunalaisiksi.

...Nyt käytävässä keskustelussa hyvän vanhemman tunnistaa uhrautuvaisuudesta, jolla hän hoitaa lastansa yleensä kotona, kestää mukisematta lapsen kasvatukseen kuuluvat ”vaikeat vaiheet”, ohjaa lastansa sosiaalisiin kontakteihin eikä vie lastansa vieraiden hoidettavaksi. Huonot vanhemmat ovat hyvän vanhemman vastakohtia, kehtaavat valittaa kasvatukseen liittyvistä ongelmista, elävät tynnyrissä niin, ettei lapsi saa riittävästi sosiaalisia kontakteja ja vievät sitten lapsensa vieraiden hoidettavaksi, samalla itse kotona ”lomaillen”
 ...Itse tulkitsen arvostelijoiden viestin rivien välistä seuraavaksi: subjektiivinen päivähoito-oikeus voidaan lakkauttaa ja siitä koituvat säästöt kohdentaa hyvien (koti)vanhempien tueksi. Tämäkö olisi sitten oikeudenmukaista (KAR 7.9.2004, 2.)

Legitimoivassa diskurssissa päivähoito asetetaan yhdeksi lapsen hoitoratkaisuksi. Tarkoituksena on, että perhe pystyy valitsemaan sille sopivimman hoitoratkaisun. Tieteen toimijat rakentavat päivähoito-oikeudesta kuvaa lapsen subjektiivisena oikeutena varhaiskasvatukseen, ja siksi suurimmaksi osaksi tieteen toimijat eivät ole valmiita päivähoito-oikeuden rajoittamiseen. Kirjoituksissa pohditaan, milloin voitaisiin ajatella päivähoidon asemointia lapsen näkökannalta, lapsi subjektina.

Miksi ei siis puhuttaisi päivähoidosta lasten hyvinvointipalveluna? Päivähoidon merkitystä lapselle itselleen sivutaan useissa viime viikkojen mielipide kirjoituksissa. Mutta miksi sitä ei pohdita kunnolla vai onko julkisen sosiaaliturvan ja -palveluiden mieltäminen lasten oikeutena mahdotonta? (HS 14.9.2004, A5.)

Legitimoivassa diskurssissa muotoutuu käsitys, että julkisessa päivähoidossa painottuu hoidollinen tehtävä. Hoidollisen tehtävän painottumisen arvellaan syyksi siihen, että varhaiskasvatus kehittyi hitaasti sekä tieteenä että osana päivähoitoa. Teksteissä puhutaan *pedagogiikan pelosta, päivähoidon yksipuolisesta näkemisestä*. Teksteissä arvioidaan, *että päivähoito-oikeutta ollaan rajoittamassa siksi, koska päivähoito ymmärretään vain lasten säilytyspaikkana silloin, kun vanhemmat ovat työssä tai opiskelemassa*.

...Ministeriössä (Sosiaali- ja terveysministeriö) katsotaan suomalaista päivähoitojärjestelmää työn ja perheen yhteensovittamisen näkökulmasta. Se on ennen kaikkea lapsiperheiden palvelu. ” Jos ajattelee, että päivähoito on keskeinen osa lapsen kasvun tukijärjestelmää, varhaiskasvatusta, niin olisi hieman hämmäntävää, että sitä rajattaisiin jotenkin vanhempien yhteiskunnallisen tilanteen mukaan, Ilmonen jatkaa... (KS 21.8.2004, 9.)

Legitimoivassa diskurssissa pohditaan enemmän hoidon järjestämistä lapsen ja hänen perheensä kannalta, niin että löytyisi paras hoitojärjestely nyky-yhteiskunnassa. Legitimoiva diskurssi on lähellä politisoivaa diskurssia, sillä molemmissa puhutaan hyvinvoinnista. Politisoivassa diskurssissa päivähoito-oikeudesta keskustelevat enemmän yhteiskunnan lainsäätäjät ja poliitikot, päivähoito asetetaan osaksi hyvinvointiyhteiskuntaa ja sen kustannuksia. Legitimoivassa diskurssissa keskustelevat enimmäkseen tieteen, ammattiliiton, kolmannen sektorin edustajat ja osa vanhemmista. Hyvinvointi-keskustelua käydään legitimoivassa diskurssissa perheen kannalta.

Teksteistä voidaan huomata, miten hoitojärjestelyt ovat yksipuolistuneet 1990-luvulla. Nykyisin rakennetaan kuvaa päivähoitopainotteisesta yhteiskunnasta. Legitimoivassa diskurssissa tulee esille yhteiskunnan muuttuminen sekä muutoksena kodin lähiympäristössä että muutoksena hoitopalveluissa. Lähiympäristöjä kuvataan arkipäivinä tyhjiksi, koska *alle kouluikäiset lapset ovat suurimmaksi osaksi päivähoidossa*. Puhutaan, miten hoitojärjestelyistä huolehtiminen – edes tilapäisen hoidon järjestäminen – *on vaikeaa nyky-yhteiskunnassa*. Asetetaan kysymys, *onko perheillä oikeasti mahdollisuus valita kotihoidon ja/tai päivähoidon väliltä*.

...Perheen mahdollisuus valita lapsensa hoito on kaventunut selvästi 1990-luvun alusta. Lapsiperheiden palveluja karsittiin lamavuosina, eikä niitä ole juuri käynnistetty uudelleen. Subjektiviivisen päivähoito-oikeuden myötä keskityttiin kokopäivähoitoon. Se toi esiin myös piilo-kysyntää, arvioi Helsingin päivähoiton johtaja Satu Järvenkallas... (HS 12.9.2004, A6.)

Legitimoivan diskurssin mukaan vanhemmat haluavat ratkaista päivähoidon lapselle *parhaalla mahdollisella tavalla*. He eivät valitse päivähoitoa *mukavuuden halusta tai laiskuuttaan* tai ota vastaan kotihoidontukea *rahanahneuttaan*. Puhutaan *kokonaisvaltaisesta perheen tilanteesta: sosiaalisista, taloudellisista ja inhimillisistä tekijöistä*, jotka ovat yhteydessä hoitomuodon valintaan. Päivähoidon tarve on kasvanut, koska *kotihoidontuen reaaliarvo on pienentynyt, kunnallisten kodinhoitajien työtä on suunnattu lapsiperheiden tilapäisavusta vanhuspuolelle ja kerhoja sekä ohjattuja leikkipuistoja on vähennetty*. Legitimoivassa diskurssissa päivähoito koetaan raskaaksi hoitojärjestelyksi, jos se osoittautuu arjen ainoaksi vaihtoehdoksi.

...Markkasen mukaan kunnassa on pyritty näiden ns. isompien lasten määrän minimoimiseen, koska päivähoitopaikoista on pulaa. Jotkut haluavat Markkasen mukaan siitä huolimatta tuoda lapsensa päivähoitoon. Osa valitsee kerhopaikan varsinaisen päivähoidon sijaan. Päivähoidon ohjaaja Merja Adenius-Jokivuori Jyväskylästä kertoo, että kaupunki pyrkii tarjoamaan vaihtoehdoksi kerhopaikkoja niille, joilla ei katsota olevan varsinaista hoidon tarvetta eli lähinnä kotona muita lasta hoitaville. Adenius-Jokivuori on sitä mieltä, että näihin kerhopaikkoihin pitäisi satsata enemmän. Näin vapautuisi kalliimpia kokopäiväisiä hoitopaikkoja...(KS 17.8.2004, 3.)

Päivähoidon vahvuudeksi legitimoivassa diskurssissa muotoutuu hoivan, opetuksen ja kasvatuksen nivoutuminen yhteen. Koetaan, että päivähoito on lapsen etu. Lapsi voi päivähoitossa *leikkiä ikäistensä kavereiden kanssa, hän voi oppia sosiaalisia suhteita ja muodostaa turvaverkon, jossa on lapsia ja muita aikuisia kuin vanhemmat*. Lapsille tarjotaan päivähoitossa *virikkeellistä toimintaa ja heille järjestetään retkiä*. Lapsi *totuttelee päivähoitossa erilaisiin ruokiin ja saa tarvittavan levon*.

...Hän (Lastentarhanopettajaliiton puheenjohtaja Oleander) korostaa, että koti on lapsen keskeisin kasvuympäristö, mutta sen rinnalla voi olla myös muita tärkeitä paikkoja. ”Perheet ovat nykyään todella yksin. Lapselle on rikkaus, että hän voi löytää pienet vertaisensa, leikkiä ja toimia hänelle tärkeiden asioiden kanssa. Myös Eeva-Leena Onnismaan mielestä keskustelussa unohdetaan kysyä, mikä on lapsen oikeus säännölliseen päivähoitoon ja viriketöimintaan...(SK 5.9.2004, 10.)

Legitimoivassa diskurssissa kotikasvatusta ja päivähoitoa ei aseteta vastakkain, vaan diskurssissa tuodaan esille erilaisia vaihtoehtoja. Yhtenäinen kuva diskurssissa muotoutuu ajatuksesta, että subjektiivista päivähoito-oikeutta ei tulisi purkaa, vaan sitä pitäisi kehittää vastaamaan yhteiskunnan perheille ja yksilölle, lapselle ja aikuiselle, asettamia vaatimuksia.

Tamminen korostaa joustavuutta sekä asioiden katsomista lapsen silmin ja lapsen edun mukaisesti. Joku lapsi voi kokea, että hänet suljetaan pois uuden perheenjäsenen tuomasta muutoksesta, jos hänet viedään päiväkotiin. Toisaalta joillekin perheille sopii, että kaikki lapset ovat kotona, vaikka se olisikin vanhemmille välillä raskasta. ”...Tammisen mukaan on mahdollonta yleistää, mikä on lapselle parasta, koska lapset, perheet ja tilanteet ovat erilaisia. Hän romuttaisi koko jaottelun osa-aika- ja kokopäivähoitoon. Hän vakuuttaa, että joustaminen peruspalveluissa tulee halvemmaksi kuin häiriöiden korjaaminen kalliisti lastensuojelun toimin...(AL 5.9.2004, A5.)

Legitimoiva diskurssi etenee teksteissä niin, ettei siinä moralisoivan diskurssin tapaan tuoda päivähoitovahvuuksia esille esittäen kotikasvatuksen heikkouksia tai toisin päin. Legitimoiva diskurssi puhuu perheestä yhtenä instituutiona ja asettaa lapsen toimijan osaan. Vaikka lapsi ei esiinny aktiivisena toimijana teksteissä, hänen asemaansa yhteiskunnassa yksilönä halutaan tuoda esille. Legitimoivassa diskurssissa keskustelu vain sivuaa päivähoitokustannuksia, kustannuksista keskustellaan enemmän politisoivassa diskurssissa.

7.5.3 Politisoiva diskurssi: päivähoito hyvinvointiyhteiskunnassa

Politisoivassa diskurssissa subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta rakennetaan kuva osana yhteiskunnan hyvinvointipalvelua. Subjektiivinen päivähoito on valtion hyvinvoinnin tarjoamista perheille ja lapsille. Perhe rakentuu diskurssissa yhteiskunnan instituutioksi, yhteiskunnan perusyksiköksi, jossa yksilö vaikuttaa. Poliittiset päätökset ohjailevat yksilön toimintaa. Päivähoito-oikeuden käyttö kuuluu diskurssissa yksilön valintoihin.

...”Hyvinvointiyhteiskunnan perusajatus on antaa kaikille mahdollisuus hyvään elämään henkilön lähtökohdista riippumatta. Kun yhteiskunta antaa koulutusta, terveys- ja sosiaalipalveluja sekä tulonsiirtoja, se myös edellyttää yksilöltä osallistumista yhteisen kakun kasvattamiseen. Useimpien kohdalla tämä tarkoittaa opiskelua ja työtä”, Kohtaamisten sosiaalikonferenssissa Imatralla keskiviikkona puhunut Mönkäre (sosiaali- ja terveysministeri) sanoi...
 ”Kyse on lapsen oikeudesta hoitoon. Kaikella on kuitenkin rajansa”, Mönkäre sanoi omana kohtanaan.
 ”Terveen järjen käyttö on itsestään selvää valtaosalle vanhemmista. Jos joidenkin perheiden vaatimukset ylittävät kohtuullisuuden rajat, on jonkun uskallettava sanoa suoraan”, hän korosti...(HS 2.9.2004, A7.)

Edellinen lainaus on luettavissa useammasta tutkimuksen sanomalehdestä (esim. KAR., KS.). Siinä sosiaali- ja terveysministeri asemoi suomalaisen päivähoitopalvelun osaksi hyvinvointipalveluja. Ministeri tuo esille näkemyksen, jonka mukaan päivähoitopalveluja voi käyttää vain yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä. Politisoivassa diskurssissa, samoin kuin moralisoivassa diskurssissa, tukeudutaan tähän ajatukseen. Diskurssissa rakentuu epäily yhteiskunnan ja yksilön vastuun hämärtymisestä, kasvatuksen siirtymisestä kokonaan yhteiskunnalle.

...Kuten Raimo Sailas toteaa, niin tällainen ”palvelu” sekoittaa vanhempien käsitystä omasta vastuustaan sekä hämärtää yksilön ja yhteiskunnan välistä vastuuta. Tässä on mielestäni tultu jo hyväntekeväisyyden ääri rajoille...(HS 1.9.2004, A5.)

Politisoivassa diskurssissa päivähoidon käyttö katsotaan sallituksi vain yhteiskunnallisesti merkittävistä syistä. Se tulee esille sekä sisällönkuvauksessa että nimeämiskäytännöissä, joissa kuvataan päivähoitoa hyvinvointiyhteiskunnan palveluna tai vanhempia palvelun käyttäjinä. Jos vanhemmat käyttävät päivähoitopalveluja muutoin kuin työn, opiskelun, sosiaalisen tai terveydellisen syyn takia, vanhempia kuvataan *yhteiskunnan vapaamatkustajina, työtä vieroksuvina, yhteiskunnan hyväksikäyttäjinä*. Saman kehyksen sisällä subjektiivista päivähoito-oikeutta nimetään *hyväntekeväisyyden ääripääksi, leveäperäiseksi rahankäytöksi tai avokätiseksi rahankäytöksi*. Tuodaan esille, miten *yhteiskunta kantaa hopeatarjottimella vanhemmille luvan laistaa tärkeimmästä velvollisuudestaan*.

Kun tehdään lapsia, on ensi sijassa vanhempien tehtävä ottaa heistä vastuu ja opastaa heitä elämään. Jos vanhemmat eivät työn, opiskelun, sairauden tai muun syyn takia pysty, yhteiskunta tarjoaa avuksi oman verkkonsa” Karhu sanoi eilen Uutispäivä Demarissa. Siihen ei ole paljon lisättävää. Päivähoitolain kirjain on eri asia kuin lain henki. Karhun mielestä lain henki ei toteudu sellaisissa tapauksissa, joissa toinen vanhemmista on kotona ja vie lapsensa kokopäivähoitoon. (IS 10.9.2004, 6.)

Politisovassa diskurssissa puhutaan subjektiivisen päivähoito-oikeuden kustannuksista enemmän kuin kasvatusvastuun siirtämisestä. Diskurssista erottuu selkeästi päivähoiton taloudellinen puoli. Diskurssi sisältää arvioita päivähoiton kokonaiskustannuksista ja siitä, miten suuret ovat ne kustannukset, jotka koituvat yhteiskunnalle päivähoito-oikeuden yhteiskunnallisesti tarpeettomasta käytöstä. Politisoivassa diskurssissa käytetään käsitettä *kustannus*, ei investointi. Kustannusten kanssa tuodaan kiinteästi esille se, että päivähoito-oikeus on yhteiskunnan arvovalinta. Puhutaan *politiikasta ja arvovalinnoista, vähemmän tärkeän karsimisesta, jotta tärkeämmän voi säilyttää*. Vähemmän tärkeäksi esitetään päivähoito-oikeuden käyttö, kun jompikumpi tai molemmat vanhemmista ovat kotona.

Kyse on myös rahasta. Ministerin (Hyssälä, peruspalveluministeri) mukaan pelivaraa tarvitaan, kun lähiaikoina ratkotaan kysymykset päivähoitoryhmien suuruudesta ja erityistä hoitoa tarvitsevien lasten palveluista.

Ministeri Hyssälä huomauttaa, että joissakin tapauksissa subjektiivinen päivähoito-oikeus johtaa päällekkäisiin tukimuotoihin.

Näin on ainakin silloin, kun äiti saa vauvan hoidosta äitiyspäivärahaa ja toinen lapsi on yhteiskunnan tukemassa päivähoitossa...(KAR 1.9.2004, 9.)

Politisoiava diskurssi tiivistyy keskusteluksi yksilön vastuusta hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämiseksi kustannusten ja säästöjen kautta. Kirjoituksissa pohditaan, kuinka paljon päivähoito-oikeuden rajoittaminen toisi yhteiskunnalle säästöjä, ja mihin nämä koituvat säästöt voi kohdentaa. Toisaalta koituvia säästöjä vähätellään ja toisaalta säästöt tuodaan diskurssissa esiin yhteiskunnallisesti merkittävänä. Yhteistä pohdinnoille on, ettei politisoivan diskurssin alkupuolella ollut täysin selkeää kuvaa, onko päivähoito-oikeudesta koituva säästö yhteiskunnallisesti merkittävä, ja mikä on lopullinen säästö.

...Valtiovarainministeriössä ei ole tuoreita laskelmia siitä, kuinka paljon päivähoito-oikeuden rajaamisella säästettäisiin. Viime viikkoina julkisuudessa on kuitenkin tuotu esiin suuntaa antavia laskelmia siitä, kuinka paljon eri kunnissa on päivähoitossa sellaisia lapsia, joiden nuorempaa sisarusta hoidetaan kotona. Oleander tyrmää tällaiset luvut. Hänen mielestään päivähoito-oikeuden rajaaminen ei tuo näkyviä säästöjä. ”Sosiaali- ja terveysministeriössä on muutaman kerran tehty aiheesta laskelmia ja lopputulema on aina ollut sama. Tämä on marginaalikysymys julkistalouden kannalta. Kysymys on muutamista prosenteista, Oleander sanoo...(SK 5.9.2004, 10.)

Säästöistä ja kustannuksista puhuessa käytetään kuvaavia sanontoja. Kun niitä halutaan vähätellä, puhutaan *muutamista prosenteista, marginaalikysymyksestä, liioittelusta*. Kun

säästöistä halutaan tehdä yhteiskunnallisesti merkittäviä, puhutaan *10 %:n päivähoitokustannuksista, 100–200 miljoonasta eurosta*. Kustannusten kautta pohditaan hyvinvointiyhteiskunnan rajoja ja sitä, mitä palveluja yhteiskunnan olisi tarjottava kansalaisilleen ja mitä palveluja painotetaan.

Päivähoidossa pyritään jo nyt neuvottelemaan perheen ja kunnan kannalta paras mahdollinen vaihtoehto. näin linjataan sosiaali- ja terveysministeriöstä vastauksena pitkin viikkoa käytyyn päivähoito-oikeuden rajaamiskeskusteluun.

– Kunta pyrkii aina neuvottelemaan, että mikä on järkevää. Onko se kokopäivähoito, osapäivähoito vai mikä se on, sanoo neuvotteleva virkamies Kari Ilmonen sosiaali- ja terveysministeriöstä. (KS 21.8.2004, 9.)

Politisovassa diskurssissa kunnan viranhaltijat esittäytyvät harkitsevina toimijoina. Heidän kerrotaan jo harkitsevan yksittäisen perheen osalta subjektiivisen päivähoito-oikeuden tarvetta: he käyttävät jo tarveharkintaista päivähoitoa. Vanhemmat *voivat vaatia päivähoitopaikkaa* (KS 17.8.2004, 4), mutta kunnan viranhaltijat neuvottelevat vanhempien kanssa parhaasta mahdollisesta vaihtoehdosta. Poliitikot toimijoina ovat myös aktiivisia, he tekevät päivähoiton käytön kartoittamista. Helsingin sanomissa uutisoidaan sosiaali- ja terveysministeriön kokoamasta työryhmästä, jonka tarkoituksena on selvittää valtakunnallisesti (20 paikkakunnalta) päivähoiton käyttöaste. Selvitys koskee myös sitä, onko päivähoitossa olevan lapsen vanhemmat tai toinen vanhemmista kotona.

Lasten päivähoitotilannetta selvitetään parhaillaan yhteistyössä Kuntaliiton kanssa. Peruspalveluministeri Liisa Hyssälä (kesk.) mukaan selvitystyö aloitettiin sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta.

...Mukana selvityksessä on yli 20 kaupunkia ja kuntaa. Hyssälä perustelee selvitystyötä sillä, että nyt käytävään keskusteluun päivähoiton subjektiivisesta oikeudesta tarvitaan tutkittua fakta-tietoa. Näin vältetään se, ettei keskustelua käydä pelkästään tunneargumenttien tai talousnäkökohtien pohjalta...(KS 13.9.2004, 3).

Politisovassa diskurssissa mietitään myös vaihtoehtoja päivähoidolle. Puhutaan, että vaihtoehdot ovat kustannuksiltaan kevyempiä kuin kokopäivähoito. Perusajatuksena politisovassa diskurssissa on päivähoiton näkeminen lapsen hoitopaikkana, kun vanhemmat eivät voi yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä hoitaa lastaan. Kirjoitukset tuovat esille, että kaikki palvelut maksavat ja hyvinvoinnin säilyttämiseksi on palvelujen turhaa käyttöä rajoitettava. Politisovassa diskurssissa kuntien käyttämä harkinnanvarainen päivähoito nähdään sallittuna.

...Hyssälä ei olekaan valmis kajoamaan lasten subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen. Päivähoiton vaihtoehtoja olisi hänen mielestään kuitenkin räätälöitävä nykyistä enemmän perheiden tarpeiden mukaisiksi...(KS 13.10.2004, 14).

Politisoituva diskurssi rakentuu enimmäkseen uutisteksteistä ja pääkirjoituksista sekä omien toimittajien (ei vierailevien) kolumneista - toisin kuin legitimoiva diskurssi tai morali-soiva diskurssi. Politisoivan diskurssin toimijat pääsevät uutisiin määrittelemään tekstejä tai toimimaan aktiivisesti. Keskustelussa mykkinä toimijoina tai mykkinä objekteina esiintyvät perheet ja/tai lapset. Heidän toimintansa representoituu teksteistä sellaisena, mikä on aiheut-tanut poliittisen tarpeen keskustella subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta.

7.6 Päivähoito-oikeus moraalisenä paniikkina

Moraalisessa paniikissa kiteytyy päivähoiton tehtäväksi sosiaalipalvelullinen näkökulma. Päivähoitoa voi käyttää vain yhteiskunnallisesti merkittävistä syistä, jotka rakentuvat ajatuk-sesta, että lapsi on tulevaisuuden investointi. Sosiokulttuurin mukaan päivähoiton käyttö muusta syystä representoituu teksteissä moraalisesti ja/tai eettisesti arveluttavaksi. Subjektii-visen päivähoito-oikeuden tarpeellisen ja tarpeettoman käytön keskustelu kuuluu sosiokult-tuuristen piilosääntöjen alueelle, sillä laki subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta koskee kaik-kia alle kouluikäisiä lapsia. Vaikka politisoivassa diskurssissa keskusteluun nousee kustan-nukset ja säästöt, pohjimmainen kysymys on ”*moraalis-eettinen*”: keskustelu rakentuu mo-raaliseksi keskusteluksi lapsen kasvatustavasta.

Moraalisessa paniikissa jokin ja jotkut nähdään uhkaaviksi. Päivähoito-oikeuskeskustelussa uhkaaviksi kuvataan ne perheet, vanhemmat, jotka valitsevat päivähoi-don, vaikka toinen vanhemmista tai molemmat ovat kotona. Päivähoito-oikeutta käytetään kasvattamaan ja hoitamaan lasta, vaikka ajatuksena on ollut, että lapsen ensisijaisia kasvatta-jia, hoitajia ja huoltajia ovat vanhemmat (vrt. esim. Sosiaali- ja terveysministeriö 2002a). Vanhemmuus ei ole tekstien mukaan vain objektiivinen tila, vaan rakentuu suhteessa sosio-kulttuuriin. Vanhemmuus, lapsi ja perhe yksiköityvät yhteiskunnan järjestelmiin. Yhtenä per-heen tehtävänä on kasvattaa lapsia vastuullisiksi yhteiskunnan aikuisiksi.

Moraalisen paniikin uhkaava asiantila teksteissä on päivähoito-oikeus oikeutena, ei tar-peena. Päivähoito nähdään yhteiskunnallisesti palveluna, joka takaa hoitopaikan lapselle, kun vanhemmat ovat tavalla tai toisella merkityksellisesti estyneitä hoitamaan lastaan. Jos van-hemmat vievät lapsen hoitoon silloin, kun itse ovat muusta kuin yhteiskunnallisesti merkityk-sellisestä syystä kotona, päivähoiton tarkoitus muuttuu totutusta. Muutos aiheuttaa muutos-

vastarintaa ja moraalinen paniikki syntyy perheen tehtävien ja päivähoidon tehtävien muuntumisesta, niiden liikkeessä olevista merkityksistä.

...Hyssälä katsoo ylipäänsä, että vanhemmat ovat käsittäneet subjektiivisen päivähoito-oikeuden laajennuksen ”oikeudeksi, eikä tarpeeksi”.

Hyssälä sanoo suoraan, että jos vuonna 1996, kun päivähoito-oikeutta laajennettiin alle kouluikäisiin, olisi tiedetty lain seuraukset, sitä olisi tuskin säädetty. ”Silloin ei tietenkään ajateltu, että vanhemmat siitä huolimatta, että ovat kotona vauvan kanssa, vievät muut lapset hoitoon...(IS 31.8.2004. 10).

Sanomalehtiteksteistä representoituu yhteiskunnan arvomaailma, missä vanhemman - erityisesti äidin - ensisijainen vastuu on lapsen hoitaminen ja kasvattaminen. Toisenlainen käytös on vastoin tätä kulttuurisesti yleisesti hyväksyttyä sääntöä ja herättää vastarintaa. Syntyy tarve selittää ja kategorisoida toimijoita: hyvä-paha -vanhemmuus, vastuulliset ja vastuuttomat vanhemmat. Hyvät, vastuulliset vanhemmat hoitavat lapsensa kotona, eivät tuhlaa yhteiskunnan varoja käyttämällä päivähoito-oikeutta yhteiskunnallisesti merkityksettömistä syistä. Pahat, vastuuttomat vanhemmat hoidattavat lapsiaan päivähoitossa yhteiskunnallisesti merkityksettömistä syistä, ja he kuluttavat yhteiskunnan verorahoja turhaan.

...eräät vanhemmat ovat alkaneet lakiin vedoten kysellä kunnallista hoitoa lapsilleen myös viikonlopuksi, koska haluaisivat viettää vapaa-aikaa ilman lapsia. (mm. AL 31.8.2004, 6; IS 31.8.2004, 10.)

Moraalisen paniikin synnyn mukaan teksteistä löytyy vastuuttomuutta suurentelevia uutisia sekä mielipidekirjoituksia. Korostetaan vanhempien halua hoidattaa lapsiaan itsekäistä syistä, jotka eivät sovi sosiokulttuurisesti rakennettuun vanhemman kuvaan. Uutistekstit pystyvät rakentamaan agenda-aiheelle, johon reagoidaan. Vastuuttomuuden seurauksiksi ajatellaan *perheen sisäiset ristiriidat, lapsen suurempi mustasukkaisuus nuoremmasta sisaruksesta, tunne-elämän häiriöt*.

...pienien lasten hoitopaikka on kotona omien vanhempiensa hoivassa. Perustelen kantaani seuraavasti. Ihmisen mielihyvä-rakenteet muotoutuvat alle kolmivuotiaana. Mielihyvä-rakenteet kehittyvät varhaisessa vuorovaikutuksessa...jos jo alle 3-vuotiaana rakenteiden kehityksessä on syntynyt virheitä, on niitä hankala korjata jälkeinpäin. Puutteet 10–18 kuukauden ikäisen vauvan vuorovaikutuksessa voivat aiheuttaa myöhemmin paitsi päihdeongelmia myös autismia, maniaa, masennusta ja pelokkuustiloja. ”yhteiskunnallisesti tärkein sijoitus olisi alle kolmivuotiaiden hoitaminen kotona ja päiväkotien lakkauttaminen. Jos kovalevy on viallinen, ei softakaan toimi, vaikka nuorille rakennettaisiin millaisia päihdeputkia ja muita.”, korosta Juha Kempainen...Edellisestä näkökulmasta arvioituna pienten lasten kotihoito ja päiväkotien lakkauttaminen kannattaa. Lasten hoitaminen tulee tehdä kannattavaksi vanhempien näkökulmasta. (KAL 24.8.2004., 25).

Vastuuttomia vanhempia arvioitiin olevan 10 %. Luku perustuu Helsingin Sanomien tekemään, tutkimukseen päivähoiton käyttöasteesta. Luku on esitetty eri lehdissä seuraavasti: *joka kymmenes lapsi tai joka kymmenennen lapsen vanhemmat ovat kotona, kun lapsi on päivähoitossa tai tuhansilla päivähoitolapsilla isä tai äiti päivät kotona*. Sanomalehti antaa asiantilalle oman mittakaavansa ja vakavuusasteensa. Samalla vastuuttomuuden vakavuutta korostetaan aiheutuneilla kuluilla tai sillä keneltä rahat ovat pois, esimerkiksi *vanhuksilta, omaishoitajilta jne.*

Vanhemmuus ei ole tekstien mukaan vain arvonimike, joka saavutetaan opiskelulla tai muilla ansioilla. Vanhemmuus tulee lasten kautta ja arvottuu yhteiskunnassamme sen mukaan. Moralisoivasta ja politisoivasta diskurssista on luettavissa, että vanhemmuuden tärkein kohde on lapsi ja hänestä huolehtiminen. Agraarikulttuurissa oli päivänselvää, että lapsi hoidettiin kotona, mutta kaupungistuminen ja työelämän kehitys ovat johtaneet siihen, että lapset viettävät arkipäivänsä jossain muualla kuin kotona: päivähoitossa.

Yhteiskunnan muutokset herkistävät uhkan kokemista. Suomessa 1990-luvun suuret murrokset – lama, massatyöttömyys ja siihen liittyvä hyvinvointivaltion purkaminen – ovat muuttaneet ja nopeuttaneet yhteiskunnan pidempiaikaista jakautumista sekä sirpaleistumista taloudellisesti että sosiaalisesti. Muutokset ovat koskeneet myös perheen sisäisiä ja ulkoisia toimia, rakenteita ja puitteita. Perhe ja vanhemmuus ovat menettämässä osan itsestään selvyttään sukupuoliroolien, palkkatyön ja ammatti-identiteetin kanssa. (Jokinen & Saaristo 2002, 15–16.) Yhteiskunnan muutoksen vuoksi voimassa olleen tradition uhkakuvaksi on rakentunut lapsen toimiminen enemmän omien vertaisryhmäläisten kanssa ohjatussa yhteiskunnan. Lisäksi vanhemmuus on vaihtumassa kotona olevasta vanhemmasta toiminnan etsijäksi – vanhemmat etsivät lapsille toimintaa enemmän kodin ulkopuolelta kuin kotoa, perheen piiristä.

Moraalisen paniikin piirteitä on löydettävissä vielä subjektiivisen päivähoito-oikeuden viimeisestä uutisoinnista, vaikka uutisointi ei enää herättänyt runsasta keskustelua.

Kotona olevien vanhempien lapset kuormittavat sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton yhteisen selvityksen mukaan melko vähän kunnallista päivähoitoa. Vain joka kymmenennellä kokopäivähoitossa olevalla lapsella oli ainakin toinen vanhemmista kotona. Suurimmalla osalla näistä lapsista on selvityksen mukaan kuitenkin perusteltu syy olla kokopäivähoitossa. Julkisuudessa vahvimmin esiin nostetun ryhmän eli vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla olevien vanhempien lapsia kokopäivähoitossa oli vain alle kolme prosenttia kaikista lapsista...

...Hyssälän mukaan selvitys paljasti, että näitä lapsia oli kokopäivähoitossa jopa odotettua vähemmän. Osassa kuntia näitä lapsia ei ollut lainkaan ja enimmilläänkin heitä oli vain 4,5 % kunnan kaikista päivähoitolapsista. Nämäkin lapset olivat hoidossa keskimäärin vain 26 tuntia viikossa, mikä ylittää vain tunnilla kokopäivähoiton raja.

Kun kotona olevat vanhemmat hakevat lapselleen hoitopaikkaa, päivähoito väki pohtii yleensä vanhempien kanssa myös muita vaihtoehtoja ja osapäivähoitoa. Samassa yhteydessä korostetaan myös lasten oikeutta vanhempien kanssa vietettyyn aikaan ja suositellaan mm. normaalia lyhyempiä hoitopäiviä... (KAR 13.10.2004, 8).

Teksteissä käytetään ilmaisua *vahvimmin esiin tulleesta ryhmästä*. Tällä ryhmällä tarkoitetaan vastuuttomia vanhempia, jonka kanssa kunnan *päivähoito väki käy neuvotteluja päivähoidon tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta*. Uutinen tekee neuvottelut sallituiksi ja jokapäiväisiksi, kirjoittamattomaan lakiin kuuluvaksi hyväksytyksi alueeksi. Moraalinen panniikki lievenee sanomalehdessä. Tekstien mukaan lakia lasten subjektiivisesta päivähoidosta ei tarvitse muokata, vaan sen voi häivyttää uutisista. Mönkärein kommentti ”*Terveen järjen käyttö on sallittua*”(HS 2.9.2004, A7) kuvaa asiaa.

8 POHDINTA

8.1 Harkinnanvarainen päivähoito-oikeus

Tämän tutkimuksen mukaan sanomalehden uutisteksteissä päivähoidon määrittelijöinä toimivat ennen kaikkea poliittiset päättäjät sekä valtion viranhaltijat. Kunnalliset viranhaltijat myötäilevät valtion asettamaa päivähoitolain henkeä. Päivähoidon määrittelijöinä eivät toimi lapset, vaikka ovat päivähoidon aktiivisia käyttäjiä, eivätkä heidän vanhempansa, vaikka ovat lapsensa ”asiantuntijoita”. Päivähoidon määrittelijät pysyvät samoina kaikissa diskursseissa.

Sanomalehden teksteissä päivähoito nähdään suurimmaksi osaksi sosiaalipalveluna, jonka tarkoituksena on taata vanhemmille mahdollisuus työssä käymiseen. Se tarjoaa lapsille sijaishoitoa sillä aikaa, kun vanhemmat eivät yhteiskunnallisesti merkittävistä syistä voi hoitaa lastaan/lapsiaan itse. Yhteiskunnallisesti merkittäväksi rakentuu ajatus, että lapsi nähdään tulevaisuuden investointina, tulevaisuuden veronmaksajana. Päivähoito on tarpeellista, jos lapsen turvallisuus, kehitys tai muu erityinen pakottava tarve (esim. maahanmuuttajaperheet) vaatii lapsen sijoittumista päivähoitoon. Yhteiskunnallisesti merkittäväksi nousee työn, opiskelun tai sosiaalisen syyn ja/tai sairauden aiheuttama hoidon tarve.

Moralisoiva ja politisoiva diskurssi korostavat sosiaalipalvelullista puolta päivähoitosta. Näitä kahta diskurssia käytettiin enimmäkseen sanomalehden uutisteksteissä ja toimittajien omissa kirjoituksissa. Sitä kautta päivähoidon hoidollinen aspekti painottuu sanomalehden ja toimituksen näkökulmaksi. Legitimoivaa diskurssia, joka pohtii perheen asemaa ja sitä kautta perheen hoitoratkaisuja osana muuttuvaa yhteiskuntaa, käytettiin enimmäkseen yleisönosastoilla ja yksittäisissä uutisissa sekä pääkirjoituksissa. Legitimoivan diskurssin näkemys päivä-

hoidosta yhteiskunnallista varhaiskasvatusta tarjoavana instituutiona jää teksteissä hoitoa tuottavan päivähoidon sisällön varjoon.

Päivähoidon tarpeen määrittävät kunnan viranhaltijat sosiokulttuuristen raamien sanelemana. Se ei ole lapsen subjektiivinen oikeus hyvinvointipalveluun, tarjolla olevaan varhaiskasvatukseen. Vanhempien yhteiskunnallinen tilanne on yhteydessä päivähoidon tarpeeseen ja saatuun palveluun. Moralisovassa ja politisoivassa diskurssissa kunnan viranhaltijoista rakentuu kuva harkinnanvaraista päivähoito-oikeutta tarjoavana toimijana. Harkinnanvarainen päivähoito-oikeus kuvataan teksteissä käytäntönä nykyhetken päivähoitopalveluissa.

Legitimoiva diskurssi tuo esiin päivähoidon varhaiskasvatuksen, ja siinä yhtenä tärkeänä tehtävänä nähdään lapsen sosiaalisen kehityksen tukeminen. Sosiaaliset taidot kehittyvät, kun lapsi saa leikkiä vertaisryhmässä ja toimia päivähoidon aikuisten kanssa. Päivähoidon varhaiskasvatus sisältää sekä aikuisten ohjaamaa että lasten vertaisryhmätoimintaa, se on virikkeellistä ja vaihtelevaa. Varhaiskasvatusta ei nähdä pelkkänä aikuisjohtoisena opetuksena, vaan sen ajatellaan siirtävän kulttuurisia ja yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja arjessa toimien. Yhtenä osana päivähoidon varhaiskasvatusta nähdään perusturvallisuudesta ja lapsen perustarpeista huolehtiminen. Ajatellaan, että päiväkodissa lapsi oppii moninaisemmin arkipäivään liittyviä asioita. Päivähoidon vahvuutena on lapselle muotoutuva toinen aikuisverkosto.

Legitimoiva diskurssi tuo esille päivähoidon vanhempia tukevana instituutiona, vanhemmat saavat tukea kasvatukseensa päivähoidon ammattilaisilta. Samalla päivähoito toimii myös perheiden turvaverkkona nyky-yhteiskunnassa, jossa muutto uudelle paikkakunnalle on muuttanut turvaverkon rakennetta. Sillä on myös lastensuojelullisia ja erityisvarhaiskasvatukseen liittyviä tehtäviä. Päivähoitoon liitetään legitimoivassa diskurssissa yhteiskuntapoliittinen ja koulutuspoliittinen tehtävä.

Moralisoivassa ja politisoivassa diskurssissa korostuvat päivähoidon sosiaalipoliittinen ja yhteiskuntapoliittinen tehtävä. Politisoiva ja moralisoiva diskurssi ovat vallitsevia ja muodostavat päivähoidosta kuvan sijaishoitona lapsille silloin, kun vanhemmat sitä yhteiskunnallisesti merkittävistä syistä tarvitsevat. Näin päivähoidon toisenlaisesta käytöstä rakentuu yhteiskunnallinen uhkakuva, moraalinen paniikki. Moraalisen paniikin voi olettaa vaikuttavan siihen, että harkinnanvarainen päivähoito-oikeus – laista huolimatta – yleisesti hyväksytään.

8.2 Tutkimuksen kuvan luotettavuus

Sanomalehtitutkimuksia on tehty useita sosiologiassa ja yhteiskuntatieteessä. Varhaiskasvatuksen tutkimuksissa diskurssianalyysia on käytetty esimerkiksi komiteamietintöjen, virallisten lausuntojen ja lain tulkitsemiseen (esim. Välimäki 1998) tai haastattelujen analysoimiseen (esim. Alasuutari 2004). Tätä tutkimusta voisi kuvata yhteiskuntatieteelliseksi ja kriittiseksi diskurssianalyysiin perustuvaksi. Viitekehys diskurssianalyysissa sisältää oletuksen kielen sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta.

Konstruktionistisessa tutkimusotteessa myönnetään, että tutkija on subjekti - samalla tavalla kuin sosiaalinen totuus rakentuu subjektin kautta. Oletetaan, että myöntämällä oma rajallisuus ja omat arvoasetelmat päästään lähemmäs objektiivisuutta: subjektiivisuuden kautta objektiivisuuteen. Jo se asetelma, jossa tutkija etsii sopivimman tutkimusmetodin purkaakseen sosiaalisen totuuden käytäntöjä, tekee tutkijasta subjektin (Denzin & Lincoln 2000, 4-28; Suoranta 1996, 459; Söderqvist 2004, 31–33). Yhtä pätevän tutkijan toistaessa tutkimusta voi lopputulos vaihdella. Konstruktionistisen tutkimuksen lopputuloksena voi olla useita eri tulintoja, jotka ovat riippuvaisia erilaisista instituutiojärjestelmistä, esimerkiksi uskonnosta, politiikasta. Kontekstin vaihtuminen muuttaa myös tekstin tai toiminnan merkitystä: kulttuurituote alkaa elää omaa elämäänsä valmistuttuaan. (Suoranta 1996, 459; Söderqvist 2004, 31–32).

Tämän tutkimuksen aineisto rakentuu sanomalehtiteksteistä ja analysointi kattaa vain tekstin analysoimisen. Laaja yleistettävyyys tai edustavuus ei tältä osin toteudu, jos määritetään subjektiivista päivähoito-oikeutta tai asemoidaan päivähoitoa. Toisaalta juuri sanomalehti on instituutio myös suomalaisessa yhteiskunnassa, ja sitä kautta vaikutetaan yleiseen mielipiteeseen. Media, kuten teoriassa on todettu, nostaa esille tai häivyttää asioita. Tutkimuksen osalta myös tämä piirre toteutuu. Keskustelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta alkoi yllättäen ja voimalla, mutta loppui yhtä yllättäen. Tutkimuksen yhteiskunnallinen taso löytyy median vaikuttavasta roolista sosiokulttuurissa.

Tutkimusaineiston hakua helpotti subjektiivisen päivähoito-oikeuskeskustelun lyhyt aikajakso: 15.8.2004 – 17.10.2004. Sinä aikana kertyi tutkimuksellisesti riittävä määrä aineistoa. Tarkoituksena oli alun alkaen kerätä tekstejä 15 sanomalehdestä, mutta lehdet alkoivat toistaa toisiaan. Olisi ollut tutkimuksellisesti merkityksetöntä kerätä määrällisesti paljon aineistoa, joka sisällöltään olisi toistanut samaa totuutta. Sanotaan, että aineisto kylläntyy (Alasuutari 1994).

Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty lisäämään tarkalla raportoinnilla, Mäkelän (1998, 47–48; myös Moilanen & Rähkä 2001, 56) mukaan tutkimuksen yksi luotettavuuden tekijä on tarkka raportointi. Tutkimuksen raportoinnissa on ollut tarkoitus pitää lukija tietoisena käytetystä teoriapohjasta ja analyysistä. Aineiston lainauksilla on pyritty kahteen asiaan: lukija näkee, mihin päätelmät perustuvat ja toiseksi pystyy arvioimaan, onko analysointi luotettava.

Tutkimuksen alussa on viitekehys sosiaalisesti rakentuvasta todellisuudesta, johon diskurssianalyttinen metodi perustuu. Käytetyt käsitteet on määritelty teoriaosassa ja tutkimuksessa on esitelty käytettävä metodi. Lukijalle on pyritty antamaan mahdollisuus seurata tutkimuksen etenemistä ja tulosten päätelmiä. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on tuotu esiin, että konstruktivistisessä tutkimuksessa loppupäätelmä voi vaihdella, vaikka tutkijat olisivat yhtä päteviä. Tutkimuksen lopputulos on kiinni sekä valituista tutkimuksen poluista että tutkijan omista lähtökohdista. Tämän tutkimuksen osalta tutkimusongelman vastaukset löytyivät aineistosta, vastausongelman asettaminen ja vastauksen tutkimuspolut olisivat voineet vaihdella eri tutkijoilla. Lisäksi yhtenä luotettavuuden kriteerinä on, että teoriat ja tulkinnat ovat irti havainnoista (Moilanen & Rähkä 2001, 56). Havaintojen rakentaminen on esitelty tutkimuksessa. Teoria ja tulkinta on tuotu esille erotettuna havainnoista.

Aineistossa on pyritty tuomaan esille erilaisia näkökulmia, ja siten saamaan näkyville sieltä nousevia eriävyyksiä ja ristiriitoja. Tuomalla ne esille lukija voi seurata sitä polkua, minkä tässä tutkimuksessa tutkija on valinnut. Denzin ja Lincoln (2000) puhuvat validiteetista, sosio-konstruktivisessa tutkimusotteessa, aitoutena, totuudellisuutena, huolellisuutena ja täsmällisyytenä sekä siitä, että eriävät näkemykset tulevat aineistosta esiin.

Varhaiskasvatuksessa lapsi- ja lapsuustutkimus ei aina kosketa suoraan lasta. Tutkijat voivat hankkia tietoa lapsuudesta ja siihen liittyvästä instituutioista tutkimalla lapsuuteen yhteydessä olevia tekijöitä, esimerkiksi tämän tutkimuksen osalta mediaa. Tutkimus voi toimia ikkunana, jonka kautta nähdään jonkin yhteiskunnan osa-alueen tai yhteiskunnan tilaa. (Kari-la, Kinos & Virtanen 2001, 18.) Tutkimuksia on tehty varhaiskasvatusta sivuavien kirjojen sisällöistä, komiteamietinnöistä ja esiopetussuunnitelmasta sekä päivähoiton taloudellisista vaikutuksista, mutta varhaiskasvatuksen näkymistä mediassa ei ole tutkittu. Tutkimuksen arvo herää median ja vallan suhteesta ideologisena, päätöksiin yhteydessä olevana tekijänä.

8.3 Päivähoito-oikeus vai päivähoidon tarve

Mielenkiinto aineistoa kohtaan heräsi, kun luin sanomalehti Karjalaisesta (1.9.04) etusivun ingressin. Siinä oli kirjoitettu peruspalveluministeri Hyssälän lause: ”*Jos silloin olisi tiedetty, millä tavalla subjektiivista oikeutta käytetään, niin sitä ei olisi tullut.*” Eteen piirtyi päiväkodin lapsiryhmä, aktiiviset käyttäjät, jotka leikkivät itsekseen tai ystävän kanssa meluisasti päiväkodin tiloissa. Tutkimuksessa täytyy mennä näiden aktiivisten käyttäjien taustoihin, vanhempiin ja lähteä sitä kautta etsimään ministeri Hyssälän tarkoittamia käyttäjiä, subjektiivista päivähoito-oikeutta ja itse päivähoidon kuvaa yhteiskunnallisesti.

Subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta käyty keskustelu on tutkijan kannalta mielenkiintoinen, koska laki ei tunne alle kouluikäisten osalta väärinkäyttöä. Subjektiivinen päivähoito-oikeus tarkoittaa, että kaikilla alle kouluikäisille on oikeus osallistua, yhteiskunnan tukemana, kunnan tai yksityisen järjestämään päivähoitoon. Keskustelu väärinkäytöstä on alun alkaen keskustelua yhteiskunnan arvoista ja sosiokulttuurista. Moralisoivan, legitimoivan ja politisoivan diskurssin tarkoituksiksi representoituu joko subjektiivisen päivähoito-oikeuden lain uudelleen käsittely ja sen muuttaminen tai jo käytössä olevan harkinnanvaraisen päivähoito-oikeuden oikeuttaminen. Tutkimuksen vallitsevissa diskursseissa, moralisoivassa ja politisoivassa diskurssissa, subjektiivinen oikeus piirtyy subjektiiviseksi tarpeeksi.

Yksi painava syy runsaaseen keskusteluun on oletettavasti kustannukset, joita päivähoidon järjestäminen kunnille aiheuttaa. Kuntapuolella edelleen sopeudutaan sosiaalirahan pienemiseen ja sen itsenäiseen kohdentamiseen. Kuntaliiton edustajat ja kunnan johtavat viranhaltijat etsivät säästökohteita myös muista sosiaalipalveluista. Vaikka keskustelun oletettava tarkoitus oli tuoda esiin kustannukset ja päivähoito-oikeuden rajoittamisesta tulevat säästöt, keskustelua käytiin hyvän ja pahan vanhemmuuden, vastuullisen ja vastuuttoman yksilön määrittämiseksi. Teksteissä rakentuva yhteiskunnallinen vastuu tai vastuuttomuus on vanhempien osalta sidottu heidän tehtävänsä huolehtia omasta jälkikasvustaan.

Tutkimuksen politisoivassa ja moralisoivassa diskurssissa rakentuu ajatus, että perhe on se yksikkö, jossa lapset hoidetaan. Ennen kaikkea naisten sijainti asemoidaan suhteessa lasten hoitoon. Lastenhoito-ongelma ilmeni yhteiskunnallisesti, kun naiset astuivat työelämään (Salmi & Lammi-Taskula 2004, 4-5). Samalla tavalla voi olettaa, että perhe-elämässä naiset asetetaan ensisijaisiksi lasten hoitajiksi, ja lastenhoito kotona arvottaa vanhemmuutta. Osmo Kontula (2004, 113-114) tuo tutkimuksessaan esille, että moni äiti meni työelämään taloudellisista syistä. Perhe ja kodinhoito oli koettu tärkeäksi, tärkeämmäksi kuin ura. Äidit pyrkivät

järjestämään lasten- ja kodinhoidon erilaisilla työaikajärjestelyillä. Tutkimuksessa äidit toivat esille, etteivät he olleet alun alkaen ajatelleet, että joku vieras hoitaisi lasta. Nykyajan elämänmuoto on muuttunut ja muuttaa perhe-elämää, vanhat asetelmat eivät enää päde. Ihmisen arvot ja elämän uudet muodot joutuvat ristiriitaan, murrokseen. Näissä murroksissa syntyy vastarintaa, moraalista paniikkia.

Moraalinen paniikki voi olla osittain normaalia muutosvastarintaa, jota esiintyy usein uuden asian pyrkiessä tulemaan vallitsevaksi käytännöksi. Toisaalta se voi olla median keino lisätä uutisen kiinnostavuutta ja lisätä tätä kautta lukijakuntaa. Konstruktionistisessa ja diskurssianalyttisessä tutkimusotteessa median ymmärretään rakentavan ja ylläpitävän haluttuihin ongelmiin. Media on sidoksissa valtaa pitäviin, ja mediayhtiöiden täytyy tuottaa omistajilleen voittoa. Toisin sanoen median täytyy tuottaa sellaisia tekstejä, jotka myyvät. Samalla kun sanomalehti välittää uutisia, se myös tuottaa niitä.

Tutkimus toisti mediasta tehtyjä tutkimuksia ja diskurssianalyttistä näkemystä sen osalta, että valtaapitävät pääsevät yleensä määrittelemään aiheen raamit ja keskustelusuunnan. Poliitikot ja viranhaltijat määrittelevät subjektiivista päivähoito-oikeutta. Määrittelyn tuloksena rakentuu palvelua tuottava julkinen päivähoito. Tässä tutkimuksessa rakentunut kuva tukee myös muita varhaiskasvatuksesta tehtyjä tutkimuksia ja niistä saatuja käsityksiä päivähoitosta: julkinen päivähoito on rakennettu tukemaan vanhempien työssäkäyntiä (esim. Rauhala 1996; Välimäki 1998). Eniten päivähoitoa sosiaalipalveluna painottavat juuri edellä mainitut ensisijaiset määrittelijät.

Lapset eivät päässeet ääneen sanomalehti keskustelussa. Lapsuuden sosiologian kautta ymmärretään, että lapsen positio yhteiskunnassa on ”odotushuoneessa”. Siellä lapsi kehittyy ja kypsyy tuottavaksi aikuiseksi. Lapsen kuvaksi muotoutui vallitsevissa diskursseissa se, että hän on tulevaisuuden investointi. Sanomalehdet toistivat tätä näkemystä ja samalla rakensivat lapselle mykän objektin position. Lapsi ei pääse määrittelemään instituutiota, jossa toimii aktiivisesti. Lapsen kannalta ajatellen koti on lähtökohta, mutta milloin loppuu kodin täysi tarve ja mitä tarpeita lapsella sitten on? Missä kohtaavat yhteiskunnan ja lapsen tarpeet? Milloin lapsen subjektiivinen tarve on osa yhteiskunnan tarvetta? Edelleen voi kysyä, milloin yhteiskunnallinen diskurssi kohtaa lapsen diskurssin?

Yhteiskunnan tarve aikuisen näkökulmasta on turvata työvoiman saanti ja sitä kautta säilyttää tuottavuus, verotulot, jotka takaavat palveluiden rahoittamisen. Vanhemmat haluavat säilyttää tietyn tulotason, että elintaso ja elämänlaatu pysyvät tasapainossa suhteessa odotuksiin. Silti vanhemmat ovat valmiita joustamaan työajoissa lasten vuoksi.

Työn kuva on yhteiskunnassamme muuttunut. Tehdään pätkätoita eikä työ aina sijoitu kello 8:n ja 16:n väliin. Pitkät työpäivät syövät perheiden yhteistä aikaa. Lasten saaminen ei ole vähentänyt ylitöiden tekemistä ja pienten lasten isät tekevät ylitöitä jopa vielä yleisemmin kuin muut (Kontula 2004, 109). Vanhemmat saavat päivähoidosta tukea kasvatukselleen ja kokevat sen osana lapsiperheen arkea. Legitimoivassa diskurssissa tuodaan esille, että vanhemmat haluavat lapsensa parasta, mutta lasten hoitojärjestelyjen vaihtoehdot ovat kaventuneet.

1990-luvulla kaikkia perhetukia karsittiin tai joitakin poistettiin. Tutkimuksen aineistossa tulee esille kotihoidontuen rahallinen arvo ja se, että kokopäivähoitolle ei ole vaihtoehtoja. Kotihoidontukea laskettiin vuonna 1996 22,5 %, nimellisesti kotihoidontuen arvo laski vuoden 1991 alun tason alapuolelle. Työttömiltä poistettiin mahdollisuus saada kotihoidontukea. Kotihoidontuen lasku näkyi kokopäivähoitopaikkojen kysynnän nousuna. (Kontula 2004, 55–57.) Samanaikaisesti karsittiin kerho- ja leikkitoimintaa, perhekahviloita ja ohjattuja leikki- ja puistoja. Lisäksi vuonna 1996 laajennettiin subjektiivinen päivähoito-oikeus kattamaan kaikki alle kouluikäiset lapset. Nämä toimenpiteet ohjasivat yhteiskunnallisesti perheitä valitsemaan päivähoiton.

Varsinkin legitimoivassa diskurssissa tuodaan esille, että kotihoidontuen taso pitäisi korottaa niin, että vanhemmilla olisi taloudellinen ja oikea mahdollisuus valita kotihoidon ja päivähoiton väliltä. Päivähoiton vaihtoehdottomuus puhuttaa. Vanhemmat ovat usein muuttaneet työn perässä pois kotiseudultaan sukulaisten luota ja he tarvitsevat itselleen, lapselleen ja perheelleen uuden turvaverkon. Päivähoitoa monipuolistavat toimenpiteet (puolipäivä- ja osapäivähoito, kerhopaikat, ohjattu puistotoiminta, perhekahvilat) toimisivat vanhempien mielestä lapsen ja vanhempien etuna. Ongelmana ei näissä teksteissä ollut vastuuttomuus, vaan perheiden mahdollisuus valita. Median luoma ”kriisi” subjektiivisen päivähoiton käytöstä kulminoituu vaihtoehtojen vähyyteen yleisöosastokirjoituksissa. Päivähoito kuvattiin usein korvikkeena turvaverkolle ja vertaisryhmille.

Uutisen ja aiheen teki mielenkiintoiseksi - väliin provosoivan uutisoinnin sävyn lisäksi - se, että aihe sai aikaan yhteiskunnallisia toimenpiteitä. Sosiaali- ja terveysministeriö lähti tekemään selvitystä yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa. Selvityksen tarkoituksena oli, nimensä mukaisesti, selvittää kotona olevien vanhempien lasten päivähoitotilanne syyskuussa 2004 (Sosiaali- ja terveysministeriö, Työryhmämuistioita 2004:16, ensipainos). Oletuksen mukaan aihe on kytynyt pinnan alla koko subjektiivisen päivähoito-oikeuden historian ajan, ja nyt uutisointi toimi sopivana laukaisijana sekä oikeuden arvottamiseen että siitä käytävään keskusteluun.

Samaa keskustelua on alettu käydä uudelleen Keski-suomalaisessa syyskuussa 2005. Uutinen ei ole herättänyt yhtä runsasta keskustelua kuin syksyllä 2004. Uutisointia ei ole ollut yhtä kattavasti eri lehdissä, eikä esittäjänä ole toiminut julkisuuden henkilö vaan kuntaliitto. Keskustelua on käyty samanaikaisesti päivähoitopalvelujen yhtiöittämisestä seudullisiksi tulosyksiköiksi tai seudullisiksi yhteiskunnan palveluiksi. Loppuvalinta osoittaa, millainen kuva päivähoitosta jää vallitsevaksi käsitykseksi. Lehdon (Kärki, 2006) mukaan sanomalehdillä on linjapaperit, jotka vaikuttavat lehtien sisältöön ja tavoitteita koskeviin muutoksiin. Lehden linjapaperit ovat oletettavasti yhteydessä yksittäisestä aiheesta käytävään diskurssiin.

Tutkimuksessa olisi voinut saada laajemmalla aineistolla esiin hienosyisempiä diskursseja. Jos mukana olisivat olleet ammattilehdet, olisi lopputulos oletettavasti muuntunut. Esimerkiksi aineistosta löytyi muutamia holhoavaan ja eksotisoivaan diskurssiin kuuluvaa sävyä, mutta aineisto ei ollut näihin eri jakoihin riittävä. Se millainen käsitys päivähoitosta hegemonisoituu, jäi tutkimuksesta kokonaan pois. Käsitys päivähoiton kuvan hegemonisoitumisesta on tärkeä päivähoiton ja varhaiskasvatuksen kehittymisen kannalta. Sen tutkimiseksi olisi hyvä laajentaa aineisto koskemaan myös virallisia asiakirjoja: kasvatussuunnitelmia, asetuksia, lakeja ja mietintöjä. Olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi, millaisen kuvan päivähoitosta antaa juuri voimaan tullut asetus päivähoitotyöntekijöiden pätevyydestä?

LÄHTEET

- Aittola, T. & Raiskila, V. 1995. Jälkisanat. Teoksessa P. Berger & T. Luckmann. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. Raiskila, V. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 213-231.
- Alanen, L. 1992. Modern Childhood? Exploring the 'child question' in sociology. Institute for Educational Research. Publication series A. Research reports 50. University of Jyväskylä.
- Alanen, L. & Bardy, M. 1990. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 12. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Alasuutari, M. 2004. Kuka lasta kasvattaa? vanhemmuuden ja yhteiskunnan kasvatuksen suhde vanhempien puheissa. 2. painos. Tampereen yliopisto. Tampere: Tammer-Paino.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 1996. Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994. Tampere: Vastapaino.
- Auvinen, R. 1980. Päivähoito yhteiskuntapolitiikan osana. Teoksessa S. Sauro. (toim.) Lasten päivähoito – sosiaalipalvelu perheille. Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto, 48-76.
- Berger, P. & Luckmann, T. 1995. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Blomqwist, O. 1996. Mustien on määrä viipyä Valkealassa enintään kuukauden. Teoksessa J. Kalliokoski. (toim.) Teksti ja ideologia: kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä.. Helsinki: Helsingin yliopiston suomenkielen laitos, 131-150.
- Burr, V. 1995. An Introduction to Social Constructionism. New York: Routledge.
- Chouliaraki, L. & Fairclough, N. 1999. Discourse in late modernity: rethinking critical discourse analysis. Edinburgh : Edinburgh University.
- Cohen, S. 1980. Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers. Oxford: Martin Robertson.
- Critcher, C. 2003. Moral Panics and the Media. Buckingham: Open University Press.
- Denzin, N & Lincoln, Y. 2000. The Dicine and Practice of Qualitative Research. In N. Denzin & Y. Lincoln. (Eds.) Handbook of Qualitative Research. California: Sage, 1-28.
- Edelman, M. 1988. Constructing the Political Spectacle. Chicago III: University of Chicago Press.
- Eerola, H. 1996. Yksi lehti, kaksi tehtävää. Suomen lehdistö. 66 (2), 28-30.

- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity.
- Fairclough, N. 2002. *Miten media puhuu?* Suom. V. Blom & K. Hazard. Jyväskylä: Gummerus.
- Foucault, M. 1982. *The Archaeology of Knowledge*. Trans. From the French A.M. Sheridan Smith. London: Tavistock.
- Filander, K. 2000: *Kehittämistyö murroksessa*. Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tampereensis* 777.
- Hacking, I. 2000. *The Social Construction of What?* Cambridge: Harvard University Press
- Hall, S. 1992. *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Suom. M. Koivisto. Jyväskylä: Gummerus.
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. Suom. M. Lehtonen & J. Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hakamäki, E. 1997. *Vakaa näköala vai huterat oletukset. Poliittisten pääkirjoitusten analyysia*. Teoksessa S. Aalto, A. Mäntynen, S. Shore, K. Koski, S. Niinistö & A. Varteva. (toim.) *Valitut sanat: media, kieli ja mielikuvat*. Helsinki. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 91-107.
- Heikkinen, E. 1998. *Subjektiiivisin oikeus-päivähoitopalvelut paineiden alla*. Kuntasuomi 2004-tutkimuksia nro 11. Acta nro 94. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Heikkinen, V. 1999. *Ideologisia avauksia*. *Virittäjä* 103 (2), 254-258.
- Heikkinen, V. & Hiidenmaa, P. 1999. *Me ja muut tekstintutkijat*. *Virittäjä* 103 (1), 84-92.
- Hoikkala, T. 1990. *Teun. A. van Dijkin diskurssianalyysi*. Teoksessa K. Mäkelä. *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Painokaari, 142-161.
- Holmberg, J. 2004. *Hyssälä harkitsee rajoituksia*. *Päivähoito: Lapselle voisi riittää oikeus puolipäiväpaikkaan, jos toinen vanhemmista on kotona*. *Karjalainen* 1.9.2004, Kotimaa, 9.
- Hujala, E. & Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2003. *Päivähoitolapsen perhe muutoksen suuntia*. *Varhaiskasvatuskeskus*. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Hujala, E. , Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. *Laadunhallinta Varhaiskasvatuksessa*. Oulun yliopisto. Oulun yliopiston varhaiskasvatuskeskus.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. *Varhaiskasvatus Oy*. Jyväskylä: Gummerus.
- Hujanen, J. 2000. *Journalismin maakunnallisuus. Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa*. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä studies in communication*. 11.

- Huotari, K. 1993. AIDS kysymyksen muotoutuminen kansallisessa kirjoittelussa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 18. Rovaniemi. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Pro gradu-tutkielma.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2002. Suomalainen yhteiskunta. Helsinki: WSOY.
- Juhila, K. 2002. Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksesta A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Jyväskylä: Gummerus, 160-198.
- Juppi, P. 2004. Keitä me olemme? Mitä me haluamme? Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Humanities 29.
- Juppi, P. 2002. Terroristeja, Disney-sukupolvea vai eettistä etujoukkoa? Eläinoikeusliike määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino. Journalistikan lisensiaattityö.
- Kajanoja, J. 1998. Lasten päivähoito investointina. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Tutkimuksia 50. Helsinki: J-paino Oy.
- Kalliokoski, J. 1992. Miten tekstin merkitys syntyy. Virke 6, 4-9.
- Kalliokoski, J. 1996. Johdanto. Teoksesta Teoksessa J. Kalliokoski. (toim.) Teksti ja ideologia: kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä. Helsinki: Helsingin yliopiston suomenkielen laitos, 8-36.
- Karila, K. 1997. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus: lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Helsinki: Edita .
- Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus, 13-24.
- Karvonen, P. 1995. Mistä puhutaan, kun puhutaan teksteistä? Virittäjä 99 (4), 545-548.
- Karvonen, E. 1996. Merkitykset kontekstuaalisessa katsannossa. (Arvostelu tutkimuksesta M. Lehtonen. 1996. Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.) Tiedotustutkimus 16 (4), 86-88.
- Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen kivijalka lapsuuden sosiologiassa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus, 136-154.

- Kröger, T. 1996. Kunnat valtion valvonnassa? Teoksessa J. Sipilä, O. Ketola, T. Kröger, & P-L. Rauhala. Sosiaalipalvelujen Suomi. Juva: WSOY, 23-85
- Kunelius, R. 1998. Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Juva: WSOY.
- Kontula, O. 2004. Perhepolitiikka käännekohtassa. Perhebarometri 2004. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos E 18 /2004. Helsinki: Hakapaino.
- Kärki, A. 2006. Kriisi nostaa esiin keskustelun lehden linjasta. Keskisuomalainen 26.2.2006, Kulttuuri, 26
- Laki lasten päivähoidosta 36/1973.
- Laki lasten päivähoidosta 304/1983.
- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. SoPhi. Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto 55. Jyväskylän yliopistopaino.
- Leiwo, M., Luukka, M-R. & Nikula, T. 1992. Pragmatiikan ja retoriikan perusteita. Jyväskylän viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 8. Jyväskylän yliopisto.
- Luostarinen, H. & Väliverronen, E. 1991. Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Jyväskylä: Vastapaino.
- Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II, näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 44-67
- Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.
- Mäkelä, K. 1998. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-62
- Niikko, A. 2001. Esiopetuksen pitkä taival. Saarijärvi: Gummerus.
- Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päivähoitopedagogiikan jäljillä. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus, 58-85.
- Opetushallitus. 2000. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Yliopistopaino
- Parker, I. 1992. Discourse dynamimics: critical analysis for social and individual psychology. London: Routledge.
- Perko, T. 1998. Media on nykypäivän kirkko ja raamattu. Teoksessa T. Perko & R. Salokangas. (toim.) Kymmenen kysymystä journalismista. Jyväskylä: Atena kustannus, 9-38.
- Pietikäinen, S. 1994. Monitieteellinen diskurssi. Teun A. van Dijkkin haastattelu. Tiedotustutkimus 17 (3), 67-74.

- Komiteamietintö 1980: 31. Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Rauhala, P-L. 1996a. Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis. A. 477.
- Rauhala, P-L. 1996b. Miten sosiaalipalvelut tulivat sosiaaliturvaan. Teoksessa J. Sipilä, O. Ketola, T. Kröger & P-L. Rauhala. Sosiaalipalvelujen Suomi. Juva: WSOY, 87-120
- Rauhala, P-L. 1996c. Sosiaalipalvelut käytäntönä. Teoksessa J. Sipilä, O. Ketola, T. Kröger & P-L. Rauhala. Sosiaalipalvelujen Suomi. Juva: WSOY. 121-155
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.) 2004. Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki.
- Salminen, H. & Salminen, J. 1986. Lastentarhatoiminta – osa lapsuuden historiaa. Fredrich Fröbelin lastentarha-aate ja sen leviäminen Suomeen. MLL julkaisuja. P17. Jyväskylä: Gummerus.
- Sailas rajoittaisi päivähoito-oikeutta. 2004. Satakunnan kansa. 16.8.2004, Uutiset, 8.
- Seppälä, N. 2000. Yhteisellä lapsen parhaaksi. Perhebarometri. Väestöliitto. Väestötutkimuslaitos. E9/2000. Helsinki.
- Sosiaalihuolto. 1991. Perheneuvonnan kehittäminen sosiaalihuollossa. Sosiaalihuolto. VAPK. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2001. Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaia. 2001:11. Saatavilla [www. muodossa: <URL:http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/opas_11/lakipaketti.pdf](http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/opas_11/lakipaketti.pdf). (Luettu 15.4.2006).
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002a. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002b. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:29. Saatavilla [www. muodossa: URL<:http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm#2](http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm#2). (Luettu 15.4.2006).
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Sosiaali- ja terveydenhuollon sanastoja. Saatavilla [www. muodossa: <URL:http://www.stakes.fi/oske/terminologia/sanastot/stakes_haku.asp?sea...](http://www.stakes.fi/oske/terminologia/sanastot/stakes_haku.asp?sea...) (Luettu 15.4.2006).

- Suhonen, P. 1994. Mediat, me ja ympäristö. Tampere: Hanki ja jää.
- Suoranta, J. 1996. Kontekstualismi kasvatustieteen metodologiassa. *Kasvatus* 27(5), 451-462.
- Söderqvist, M. 2004: Vaihtoehtona sosio-konstruktionismi. Teoksessa H. Kotila & A. Mutanen. (toim.) *Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu*. Helsinki: Edita Prima, 24-39.
- Tainio, L. 1997. Aika sataprosenttisen varma Alho. *Tiedotustutkimus* 20 (4), 54-61.
- UP-uutispalvelu. <http://www.uutispalvelu.fi/esittely.htm>. (Luettu 31.10.2004).
- Valtonen, S. 1998. Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksesta: A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen. *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. Tampere: Tammer-Paino, 93-121.
- Varteva, A. 1997. Lohikäärme ja sankari. Motoristit ja poliisi vastakkain. teoksessa S. Aalto, A. Mäntynen, S. Shore, K. Koski, S. Niinistö & A. Varteva. (toim.) *Valitut sanat: media, kieli ja mielikuvat*. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 108-129.
- Väinälä, A. 2004. Selvitys kotona olevien vanhempien lasten päivähoitotilanteesta, syyskuu 2004. Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työryhmämuistioita 2004:16. STM. julkaisut. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/-documents/2419/index.htm>. (Luettu 31.10.2004).
- Välimäki, A-L. 1998. Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla. Oulun yliopisto. Oulun yliopistopaino. *Acta Universitatis Ouluensis*. E 31.
- Väliverronen, E. 1996. *Ympäristöuhkan anatomia: tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Jyväskylä: Gummerus.

LIITTEET**Liite 1: Aineiston luokittelurunko, analyysirunko**

Mukaellen Juppi 2004, 311

NIMIKE	SUORITETTU
Lehti	
Vuosi	
Päivämäärä	
Osasto	
Toimittaja	
Premivikki	
Otsikko	
Genre	
Teema	
Ensisijainen määrittelijä	
Aktiiviset toimijat	
Mykät toimijat	
Mykät objektit	
Analogiat	
Metaforat	
Adjektiivit	
Verbit	
Kannanotot/keinot	
Kannanotot/päämäärät	
Argumentit/keinot	
Argumentit/päämäärät	

Liite 2: Vastuuttomuus verbein, adjektiivein ja metaforin

”Kysymys on siitä, **jaksaako** terve nuori nainen hoitaa kahta lasta, jos hänellä on vauva kotona.” Onko todella itsestään selvää, että perhe, jonka asiat ovat kunnossa, **voi viedä vauvan tieltä vähän vanhemman lapsen** päivähoitoon, hän kyselee.**HS1/1**

Lapsen **parkkeeraaminen kokopäivähoitoon**, vaikka toinen vanhemmista olisi kotona HS1/1

Vastaus 2-vuotiaan mustasukkaisuuteen, kun tämä on saanut kilpailijan, on siirtäminen pois kodista. KP77/17

Tuliko kenellekään mieleen, että perheet **veisivät vauvan tieltä** vanhemman tai vanhemmat lapset päivähoitoon. Jos olisi tiedetty, millä tavalla subjektiivista oikeutta käytetään, niin sitä ei olisi tullut. HS6/6 IS53/11 KP66/6 KS94/7

Usein on niin, että **esikoinen viedään pois** vauvan tieltä. KS91/4

Ei vanhempien vastuuta kasvatuksesta **voi sysätä muualle/pukata lapsi yhteiskunnan huomaan päivän ajaksi**. Väsymykseen ja uupumukseen tukea pitää hakea muualta kuin päivähoitosta. KARI45/19 IS48/6 KP68/8 KP84/24

Nyt ojennuksen kohteena ovat subjektiivista päivähoito-oikeutta **väärin käyttävät perheet**, jotka vievät ”vanhemmat lapset vauvan tieltä päivähoitoon.” HS10/10 pakina

...yhdessä jo toisessa selvitellään kuinka paljon **näitä laiskoja vanhempia** omasta kunnasta löytyy. HS10/10pakina

Kiikuttavat lapsiaan hoitoon omien ilta- ja viikonloppumenojensa ajaksi. TS109/11

Päivähoidon resurssiongelmien: syyllisiksi onkin todettu **ne itsekkäät, vetelät ja vastuuntunnottomat vanhemmat**, jotka kehtaavat viedä lapsensa kunnalliseen päivähoitoon. IS156/14

Muutama kaveri kyllä löytyy, jos **vanhemmat näkevät vähän vaivaa**, eikä iso päiväkotiryhmä välttämättä kehitä luonnetta todelliseen sosiaalisuuteen tai toisen huomioimiseen. AL176/4 ESS203/8

Huonot vanhemmat ovat hyvän vanhemman vastakohtia, **kehtaavat valittaa** kasvatukseen liittyvistä ongelmista, **elävät tynnyrissä niin, ettei lapsi saa riittävästi sosiaalisia kontakteja ja vievät sitten lapsensa vieraiden hoidettavaksi, samalla itse kotona ”lomailleen”**. KAR144/18 KAL238/31

Kysymys on **moraalis-eettinen**. Jokainen kyllä sisimmässään tietää, onko oikein **sysätä vastuuta** muille. KAR129/3 KAL213/6 HS11/11 IS48/6 KS90/3 Kun kerran palveluja on niitä on käytettävä, kun tässä verojakin maksellaan. KAL213/6 KP162/2

Jos äiti uhkaa uupua, häntä pitää auttaa, mutta pelkkä mukavuudenhalu ei riitä. AL178/6

Vaikeat vaiheet kuuluvat elämään, eikä niiden automaattinen ratkaisu voi **olla lapsen heittäminen** ulkopuolisten vastuulle. KAR139/13.

(jatkuu)

Yleisellä tasolla en haluaisi vanhempana, enkä veronmaksajana, tukea tällaista **arkipäivän ”rintamakarkuruutta”**, jossa vastuu jälkikasvusta, heidän tekemisistään lukuun ottamatta siirretään yhteiskunnalle. SK161/7

Työttömät vanhemmat...Isä jaksaa joka aamu **nousta ylös pörheänä kuin tikka**. Yhteiskunta kasvattaa ja ruokkii kiltisti heidän lapsensa. Lapsiakin tulee surku, heillä ei ole sen paremmin kesä- kuin talvilomaakaan. AL 177/5

Hallitus ja eduskunta harkitsevat syksyn aikana pitääkö kotona olevien vanhempien **oikeutta hoidattaa lapsia** päivähoidossa jotenkin rajoittaa. Hyssälä korostaa Sailaksen tavoin vanhempien omaa kasvatusvastuuta. KAR134/8

Kunnallinen päivähoito maksaa 1,9 miljardia euroa. Tästä kotona olevien vanhempien **hoitattamien** lasten osuus on muutaman kymmenen miljoonan euron luokkaa.

Vanhemmat eivät laiskuuttakaan vie lapsiaan päivähoitoon tai ahneuttaan ota kotihoidon-tukea. SK164/10 KAL234/27 KAR134/8 **kasvatusvastuun välttelemisestä.** KAL211/4 KAL215/8

2. Kotona olevien vanhempien lapset **kuormittavat** STM:n ja Kuntaliiton yhteisen selvityksen mukaan melko vähän kunnallista päivähoitoa...suurimmalla osalla näistä lapsista on selvityksen mukaan perusteltu syy olla kokopäiväisessä hoidossa. KAR153/27

Entä viikonloput: Että osa vanhemmista haluaisi tuoda lapsensa hoitoon jopa viikonloppuna. Siihen selvä ei. Oma aika on arvokkaampaa kuin lapsen kanssa vietetty aika. IS52/10 KP74/14

Päivähoito-oikeus anteliaisuutta vanhemmille

Nykymeno on liian anteliasta. KAR127/1 AL173/1 ESS206/10 KAL217/10

Yhteiskunnalla ei ole varaa sellaiseen anteliaisuuteen, että esimerkiksi kotona vauvaa hoitava äiti **voi lähettää yhden tai kaksi vanhempaa lastaan** kunnalliseen päivähoitoon. ...ollut pitkään valtiovarainministeriön näkemys **Liian leveäperäistä päivähoitopolitiikkaa**. Raimo Sailaksen mielestä yhteiskunnalla ei ole varaa näin **avokätiseen rahankäyttöön. Hyväntekeväisyyden ääripää. Yhteiskunta kantaa hopeatarjottimella vanhemmille luvan laistaa tärkeimmistä velvollisuudestaan:** kantaa vastuunsa hankkimastaan lapsesta. KAR142/16 AL 177/5 HS11/11 HS12/12

KAR129/3 AL173/1 SK155/1 SK157/3 SK159/5 SK163/9 AL 177/5 ESS206/10 ESS207/11 KAL213/6 KAL218/11 KAL219/12 KAL221/14 KAL225/18 KAL226/19 KAL234/27 HS1/1 HS3/3 HS5/5 HS8/8 HS10/10 HS11/11 HS41/41 IS43/1 IS159/17 AS160/18 KP162/2 KP76/6 KP85/25 KS88/1 KS89/2 KS94/7 TS99/1 TS100/2 TS107/9 TS108/10

Liite 3: Aineistolähteet 15.08.2004-31.10.2004

LEHTI	HS	IS	KP	KS	TS	KAR	SK	AL	ESS	KAL	Yht.	%
Litterointi nro.	1-42	43-60	61-87	88-98	99-126	127-154	155-172	173-196	197-207	208-246	246	100
Uutinen	19	10	14	8	16	15	7	11	7	14	121	49,2
Yleisöosastokirjoitus	14	5	8	2	8	10	7	7	3	20	84	34,2
Pääkirjoitus	3	3	2	1	1	2	2	2	1	2	19	7,7
Kolumni	3	-	3	-	2	1	2	3	-	2	16	6,5
Pakina	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4	1,6
Pilapiirros	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	0,8
YHTEENSÄ	42	18	27	11	28	28	18	24	11	39	246	-
%	17,1	7,3	11,0	4,5	11,4	11,4	7,3	9,8	4,5	16,0	-	100

Lehti	HS	IS	AL	TS	KAL	KS	KAR	SK	ESS	KP
Levikki 2004	434472	201281	136726	111299	81 938	75 852	61 277	55 019	47 133	28 057
ilmestyy/viikko	7	6	7	7	7	7	7	7	7	7

HS = Helsingin sanomat
 IS = Iltasanomat
 KP = Keskipohjanmaa
 KS = Keski-suomalainen

TS = Turunsanomat
 KAR = Karjalainen
 SK = Satakunnan Kansa

AL = Aamulehti
 ESS = Etelä-Suomen Kansa
 KAL = Kaleva

Liite 4: Pilapiirrokset sanomalehdessä

Aamulehti 12.9.2004, 17

Kalevala 2.9.2004, 2